

ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (ก.ย.-ส.ค. 2565)
Vol.2 No.3 (Sep - Dec 2022)

JMKR

Journal of MCU Kancharana Review

วารสาร มจร ศึกษานโยบายปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีโพธิ์บุปผาราม

ISSN 2773-952X
(Online)

วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์

Journal of MCU Kanchana Review

ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2565)

ISSN: 2773-952X (Online)

Vol. 2 No. 3 (September – December 2022)

วัตถุประสงค์ (Aims and Scope)

วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์เป็นวารสารวิชาการมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่
วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบุลย์ เปิดสอนและสัมพันธ์กัน ได้แก่

(1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา

(2) วิปัสสนาภาวนา

(3) รัฐประศาสนศาสตร์และรัฐศาสตร์ รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์

2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจนการบูรณาการสห
วิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย
หรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม

3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี
ศรีไพบุลย์ และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของ
คณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 2
ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอก
มหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ใน
วารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด
รวมทั้งรูปแบบการอ้างอิงตามที่วารสารกำหนดไว้

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของ
ผู้เขียนบทความและไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์

เจ้าของ (Owner)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบุลย์

บ้านห้วยสะพาน 368 หมู่ที่ 12 ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี 71140

โทรศัพท์ 034 51 0460 อีเมล: mcukanjournal@gmail.com

เว็บไซต์ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Kanchana-editor/index>

ที่ปรึกษา (Advisors)

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.	อุปนายกสภามหาวิทยาลัย, ราชบัณฑิต
พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระเทพพรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดี ฝ่ายบริหาร
พระเทพเวที, รศ.ดร.	รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการนิสิต
พระเทพวัชรจารย์, รศ.ดร.	คณะพุทธศาสตร์
พระเทพปริยัติโสภณ	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.	รองอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ
พระครูปลัดปัญญาารวัฒน์, ศ.ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสน์นานาชาติ
พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ผศ.ดร.	รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการต่างประเทศ
พระครูวิลาศกาญจนธรรม, ดร.	รักษาการรองผู้อำนวยการ ฝ่ายบริหาร วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
พระมหาชุตีภัก อภินนโท	ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย
รศ. ดร.สุรพล สุยะพรหม	รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการทั่วไป
รศ. ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง	ผู้ช่วยอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ
รศ. ดร.ประพันธ์ สุขษร	ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
ผศ. ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม	ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

พระครูวิโรจน์กาญจนเขต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
----------------------------	--

หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)

อ. ดร.สุรชัย พุดชู	คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
--------------------	--

ผู้ช่วยหัวหน้ากองบรรณาธิการ (Assistant Chief Editors)

พระสมุห์สิปปภาส มหาสิบบโ (อนันต์ยศหงษ์ษา)	นักวิชาการอิสระ
พระมหาอินทรปภรณ์ ฐิตสุโก	นักวิชาการอิสระ
อ. ดร.แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิลัย	นักวิชาการอิสระ

กองบรรณาธิการ (Editorial Board Members)

พระวิสุทธิพงษ์เมธี, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
พระเมธีปริยัติวิบูลย์, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
พระครูสิริกาญจนารักษ์, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
พระครูศรีธรรมวารินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร.	วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ. ดร.ประเวศ อินทองปาน	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ. ดร.ประยงค์ จันทน์แดง	คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ. ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ. ดร.ประทีป พีชทองกลาง	คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ผศ. ดร.สยาม ราชวัตร	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ. ดร.วินิจ ภาเจริญ	วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผศ. ดร.พงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
อ. ดร.สวัสดี อโณทัย	วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
อ. ดร.ลำพอง กลมกุล	ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Assoc. Prof. Kuldeep Kaur, Ph.D.	Department of Education, Panjab University, India
Ms. Lim Hui Ling, Ph.D.	Religious Scholar, Singapore
Ms. Fung Yim Shan	Independent Scholar, Hong Kong
Mr. Rex Weylin Tyrone	Independent Scholar, USA

ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระศักดา ชนาสโภ (สมณวัทนา)	นักวิชาการอิสระ
อ.ชาญศักดิ์ ศรีสันต์	วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
อ.มยุรี ศรีสันต์	วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
นางสาววรารภรณ์ ภาควมูมิ	วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
นางสาวชนกนาฏ ไทรสังข์โกมล	วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์

ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

นายณัฏพล ชินกุลกิจนิวัฒน์	ทนายความ
ดร.กนิษฐ์ วงศ์บุญมาก	ทนายความ

ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม (Content Designed)

นางสาวสาริณี ไทรสังข์สิริพงศ์	วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
นางสาวกาญจนารมณ นิมน้อย	วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
นางสาวกฤษณันพัคตร์ วรรณการกิจ	นักออกแบบ
นางสาวพัชรนันท์ สิงห์สกุลวงศ์	นักออกแบบ
นายพรชัย ประเสริฐคำพร	นักออกแบบ

**ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลับกรองบทความ
ประจำปีี่ 2 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2565)**

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺตโย, ดร.	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ. ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน	คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ. ดร. สมบูรณ์ วัฒนะ	วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ. ดร. ประทีป พิษทองกลาง	คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ผศ. ดร. ทวนธง ครุฑจ้อน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผศ. ดร. สยาม ราชวัตร	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ. ดร. บุญชู ภูศรี	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ. ดร. วินิจ ผาเจริญ	วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
อ. ดร. ชลัท ประเทืองรัตนา	สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า
อ. ดร. เกษฎา ผาทอง	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อ. ดร. กษิติศ นวเสรี	วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

บทความในเล่มนี้เป็นปีที่ 2 ฉบับที่ 3 ของวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ ประกอบด้วยบทความวิชาการ 6 เรื่อง รายละเอียดของบทความมีดังนี้

บทความที่ 1 เรื่อง **วิถีแห่งกาแฟกับประโยชน์ มูลค่า และความสัมพันธ์ที่มีต่อระบบเศรษฐกิจโลก: เรื่องเล่าเมื่อข้าพเจ้าได้รับสตาร์บัคส์จากพระมหาประโยค 9** โดย มัลลิกา ภูมะธน ดิเรก ด้วงลอย และพระปลัดระพิน พุทธิสารโ ภบทความนี้เป็นการสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับวิถีกาแฟในวิถีชีวิตประจำวัน จากการศึกษาพบว่า กาแฟมีประโยชน์และมูลค่าทางเศรษฐกิจในวงกว้างระดับโลก ขณะเดียวกันยังเป็นพัฒนาการทางสังคมในเรื่องการบริโภค ความเชื่อ มิตรภาพ รวมถึงการจำแนกชั้นทางสังคมผ่านรสนิยมของการดื่ม องค์ความรู้ใหม่จากบทความนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอให้เห็นว่า กาแฟเป็นกลไกทางเศรษฐกิจที่มีโครงสร้างระดับมหภาคที่เกี่ยวกับประชาคมทั่วโลก ทั้งที่เป็นด้านโภชนาการ คุณค่าด้านสุขภาพและมูลค่าที่เชื่อมสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจโลก

บทความที่ 2 เรื่อง **การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์สู่ความสำเร็จขององค์กรยุคใหม่** โดย พระครูวิลาศกาญจนธรรม และพระสมุห์สิปปภาส อนันต์ยศหงษ์สา บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ โดยฝ่ายบริหารต้องมีกลยุทธ์ในการบริหารให้ได้ผลสัมฤทธิ์ที่ดีที่สุด อันประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การกำหนดกลยุทธ์ด้านงานจัดหารทรัพยากรมนุษย์ ขั้นที่ 2 การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ และขั้นที่ 3 การประเมินและควบคุมกลยุทธ์ จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ คือ การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยองค์กรต้องปรับปรุงการบริหารงานด้วยการนำกลยุทธ์มาใช้อย่างเป็นรูปธรรม จึงจะส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ที่วางไว้ รวมถึงก่อให้เกิดศักยภาพและความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจในอนาคต

บทความที่ 3 เรื่อง **พหุพลังในผู้สูงอายุ: เมื่อข้าพเจ้ากราบหลวงพ่อดกคินีนาถรววิหาร อายุ 100 ปี** โดย มัลลิกา ภูมะธน ดิเรก ด้วงลอย และพระปลัดระพิน พุทธิสารโ ภบทความนี้กล่าวถึงพระราชอุดมมงคล ผู้มีอายุ 100 ปี และเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนกิจของท่าน อันเป็นการเล่าเรื่องราวจากประสบการณ์จริงของผู้เขียน จากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนามีแนวคิดในเรื่องผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับตำแหน่งเอตทัคคะด้านผู้รู้ราตรีนาน โดยผู้เขียนได้เชื่อมโยงให้เห็นแนวคิดเรื่องผู้สูงอายุกับการพัฒนาสังคมที่เป็นแบบอย่างที่ดี ดังนั้น องค์ความรู้จากบทความนี้จึงชี้ให้เห็นบุคคลต้นแบบทางศาสนาในด้านพหุพลังผู้สูงอายุ ทั้งทางสุขภาพกายและจิตใจ กล่าวคือ การมีสุขภาพกายและจิตที่ดี การมองสรรพสิ่งในเชิงบวก สร้างสรรค์และสร้างคุณค่าแก่สังคม

บทความที่ 4 เรื่อง **รูปแบบการจัดการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน** โดย โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ วัตถุประสงค์ของบทความนี้เป็นการศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน โดยใช้หลักทฤษฎี 4Ms คือ บุคลากร (Men) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และการบริหารจัดการ (Management) องค์ความรู้ใหม่ที่ผู้เขียนนำเสนอ คือ 1) การบริหารกำลังคนอันประกอบด้วย การปฏิสังขรณ์ การแสดงบทบาทและหน้าที่ที่ถูกต้อง การใช้หลักไตรสิกขาในการแก้ไขปัญหา 2) การบริหารเงินประกอบด้วย การมีผลิตภัณฑ์ที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เป็นต้น 3) การบริหารวัสดุในการดำเนินงานต้องให้สิ้นเปลืองน้อยแต่เกิดประโยชน์สูงสุด และ 4) การจัดการปัจจัยต่าง ๆ เช่น ด้านร่างกาย ด้านวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวัดหรือสังฆเวชนียสถานให้เกิดมูลค่าในการท่องเที่ยวเชิงพุทธอย่างแท้จริง

บทความที่ 5 เรื่อง **พลังบวรสู่ความเข้มแข็งของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี** โดย พระศิระ จิตตสุโภ บทความนี้เป็นการศึกษาพลังบวรของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุน จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งโดยใช้พลังบวรของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุนเป็นตัวอย่างหนึ่งในการพัฒนาชุมชน โดยกระบวนการพัฒนามีลักษณะเฉพาะตน มีหลักการ วิธีการและกระบวนการในการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยมีการมุ่งพัฒนาชุมชน 2 ด้าน คือ 1) กระบวนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ 2) กระบวนการพัฒนาด้านศีลธรรม บทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ คือ 1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 2) การกระตุ้นสำนึกร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูล 3) การประสานงานกับภาคีเครือข่าย ทั้งหมดเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้พลังบวรในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคุณธรรมตามโครงการต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งเป็นขับเคลื่อนโครงการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้โครงการมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

บทความที่ 6 เรื่อง **การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสู่ความสำเร็จขององค์กรยุคใหม่** โดย ทิพย์วรรณ สุพิเพชร เป็นบทความที่นำเสนอการบริหารจัดการในโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยฝ่ายบริหารต้องมีกลยุทธ์ในการบริหารให้เกิดผลสัมฤทธิ์ อันประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การกำหนดกลยุทธ์ด้านกลไกการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ขั้นที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์ด้านการใช้หลักสัปปายะ ขั้นที่ 3 การกำหนดกลยุทธ์ด้านปัจจัยแวดล้อมในการบริหารสถานศึกษา องค์ความรู้ใหม่ที่ผู้เขียนได้นำเสนอ คือ การใช้หลักการบริหารจัดการในสถานศึกษาตามขั้นตอนดังกล่าว จะช่วยให้ปัญหาที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมลดน้อยลง เพิ่มคุณภาพการเรียน ควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพอนามัยของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งเป็นการบูรณาการกลไกการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาตามหลักสัปปายะร่วมกับปัจจัยแวดล้อมในการบริหารสถานศึกษา

บทความทั้ง 6 เรื่องนี้เป็นงานเขียนเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์เรื่องเล่าและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นบทความทางด้านสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่มีความหลากหลายในด้านเนื้อหาสาระ อันจะเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการต่อไป อย่างไรก็ตาม วารสารฉบับนี้สำเร็จลงด้วยความเรียบร้อย เพราะความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาถ้อยแถลงบทความให้มีคุณภาพ รวมถึงผู้เขียนทุกท่านที่ส่งบทความมาร่วมตีพิมพ์ในวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ ในนามบรรณาธิการวารสารขอขอบพระคุณและอนุโมทนาผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เขียนทุกท่านที่ร่วมรังสรรค์งานวิชาการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาและสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มา ณ โอกาสนี้

พระครูวิโรจน์กาญจนเขต, ดร.
บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ (Content)

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ	(5-6)
สารบัญ	(7-8)

บทความวิชาการ (Academic Articles)

1	วิถีแห่งกาแฟกับประโยชน์ มูลค่า และความสัมพันธ์ที่มีต่อระบบเศรษฐกิจโลก: เรื่องเล่าเมื่อข้าพเจ้าได้รับสตาร์บัคส์จากพระมหาประโยค 9 ▪ มัลลิกา ภูมะชน, ดิเรก ด้วงลอย, พระปลัดระพิน พุทธิสารโ The Way of Coffee and Its Benefit, Value, and Relationship with the Global Economy: The Story Receiving Starbucks from Phramaha, the 9 Levels of Pali Scholar ▪ Mallika Phumathon, Direk Duangloy, Phrapalad Raphin Buddhisāro	140-151
2	การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์สู่ความสำเร็จขององค์กรยุคใหม่ ▪ พระครูวิลาศกาญจนธรรม, พระสมุห์สิปปภาส อนันต์ยศหงษ์ษา Strategic Human Resource Management for the Success of Modern Organization ▪ Phrakhru Wilardkanchanadhamma, Phrasamu Sippapas Ananuoshongsa	152-162
3	พหุฒิพลังในผู้สูงอายุ: เมื่อข้าพเจ้ากราบหลวงพ่อดีดกคินีนาวารวิหาร อายุ 100 ปี ▪ มัลลิกา ภูมะชน, ดิเรก ด้วงลอย, พระปลัดระพิน พุทธิสารโ Active Ageing in the Elderly: When I Pay Respect to the 100-year-old Monk of Wat Phakininat Worawihan ▪ Mallika Phumathon, Direk Duangloy, Phrapalad Raphin Buddhisāro	163-175
4	รูปแบบการจัดการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน ▪ โสทรินทร์ โชคคตวิวัฒน์ Management Model to Promote the Buddhist Tourist Sites ▪ Sotarindra Chokkatiwat	176-186
5	พลังบวรสู่ความเข้มแข็งของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ▪ พระศิริระ จิตตสุโ The Borworn-power towards the Strength of Moral Prototype Community of Wat Thakhanun, Thong Pha Phum District, Kanchanaburi Province ▪ Phra Sira Cittasubho	187-198

6	การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสู่ ความสำเร็จขององค์กรยุคใหม่ ▪ ทิพย์วรรณ สุพิเพชร The Environment Management of Phrapariyattidhamma Schools, General Education Division for the Success of Modern Organization ▪ Thippawan Supipetch	199-210
---	---	---------

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	(1-11)
แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์	(12)
แบบฟอร์มการเขียนบทความในวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์	(13-20)

วิถีแห่งกาแฟกับประโยชน์ มูลค่า และความสัมพันธ์ที่มีต่อระบบเศรษฐกิจโลก:

เรื่องเล่าเมื่อข้าพเจ้าได้รับสตาร์บัคส์จากพระมหาประโยค 9

มัลลิกา ภูมะธน¹, ดิเรก ต้วงลอย², พระปลัดระพิน พุทธิสาร^{3*}

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์¹, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์², คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย³

The Way of Coffee and Its Benefit, Value, and Relationship with the Global

Economy: The Story Receiving Starbucks from Phramaha, the 9 Levels of Pali Scholar

Mallika Phumathon¹, Direk Duangloy², Phrapalad Raphin Buddhisāro^{3*}

Faculty of Management Science, Nakhon Sawan Rajabhat University¹,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus²,

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University³

Article Info

Vol. 2 No. 3 (Sep-Dec 2022)

Academic Article

Article History:

Received 19 Aug 2022;

Revised 8 Oct 2022;

Accepted 14 Oct 2022

คำสำคัญ:

วิถีแห่งกาแฟ;

ประโยชน์และมูลค่า;

ระบบเศรษฐกิจโลก

Corresponding Author,

E-mail: raphind

@yahoo.com*

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการสะท้อนคิดผ่านวิถีกาแฟในชีวิตประจำวัน ใช้การบทสนทนา การสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสารจากบทความและงานวิจัย จากนั้นนำมาเขียนเป็นความเรียง ผลการศึกษาพบว่า กาแฟมีประโยชน์และมูลค่าทางเศรษฐกิจในวงกว้างระดับโลก ซึ่งมีผู้ผลิตและบริโภคจำนวนมาก โดยในประเทศไทยมีผู้ผลิตกาแฟส่งออกทั่วโลกและมีความเจริญเติบโตมูลค่าทางเศรษฐกิจในจำนวนที่สูงขึ้น นอกจากนี้ กาแฟยังเป็นการสะท้อนวิถีชีวิต พัฒนาการทางสังคม ในวิถีของการบริโภค ความเชื่อ มิตรภาพและความสัมพันธ์ดังกล่าวด้วย โดยกาแฟยังเป็นการจำแนกชั้นทางสังคมผ่านการดื่มกาแฟ เช่น ร้านกาแฟโบราณ กาแฟข้างทาง และกาแฟที่มีแบรนด์ที่มีแฟรนไชส์สาขาจากต่างประเทศและแฟรนไชส์จากในประเทศด้วยเช่นกัน องค์ความรู้ใหม่ คือ กาแฟเป็นกลไกทางเศรษฐกิจที่มีโครงสร้างในระดับมหภาคที่เกาะเกี่ยวกับประชาคมทั่วโลกที่เป็นทั้งโภชนาการ คุณค่าด้านสุขภาพ และมูลค่าที่เชื่อมสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจโลกด้วย

Keywords:

Way of Coffee;

Benefit and Value;

World Economy

Abstract

This academic article is a reflection of the way through the coffee in everyday life. It is a dialogue, interview, and documentary studies from articles and research works and then writing as an essay. The findings indicate that coffee has economic benefit and value on a global scale with a large number of producers and consumers. In Thailand there are coffee manufacturers exporting around the world and have a growing economic price in a higher number. In addition, coffee is a reflection of lifestyle, social development in the way of

consumption, beliefs, friendships, and relationships as well. Coffee is also a social stratification through drinking such as antique cafes, street coffee, and branded coffee with foreign branches and local brands as well. The body of knowledge indicates that coffee is a structurally macroeconomic mechanism that clings to a global community. It is the nutrition, health value, and price associated with the global economy.

บทนำ

ในช่วงเช้าวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2563 เป็นหยุดราชการของวิถีคนทำงานในหน่วยงานภาครัฐ ด้วยเป็นวันราชสมภพของสมเด็จพระราชินีแห่งประเทศไทย ในตอนเช้าจึงเป็นเรื่องว่าด้วยการกินอยู่ จุดเริ่มต้นของวันจึงว่าด้วยวิถีของอาหาร ข้าพเจ้าได้รับกาแฟสตาร์บัคส์ (Starbucks) 2 ซอง จากพระมหากษัตริย์ชาตยาธิราช ปญญาวชิโร (2563) เปรียญธรรมเก้าประโยค วัดหนัง กรุงเทพฯ สังกัดภาควิชาสังคมวิทยา กัลยาณมิตร ร่วมงานในคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ยี่ห้อกาแฟเป็นแบรนด์ดังของประเทศ ผู้ผลิตอุตสาหกรรมอาหาร เช่น KFC, Dunkin Donut, Pizza Hut และอีกหลายแบรนด์ที่ส่งออกไปทั่วโลก ความจริงแล้ว แบรนด์เหล่านี้ถูกทำให้เชื่อว่า ดูดี มีราคาตามสไตล์การสร้างแบรนด์ เมื่อข้าพเจ้าลองชงดื่ม เพราะด้วยเป็นเครื่องดื่มในยามเช้า จากนั้น ข้าพเจ้าได้ส่งภาพถ่ายให้พระมหากษัตริย์ชาตยาธิราช ปญญาวชิโร (2563) เปรียญธรรมเก้าประโยค วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม จังหวัดราชบุรี สมาชิกใหม่ของคณะสังคมศาสตร์ที่เพิ่งเริ่มงาน หลังจากส่งภาพ ท่านพิมพ์ข้อความแบบที่เล่นกลับมาว่า ไฮโซ และท่านถามต่อว่า จะเขียนเรื่องกาแฟใช้ไหม จึงเป็นเหมือนแถมบังคับว่า ควรเขียนเรื่องกาแฟหรือต้องเขียนเรื่องกาแฟให้ท่านอ่าน แต่โดยส่วนลึกผู้เขียนมีความสนใจอยู่แล้ว เพราะชีวิตเกี่ยวข้องกับกาแฟทุกวัน หากไม่เป็นกาแฟดำก็จะเป็นกาแฟร้อน โดยสมาชิกคนรอบข้างเมื่อรับประทานอาหารกลางวันเสร็จ จะต้องไปร้านกาแฟ จึงทำให้ผู้เขียนคิดว่า ในสภาพการณ์ปัจจุบัน คนส่วนหนึ่งกินกาแฟเป็นอาหาร และอีกส่วนหนึ่งดื่มกาแฟเป็นประหนึ่งเสริมค่านิยมของการกิน เป็นความโก้เก๋ ในฐานะที่บ่งบอกถึงรสนิยมและค่านิยมเชิงสังคม ก็คงไม่ผิด เพราะแต่ละร้านที่จำหน่ายกาแฟในปัจจุบัน แตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นร้านธรรมดา ร้านในปั้มติดแอร์ หรือแบรนด์ดังราคาสูงตั้งเป็นเอกเทศ ร้านและกาแฟจึงแบ่งแยกชั้นของรายได้และค่านิยมของคนไปในตัว คนมีเงิน ขีบริดแพงก็เข้ากาแฟซื้อฝรั่ง คนมีเงินน้อยก็ลดหลั่นกันไป ซึ่งเป็นค่านิยมและรสนิยมเฉพาะคน ย้อนกลับไปในวันวัยเยาว์มากกว่า 30 ปี (พ.ศ. 2529) ขณะเรียนหนังสืออยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้เขียนจะเดินผ่านร้านกาแฟ ร้านน้ำชาของพี่น้องชาวจีนรุ่นเก่า ซึ่งตั้งอยู่บริเวณหัวโค้งท่ารถเมืองเก่า-สุโขทัย สี่แยกกอกอกฮักบัว บริเวณหน้าโรงหนังไตรรัตน์ ซอยเข้าวัดคูหาสวรรค์ ด้านทิศตะวันตกที่อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัยเป็นประจำ ภาพความจำที่เห็นชัดเจน คือ ผู้คนมานั่งอ่านหนังสือพิมพ์ กินอาหารเช้า จิบกาแฟ น้ำชา โอเลี้ยงที่มีหม้อต้มควันโขมง และถุงชงกาแฟโอเลี้ยงสีดำในแบบเดิม ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นชาวจีน น่าจะใช้คำว่า โพนทะเล (คมชัดลึกออนไลน์, 2563) ซึ่งมานั่งอ่านหนังสือพิมพ์ภาษาจีนหรือภาษาไทย รอบริการจากเจ้าของร้าน ซึ่งปัจจุบันวิถีชีวิตในลักษณะนี้อาจหายไปแล้ว หรือหลงเหลือบ้างในรูปแบบของการจำลองย้อนยุค ดังที่ผู้เขียนเคยพบที่ร้านโกปี จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อครั้งที่มีโอกาสเดินทางไปงานตรุษจีนเดือนมกราคม 2563 ที่ผ่านมา (พระเอกลักษณ์ อชิโต และคณะ, 2563) จากสภาพที่เปลี่ยนไปเนื่องด้วยวิถีของการบริโภคของคนในสังคม กรณีนี้ในทัศนะผู้เขียนมองว่า วิถีของกาแฟโบราณใส่นมข้น ผู้เขียนถือว่าเป็นวิถีของอาหาร เป็นมิติทางสังคมแบบเดิม การพบปะ พูดคุย รับข้อมูล ข่าวสารอ่านหนังสือพิมพ์ จนกระทั่งพัฒนามาเป็นวิถีของกาแฟที่มาในรูปแบบของกาแฟชงพร้อมดื่ม มีครีมสีขาว

น้ำตาล ผสมกันจนกระทั่งเป็นกาแฟ หรืออินวัน และกาแฟสดที่ยืดครองตลาดส่วนใหญ่ และปรากฏอยู่ในสถานี น้ำมันบ้าง ในร้านเอกเทศบ้าง ทำให้วิถีกาแฟกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย เป็นเครื่องดื่มร้อนเย็น ที่เข้ามา แบ่งสัดส่วนการบริโภคในประเทศไทยในช่วงเวลาอันสั้น ทั้งหมดเป็นภาพจำเกี่ยวกับกาแฟ ผสมกับผู้เขียนเอง เป็นผู้ดื่มด้วย และพยายามหาความรู้ในเรื่องกาแฟ จึงทำให้เกิดความคิดหรือแรงบันดาลใจเกี่ยวกับกาแฟอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตกระทั่งปัจจุบัน กาแฟจึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของคนรุ่นปัจจุบัน เมื่อสำรวจข้อมูลและพยายามหาวิถีของการเขียนเกี่ยวกับกาแฟ ทำให้ผู้เขียนเห็นและสะท้อนคิดได้ว่า กาแฟเป็นวิถีชีวิต เป็นวัฒนธรรม เป็นวิถีแห่งเศรษฐกิจและค่านิยมที่ผสมกันอยู่ในเรื่องดังกล่าว ซึ่งจะได้สืบค้นนำมาแบ่งปันเล่าเรื่อง ด้วยภาษาของผู้เขียนเอง ทั้งคาดว่าจะน่าจะได้บรรณรสนิบบนแบบคนกินกาแฟ และเล่ากาแฟด้วยซึ่งจะได้นำมา แบ่งปันต่อไป

ภาพที่ 1 กาแฟและพระมหาเปรียญทั้ง 2 รูป ตามเรื่องเล่าเกริ่นนำว่าด้วยกาแฟ (ภาพผู้เขียน ถ่ายเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2565)

เนื้อเรื่อง

วิถีแห่งกาแฟ: ประวัติและพัฒนาการ

แหล่งกำเนิดกาแฟมาจากอาบิซนิเยีย (Abyssinia) หรือประเทศเอธิโอเปียปัจจุบัน ในสมัยนั้นกาแฟถือเป็นพืชพื้นเมือง แต่ถูกค้นพบโดยบังเอิญว่า ผลหรือเมล็ดกาแฟช่วยให้ร่างกายสดชื่น กระปรี้กระเปร่า จึงเรียกพืชชนิดนี้ว่า คะวาวี (Kawah) หรือคะเวีย (Kaweh) แปลว่า พลัง หลังจากนั้นกาแฟเริ่มเป็นที่รู้จักและแพร่หลายเข้าสู่ประเทศในแถบยุโรปและทั่วโลก กาแฟเป็นเครื่องดื่มที่คนทั่วโลกนิยมบริโภคมาเป็นเวลานาน เนื่องจากรสชาติและกลิ่นหอมอันเป็นเอกลักษณ์ จึงทำให้ทุกวันนี้เมล็ดกาแฟได้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งของโลก ในแต่ละปีเมล็ดกาแฟถูกผลิตออกสู่ตลาดโลกประมาณ 7.8 ล้านตัน โดยประเทศบราซิลเป็นผู้ผลิตและส่งออกกาแฟได้มากที่สุดถึงปีละ 2.6 ล้านตัน หรือประมาณร้อยละ 33 ของผลผลิตกาแฟทั้งหมด รองลงมา คือ ประเทศเวียดนาม 1.2 ล้านตัน และอินโดนีเซีย 4.9 แสนตัน สำหรับประเทศไทยมีการเพาะปลูกและส่งออกเมล็ดกาแฟเป็นอันดับสามในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รองจากเวียดนามและอินโดนีเซีย โดยมีการส่งออกเมล็ดกาแฟสู่ตลาดโลกปีละประมาณ 1,662 ตัน สายพันธุ์กาแฟที่ได้รับความนิยมและมีความสำคัญทางการค้า คือ โรบัสต้า (Coffea Canephora) และอาราบิก้า (Coffea Arabica) สายพันธุ์อาราบิก้าจะมีรสชาติกลมกล่อม กลิ่นหอม จึงเป็นที่นิยมในท้องตลาดมากกว่าสายพันธุ์โรบัสต้า ซึ่งมีรสขมอมเปรี้ยวและมีปริมาณคาเฟอีนสูงกว่า ในปัจจุบันมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติเชิงสุขภาพของกาแฟเป็นจำนวนมาก เช่น การลดระดับน้ำตาล ลดน้ำหนักป้องกันโรคพาร์กินสัน จึงทำให้เหตุผลในการดื่มกาแฟเพื่อความสดชื่น กระปรี้กระเปร่า เปลี่ยนไปเป็นการดื่มกาแฟเพื่อป้องกันโรค อย่างไรก็ตาม การดื่มกาแฟในปริมาณมากหรือดื่ม

ตามกระแสโฆษณา อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพได้เช่นกัน แต่ผลการวิจัยบางชิ้นยังมีความขัดแย้งกันอยู่ ดังนั้น ผู้ดื่มกาแฟจึงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลให้ชัดเจนเสียก่อน เพื่อให้การดื่มกาแฟเกิดประโยชน์ต่อสุขภาพอย่างแท้จริงตามที่มาของกาแฟ

ภาพที่ 2 วิธีการกาแฟแบบโบราณ ซึ่งผู้เขียนค้นคว้าในวัยเยาว์
(ภาพร้านโกปี นครศรีธรรมราช ถ่ายเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2563)

กาแฟได้เปลี่ยนแปลงสำเนียงไปตามลักษณะของภาษาของแต่ละประเทศ จนกลายเป็น Coffee หรือ กาแฟที่ใช้กันในปัจจุบัน ในประเทศไทยมีพัฒนาการเกี่ยวกับกาแฟโดย เริ่มนำเข้าเมล็ดกาแฟสายพันธุ์โรบัสต้าจากประเทศอินเดียมาปลูกเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2447 ที่ตำบลบ้านโหนด อำเภอชะบ้ายาย จังหวัดสงขลา จากนั้น ได้ขยายพันธุ์และส่งเสริมให้เกษตรกรเพาะปลูกเป็นพืชหมุนเวียนสลับกับยางพาราในพื้นที่ภาคใต้สำหรับสายพันธุ์อาราบิก้าได้นำเข้ามาปลูกในประเทศไทยประมาณปี พ.ศ. 2493 และต่อมาในปี พ.ศ. 2516 โครงการปลูกพืชทดแทนและพัฒนาเศรษฐกิจชาวไทยภูเขา ร่วมกับสหประชาชาติได้นำกาแฟพันธุ์อาราบิก้าให้เกษตรกรชาวเขาปลูกทดแทนการปลูกฝิ่น ซึ่งสามารถทำรายได้ให้กับกลุ่มเกษตรกรชาวเขาเป็นอย่างดี ส่งผลให้พื้นที่และปริมาณการปลูกฝิ่นลดลง ปัจจุบันแหล่งเพาะปลูกกาแฟที่สำคัญของประเทศ คือ ภาคเหนือและภาคใต้ โดยนิยมเพาะปลูกพันธุ์อาราบิก้า (Arabica) และโรบัสต้า (Robusta) ซึ่งสายพันธุ์อาราบิก้ามีราคาแพงและมีรสชาติดีจึงเป็นที่นิยมในท้องตลาดมากกว่า อย่างไรก็ตาม เมล็ดกาแฟส่งออกของประเทศไทยส่วนใหญ่จะเป็นสายพันธุ์โรบัสต้า เนื่องจากเพาะปลูกง่ายและให้ผลผลิตสูงกว่าพันธุ์อาราบิก้าที่ดูแลค่อนข้างยาก เต็มโตช้าและเพาะปลูกได้เฉพาะภาคเหนือเท่านั้น ในงานการศึกษาของโตม ไกรปกรณ์ (2557) เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สมัยอาณานิคม: มองผ่านการผลิตและบริโภคกาแฟ ที่สะท้อนคิดการศึกษาไว้ว่า

“...ภูมิภาคนี้มีการผลิตกาแฟในลักษณะของไร่ขนาดใหญ่ โดยคนพื้นเมืองในประเทศที่เป็นอาณานิคมของตะวันตก ถูกกดขี่เป็นแรงงานเพื่อให้ชาติตะวันตกได้บริโภคผลผลิตกาแฟในราคาถูกลงตามหลักการทุนนิยม ด้านการบริโภคกาแฟในภูมิภาคนี้ ผู้บริโภคกาแฟระยะแรกคือ ชาวตะวันตกที่มาอยู่ในดินแดนอาณานิคม (ส่วนกรณีของสยาม ผู้บริโภคระยะแรกคือชนชั้นสูง) และมีการตั้งร้านกาแฟตามแบบของสังคมตะวันตก ก่อนที่วัฒนธรรมการบริโภคกาแฟจะค่อย ๆ ขยายตัวไปสู่ชนชั้นกลาง และกาแฟได้กลายเป็นเครื่องดื่มที่เป็นส่วนประกอบหนึ่งของวิถีชีวิตแบบสมัยใหม่ของคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่นเดียวกับที่เป็นอยู่ในสังคมตะวันตก”

ดังนั้น กาแฟในมิติที่ปรากฏเกิดขึ้นจึงเป็นพัฒนาการที่เป็นทั้งวิถี เศรษฐกิจและการเมือง รวมไปถึงการเชื่อมโยงกับบริบทของพื้นที่ถิ่นกำเนิดของแต่ละพื้นที่ด้วยเช่นกัน จึงไม่มีทสรูปที่ชัดเจนต่อความเป็นกาแฟใน

เชิงบริบทของแต่ละพื้นที่ เพราะมีเหตุปัจจัยแตกต่างกันอย่างชัดเจน แต่ที่สำคัญ คือ กาแฟได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตมนุษย์ทั่วโลก ดังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

วิถีและประโยชน์ของกาแฟ

ผู้เขียนเห็นวิถีของการบริโภคกาแฟตั้งแต่เด็กจนกระทั่งปัจจุบัน จึงพยายามสืบค้นข้อมูลว่า กาแฟมีประโยชน์อย่างไร ด้วยสภาพปัจจุบันกาแฟได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต โดยสังเกตได้จากร้านกาแฟที่ปรากฏเหมือนดอกเห็ด คนกินกาแฟหรือเครื่องดื่มที่เนื่องด้วยกาแฟ ซึ่งมีลักษณะเป็นปรากฏการณ์เหมือนกินแทนข้าวหรืออาหารไปเสียได้ รวมทั้งลักษณะการกินเนื่องด้วยวิถีที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง กระทั่งปัจจุบันเมื่อตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้องบทความภาษาไทยเกี่ยวกับคำว่า กาแฟ พบงานวิจัยหรือบทความที่ศึกษาเกี่ยวกับกาแฟมากกว่า 250 ผลงาน โดยจำเพาะไปที่ประโยชน์ของกาแฟจะพบงานจำนวนมาก ซึ่งพบรายงานที่เนื่องด้วยคำว่า ประโยชน์ของกาแฟมากกว่า 100 ผลงาน เมื่อสืบค้นภาษาอังกฤษก็พบงานอยู่จำนวนมากเช่นกัน แต่ด้วยข้อจำกัดของผู้เขียนด้านภาษาอังกฤษ จึงสืบค้นได้เพียงบางส่วน โดยนักวิจัยทั่วโลกได้ศึกษาไว้ในภาพกว้างและจำนวนมาก ซึ่งเมื่อศึกษาและค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์ ผู้เขียนสรุปเรียบเรียงได้ ดังนี้ (1) ประโยชน์ด้านโภชนาการ (2) ประโยชน์ต่อระบบประสาท (3) ประโยชน์ต่อสุขภาพองค์กรวม (4) ประโยชน์ต่อการสร้างพลังงานต่อพลังบางประการที่เกิดขึ้นในองค์กรวม ดังปรากฏข้อมูลของกาแฟกับสุขภาพของผู้ดื่มหรือบริโภค ของอวยพร อภิรักษ์ธรรมาวง (2548) เรื่องการบริโภคกาแฟกับความเสี่ยงต่อเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดื่มกาแฟไว้ว่า

“...สาระสำคัญในกาแฟนอกจากคาเฟอีนซึ่งมีฤทธิ์เพิ่มระดับน้ำตาลในเลือด ยังมีสารในกลุ่มฟีนอล คือ กรดคลอโรจีนิก (Chlorogenic Acid) ซึ่งเป็นเอสเทอร์ของกรดควินิกกับกรดคาเฟอิกหรือกรดเฟอรูริก มีฤทธิ์ในการต้านอนุมูลอิสระและอาจมีผลลดหรือชะลอการดูดซึมของกลูโคสโดยยับยั้งการขนส่งกลูโคสในลำ Translocase 1 อีกทั้งกรดคลอโรจีนิกมีผลต่อการหลั่งของฮอร์โมนที่สร้างจากทางเดินอาหารในการตอบสนองต่อการเดินทางของสารอาหารเข้าสู่ทางเดินอาหารที่เรียกว่า อินครีติน (Incretin) ซึ่งในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 จะมีการหลั่งของอินซูลินหลังการรับประทานอาหารลดลงและมีความบกพร่องในการหลั่งของอินครีติน ดังนั้น การบริโภคกาแฟจึงมีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงต่อการเป็นเบาหวานชนิดที่ 2...”

จากข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่า กาแฟกินดี แต่ในเวลาเดียวกันมีโทษหรือไปกระตุ้นต่อการเป็นเบาหวาน ดังปรากฏในงานวิจัยเรื่องการดื่มกาแฟหรือชากับการตายด้วยโรคเบาหวาน: การศึกษาระยะยาวไปข้างหน้าจังหวัดขอนแก่น (จิรวุฒิ กุจะพันธ์ และคณะ, 2556) ที่ให้ข้อมูลว่า มีประโยชน์ก็มีโทษ ดังนั้น จึงต้องบริโภคแบบสมดุล ตามหลักพุทธศาสนาดำเนินชีวิตที่สมดุลในปัจจุบัน กาแฟมีหลากหลายประเภทขึ้นกับส่วนผสมและวิธีการชง กาแฟแต่ละประเภทมีชื่อเรียกและประโยชน์ทางประเทศไทยเริ่มนำเข้ามาเมล็ดกาแฟสายพันธุ์โรบัสต้า โภชนาการที่แตกต่างกันไป ดังตารางที่ 1 ซึ่งแสดงถึงประโยชน์ทางโภชนาการของการกาแฟประเภทต่าง ๆ ที่บริโภคกันอยู่ในปัจจุบัน

ชนิดกาแฟ	ขนาด (ออนซ์)	พลังงาน (กิโล แคลอรี)	ไขมัน (กรัม)	โปรตีน (กรัม)	คาร์โบ ไฮเดรต (กรัม)	น้ำตาล (ช้อนชา)
เอสเพรสโซ (Espresso)	2	10	0	0	0	0
ลาเต้ (Latte)	16	156	5.2	39	23.5	5.5
คาปูชิโน (Cappuccino)	16	200	7.1	3.4	30.8	7.0
	20	274	11.1	4.8	39.1	8.8
มอคคา (Mocha)	16	238	9.5	4.8	33.4	6.6
	20	281	11.4	6.5	37.8	8.0
อื่น ๆ (Others)	16	249	9.6	4.3	36.5	7.0
	20	317	14.7	9.3	37.5	8.8

ตารางที่ 1 สารอาหารในกาแฟเย็นจากรายงานการวิจัยปี พ.ศ. 2552
ของสำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (นันทนา จงใจเทศ และคณะ, 2552)

ในงานการศึกษาของอวยพร อภิรักษ์อร่ามวง (2548) เรื่องการบริโภคกาแฟกับความเสียดต่อเบาหวานชนิดที่ 2 ดังที่ปรากฏและยกมานำเสนอ นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับโภชนาการของกาแฟที่มีความหมายเป็นกาแฟ เพื่อการบริโภคและสุขภาพหรือการส่งเสริมให้เกิดสุขภาพที่ดี เป็นลักษณะร่วมของการบริโภคหรือดื่มกาแฟด้วยเช่นกัน ซึ่งในการศึกษาจากหลายส่วนทำให้ผลการศึกษากาแฟมีประโยชน์ด้านโภชนาการ เช่น การกระตุ้นประสาทหรือการส่งเสริมประสิทธิผลในการทำงาน เป็นต้น

วิถีกาแฟและมูลค่า

ปรากฏการณ์ร้านกาแฟที่มีทุกสถานที่ ซึ่งเมื่อสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับร้านกาแฟ (ข้อมูลวันที่ 31 ธันวาคม 2561) ธุรกิจผลิตกาแฟที่ดำเนินกิจการอยู่จำนวน 258 ราย คิดเป็น 0.04% ของธุรกิจทั้งหมดที่ดำเนินการอยู่ มูลค่าทุน 3,675.43 ล้านบาท คิดเป็น 0.02% ของธุรกิจที่ดำเนินการอยู่ ธุรกิจส่วนใหญ่ดำเนินกิจการในรูปแบบบริษัทจำกัด จำนวน 197 ราย คิดเป็น 76.36% มีมูลค่าทุน 3,460.79 ล้านบาท คิดเป็น 94.16% โดยธุรกิจนี้มีมูลค่าทุนไม่เกิน 5 ล้านบาทสูงถึง 90.69% การเพิ่มทุนของธุรกิจมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องใน โดยใน ปี พ.ศ. 2561 เพิ่มทุน 130.14 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 27.46% เมื่อเทียบกับ ปี พ.ศ. 2560 การจัดตั้งธุรกิจผลิตกาแฟในปี พ.ศ. 2561 มีจำนวน 57 ราย เพิ่มขึ้น 37.71% เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2560 ในส่วนของมูลค่าทุนจดทะเบียนจัดตั้งธุรกิจในปี 2561 มีมูลค่า 89 ล้านบาท ลดลง 70.72% เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2560 ในปี พ.ศ. 2561 ธุรกิจผลิตกาแฟมีแนวโน้มเติบโตสูงขึ้น สอดคล้องกับปริมาณการบริโภคกาแฟในประเทศที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการขยายตัวของธุรกิจร้านขายกาแฟที่มีจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งในเขตเมืองและต่างจังหวัดผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น สถานีบริการ น้ำมันและห้างสรรพสินค้า เป็นต้น หรือมีข้อมูลว่า “... ธุรกิจร้านกาแฟ 2564 ... มีมูลค่ารวม 60,000 ล้านบาท นี่แบ่งเป็นตลาดกาแฟในบ้าน 33,000 ล้านบาท ที่ได้โอนสิทธิ์จากโควิด-19 เติบโตราว 10% ตลาดกาแฟนอกบ้าน 27,000 ล้านบาท เติบโตลดลงจากพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปในช่วงโควิด...” (THE BATTLE, 2564) ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้ธุรกิจผลิตกาแฟมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น อีกทั้งผู้ผลิตเริ่มเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีการวิจัยทดลองรวมทั้งนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาพัฒนากระบวนการผลิตเพื่อให้ได้เมล็ดกาแฟที่มีคุณภาพและมีรสชาติเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่มากยิ่งขึ้น

ในส่วนข้อมูลการผลิตเมล็ดกาแฟของไทยยังไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ สาเหตุจากพื้นที่เพาะปลูกที่ลดลงเหลือ 259,867 ไร่ มีผลผลิตเพียง 23,273 ตัน แต่ก็สร้างรายได้แก่ผู้ปลูกถึงปี

ละประมาณ 200 ล้านบาท ทั้งมีมูลค่าการส่งออกประมาณ 3,900 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2560 แต่ก็นำเข้าถึง 8,044 ล้านบาทโดยประมาณ แต่โดยรวมมูลค่าธุรกิจร้านกาแฟในไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ที่มีมูลค่าสูงถึง 2.12 หมื่นล้านบาท และสูงขึ้นอีกในปี พ.ศ. 2561 ที่ 2.34 หมื่นล้านบาท และในปี พ.ศ. 2562 คาดการณ์กันว่ามูลค่าธุรกิจร้านกาแฟสูงถึง 2.58 หมื่นล้านบาท ปี 2563 เพิ่มขึ้นเป็น 28,400 ล้านบาท และปี พ.ศ. 2564 ขยับขึ้นมาอยู่ที่ 30,950 ล้านบาท ขณะที่การบริโภคกาแฟของคนไทย เฉลี่ยอยู่ที่ 200 แก้วต่อปี ตัวเลขนี้หากเทียบกับ ประเทศอื่น ๆ เช่น เวียดนาม 300 แก้วต่อปี ประเทศญี่ปุ่น 400 แก้วต่อปี หรือหากเป็นทางยุโรป จะเฉลี่ยมากกว่า 1 พันแก้วต่อปี (Biz&Marketing News, 2561)

จากมูลค่าสัดส่วนทางการตลาดเครื่องดื่มจำนวนมาก จึงทำให้อัตราการขยายตัวของธุรกิจเครื่องดื่มชนิดขยายตัวมากขึ้น ทั้งยี่ห้อ (Brand) ดังจากต่างประเทศ หรือผู้ประกอบการท้องถิ่นเข้ามาแชร์ส่วนแบ่งทางการตลาดนี้ จึงทำให้มีร้านกาแฟหรือคาเฟ่กระจายตัวอยู่ทั่ว ทั้งในสถานีสถานบริการน้ำมัน ห้างสรรพสินค้าร้านกาแฟรูปแบบสแตนดาร์ดโตน (Stand-alone) หรือกระทั่งร้านกาแฟรถเข็น ดังข้อมูลของแบรนด์ดังที่มีข้อมูลว่ามีสาขาทั่วประเทศไทยกว่า 335 สาขาทั่วประเทศ (กรุงเทพฯ 242 สาขา/ต่างจังหวัด 93 สาขา) มีผลประกอบการนับแต่เริ่มเมื่อ พ.ศ. 2541 ว่า 20 ปี ร้านสตาร์บัคส์ (Starbucks) ในเมืองไทย กวาดรายได้ 3.98 หมื่นล้าน-กำไรสะสมกว่า 4 พันล้านบาท (Mr.362degree, 2561) ในส่วนร้านกาแฟคาเฟ่เอมซอน (Cafe Amazon) ของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) หรือ PTT สามารถเบียดแย่งส่วนแบ่งตลาดขึ้นมาอันดับ 1 ได้ด้วยตัวเลขเฉลี่ย 40% ส่วนสตาร์บัคส์ลงมาเหลือ 30% ปี พ.ศ. 2560 มีอยู่ประมาณ 1,640 แห่ง จะเพิ่มขึ้นเป็น 1,800 แห่ง และจะเพิ่มเป็น 2,560 แห่งภายในปี พ.ศ. 2565 แน่นนอนว่า เมื่อสถานีสถานบริการน้ำมันเพิ่มขึ้นจะทำให้ร้าน Cafe Amazon มีจำนวนเพิ่มขึ้นตามไป ปัจจุบัน ปตท. มีร้าน Cafe Amazon อยู่จำนวนกว่า 2,123 แห่ง มีเป้าหมายจะเพิ่มขึ้นเป็น 2,300 แห่ง ในปี พ.ศ. 2561 และ 4,000 แห่ง ภายในปี พ.ศ. 2565 นอกจากนี้ คาเฟ่ อเมซอนมากกว่า 200 แห่งในต่างประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ลาว ญี่ปุ่น เมียนมาร์ ไต้หวัน สิงคโปร์ จีน และฟิลิปปินส์ (ThaiFranchiseCenter, 2562) หรือมีข้อมูลที่ร่วมสมัยว่า “...อเมซอนที่กินส่วนแบ่งมากถึง 40% ของตลาดร้านกาแฟ...อีก 5 ปี หรือปี 2568 จะมีคาเฟ่ อเมซอน 5,800 สาขา จากปัจจุบันมีอยู่มากกว่า 3,400 สาขาทั้งในไทยและต่างประเทศ...” (THE BATTLE, 2564)

จากภาพรวมของการผลิตกาแฟส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือ คิดเป็น 29.85% มีมูลค่าทุน 11.42% รองลงมา คือ พื้นที่กรุงเทพฯ คิดเป็น 29.07% เมื่อพิจารณารายจังหวัดพบว่า จังหวัดที่ประกอบธุรกิจผลิตกาแฟสูงสุด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย โดยภาคเหนือเหมาะแก่การปลูกกาแฟพันธุ์อาราบิก้า ขณะที่ภาคใต้เหมาะแก่การเพาะปลูกกาแฟพันธุ์โรบัสต้า เนื่องจากมีภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศเหมาะสำหรับใช้เป็นแหล่งเพาะปลูกกาแฟที่สำคัญ โดยประเทศไทยตั้งเป้าหมายต้องการให้เป็นหนึ่งในกลุ่มผู้นำในด้านการผลิตและการค้ากาแฟคุณภาพของภูมิภาคอาเซียน และมีการผลักดันให้กาแฟเป็นพืชเศรษฐกิจใหม่ของไทยที่สร้างรายได้ที่มั่นคงให้แก่เกษตรกร กาแฟนับเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทยที่สร้างมูลค่าถึง 33,000 ล้านบาท สร้างรายได้แก่เกษตรกรและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง โดยประเทศไทยมีสภาพพื้นที่ที่สามารถปลูกกาแฟได้ทั้งกาแฟอาราบิก้าและโรบัสต้า ซึ่งปัจจุบันผลผลิตกาแฟอาราบิก้าในภาคเหนือของไทยมีปริมาณ 9.2 พันตัน ส่วนการผลิตกาแฟโรบัสต้าของไทย ส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายให้ผู้ประกอบการโรงงานแปรรูป แต่ปัจจุบันมีกระบวนการแปรรูปเพื่อให้ได้กาแฟโรบัสต้าที่มีรสชาติโดดเด่นทำให้ผู้บริโภคเริ่มมีความนิยมในการบริโภคกาแฟโรบัสต้าเป็นกาแฟสดด้วยเช่นกัน (ฐานเศรษฐกิจ, 2564)

ดังปรากฏในงานศึกษาของณัฐธรรี บุญพลีษฐ์ และชาม จาตุรงค์กุล (2564) ในเรื่อง *การออกแบบอัตลักษณ์แบรนด์กาแฟด้วยทฤษฎีวิวัฒนาการประเทศไทยเวียดนาม* ที่นัยของการศึกษาที่ต้องการผสมผสานระหว่างกาแฟกับค่านิยมความเชื่อและรสนิยมไปสู่การบริโภคดังปรากฏเป็นผลการศึกษาว่า

การออกแบบอัตลักษณ์แบรนด์กาแฟ ด้วยทุนวัฒนธรรมประเทศเวียดนาม ที่ใช้การศึกษาผ่าน ข้อมูลธุรกิจกาแฟ และศิลปวัฒนธรรมในกรุงโฮจิมินห์ ประเทศเวียดนาม ทั้งออกแบบอัตลักษณ์แบรนด์กาแฟ ด้วยทุนวัฒนธรรมสู่การประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อการออกแบบอัตลักษณ์แบรนด์กาแฟ ด้วยทุนวัฒนธรรมประเทศเวียดนาม ซึ่งพื้นที่วิจัย คือ นครโฮจิมินห์ ประเทศเวียดนาม วิธีการศึกษาโดยเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลธุรกิจกาแฟในเวียดนามพบว่า เวียดนามเป็นประเทศที่ส่งออกกาแฟเป็นอันดับ 2 ของโลก มีสายพันธุ์กาแฟที่ให้คุณภาพที่ดีและมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านของรสชาติและกลิ่นในระดับสากล ควบคู่กับการศึกษาศิลปวัฒนธรรมเวียดนามในกรุงโฮจิมินห์

หรือในงานศึกษาของชินจิตต์ แจ้งเจณกิจ (2564) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการรับรู้ของผู้บริโภคกับคุณค่าแบรนด์: กรณีศึกษาการตลาดแบบยั่งยืนของร้านกาแฟคาเฟ่เมซอน ที่ให้ผลการศึกษาไว้ว่า

ร้านกาแฟคาเฟ่เมซอนได้นำแนวคิดการตลาดแบบยั่งยืนมาใช้ในรูปของการใช้ถ้วยไบโอคัพ และการนำแนวคิดการหมุนเวียนทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ซ้ำที่เรียกว่า Circular Living การศึกษาค้นคว้ามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการรับรู้ของผู้บริโภคที่มีต่อการตลาดแบบยั่งยืนของร้านกาแฟคาเฟ่เมซอน นอกจากนี้ การศึกษาค้นคว้าได้ประเมินคุณค่าแบรนด์ร้านกาแฟคาเฟ่เมซอน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการรับรู้ของผู้บริโภคกับคุณค่าแบรนด์ร้านกาแฟคาเฟ่เมซอน ทั้งนี้ ใช้การวิจัยเชิงปริมาณโดยการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก จำนวน 500 ตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ต่อการตลาดแบบยั่งยืนของร้านกาแฟคาเฟ่เมซอนในระดับมากในทุกองค์ประกอบของกระบวนการรับรู้ จากการประเมินคุณค่าแบรนด์ของร้านกาแฟคาเฟ่เมซอนพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดในด้านผลประกอบการของแบรนด์ในตลาด โดยเป็นผู้นำในธุรกิจร้านกาแฟในประเทศไทย ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า กระบวนการรับรู้ของผู้บริโภคมีความสัมพันธ์กับคุณค่าแบรนด์ร้านกาแฟคาเฟ่เมซอน ทั้งนี้ ในการเพิ่มคุณค่าแบรนด์ร้านกาแฟคาเฟ่เมซอนผ่านการตลาดแบบยั่งยืน ควรเพิ่มการมีส่วนร่วมจากผู้บริโภคในการกำหนดแนวคิดของการใช้วัสดุหรือของเสียในกระบวนการผลิตและจำหน่ายกาแฟในร้านกาแฟคาเฟ่เมซอน

ในงานศึกษาของวิเชียร โสมวิภาต (2563) ในเรื่องการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและพฤติกรรมของผู้บริโภคกาแฟสดร้านกาแฟ All Café ในจังหวัดนครสวรรค์ ที่ศึกษาส่วนประสมทางการตลาดและพฤติกรรมของผู้บริโภคร้านกาแฟสด All Café ในจังหวัดนครสวรรค์ ที่เสนอผลการศึกษาไว้เป็นข้อมูลไว้ว่า

ผู้บริโภคส่วนใหญ่นิยมบริโภคกาแฟเอสเพรสโซ อเมริกาโน ลาเต้ ช็อกโกแลต มอคคา เป็นต้น เหตุผลที่เลือกใช้บริการ คือ ตัดใจในรสชาติเครื่องดื่ม ค่าใช้จ่ายต่อครั้งที่เข้าใช้บริการ 51-100 บาท ช่วงเวลาที่นิยมเข้าใช้บริการ คือ ช่วงเวลา 12.01-18.00 น. ลักษณะการใช้บริการ คือ ผู้บริโภคนิยมซื้อกลับบ้าน ผลจากการศึกษานี้เป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการร้านกาแฟสดเพื่อทราบถึงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดหรือความต้องการของผู้ใช้บริการที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการร้านกาแฟ All Café ซึ่งสามารถนำผลวิจัยไปปรับใช้หรือเป็นข้อมูลในการปรับปรุงกิจการและกำหนดแนวทางในการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดของกิจการร้านกาแฟสดได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเพิ่มความสามารถในการทำให้ธุรกิจมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ในงานศึกษาของเจริญชัย เอกมาไพศาล (2561) งานศึกษาเรื่องภูมิทัศน์บริการในธุรกิจร้านกาแฟ
กรณีศึกษา ร้านวูว์ คาเฟ่, อาร์ต แกลอรี จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย ผลการศึกษาสะท้อนข้อมูลว่า

ภายใต้สภาพการแข่งขันในธุรกิจร้านกาแฟที่เมืองเชียงใหม่ ประเทศไทย ร้านวูว์ คาเฟ่, อาร์ต
แกลอรี ที่โดดเด่นด้านงานบริการและการจัดร้านที่สวยงามได้กลายมาเป็น หนึ่งในสถานที่ที่
คนต้องมา ร้านวูว์ คาเฟ่เป็นบ้านสีขาว สองชั้น โดยมีที่จอดรถอยู่ด้านหน้า ตั้งอยู่ในแถวที่คน
รักศิลปะและพวกศิลปินชอบเดิน การตกแต่งในร้านออกแบบโดยชัชชัย จุลตามระ (ชัช
สำหรับลูกค้าเรียก) มีลักษณะน่าสนใจเป็นอย่างมาก การตกแต่งด้วยดอกไม้และต้นไม้
หลากหลายชนิด ผสมผสานกับบรรยากาศในงานศิลปะและรูปแบบของแกลอรี โดยสอดคล้อง
กับแนวความคิดของภูมิทัศน์บริการ (Servicescape) โดยที่บรรยากาศทางกายภาพมีผลต่อ
การคาดหวังของลูกค้า และการเพิ่มประสบการณ์ในการรับรู้ของลูกค้า โดยส่งผลเชิงบวกต่อ
ลูกค้าในการบริการ ร้านกาแฟต้องขายผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีความหลากหลายเพื่อให้ธุรกิจได้อยู่
รอด ร้านวูว์ คาเฟ่, อาร์ต แกลอรี เป็นนวัตกรรมร้านกาแฟแห่งหนึ่งที่เป็นผลมาจากการ
ผสมผสานของการออกแบบทางสิ่งแวดล้อมกายภาพ การให้บริการลูกค้าและการมี
ปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า สำหรับงานกรณีศึกษานี้ ร้านวูว์ คาเฟ่ ถือเป็นร้านที่เสนอแนวคิด 3 ด้าน
คือ ด้านภูมิทัศน์บริการ ด้านบรรยากาศ รูปแบบเชิงพื้นที่ ชั้นตอน และสัญลักษณ์ สื่อสังคม
ยังคงมีอิทธิพลต่อลูกค้า ที่ส่วนมากหมกมุ่นกับการถ่ายภาพบรรยากาศ อาหารและเครื่องดื่ม
ทุกครั้งที่เราไปรับประทาน ร้านวูว์ ได้ความสำคัญและเรียนรู้กับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น
จากสื่อสังคมที่มีอยู่

ในงานศึกษาของปริญญา หวันเหลี่ยม (2563) ในเรื่องจิตกาแพ แลเล เขเรื่อ: การท่องเที่ยววิถี
วัฒนธรรมชาวเลอ่าวทองคำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า

ความเป็นมาของอ่าวทองคำนั้นเพิ่งเป็นคำที่เกิดขึ้นประมาณปี 2555 เดิมทีเป็นแหล่งอาหาร
สำคัญและเป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อสู้ของคนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การสร้างความรู้ในฐานะ
ทุนทางวัฒนธรรมนั้น ยังได้นำไปสู่การท่องเที่ยวซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เด่นชัดอย่างมาก
กระบวนการต่อสู้ต่อและกลยุทธ์ในการเคลื่อนไหวของชาวบ้านในอ่าวทองคำนั้นทำให้เห็น
ความเป็นมาของขบวนการเคลื่อนไหว และมีทิศทางวัฒนธรรมที่เข้ามายกระดับการเคลื่อนไหว
อย่างทรงพลัง ทั้งนี้ ในส่วนการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอ่าวทองคำนั้นอาศัยภาคี
เครือข่ายในชุมชน อันประกอบไปด้วย 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) กลุ่มแม่บ้านเครื่องแกง 2) กลุ่ม
เรือออมทรัพย์ และ 3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแหลม อีกทั้งยังเกิดนวัตกรรมชุมชนขึ้น
ระหว่างการเดินทางวิจัยในครั้งนี้ ผ่านการร่วมสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์กับ
พื้นที่ระหว่างนักวิจัย นักวิจัยในพื้นที่ และชาวบ้านแหลม ซึ่งมีความเห็นเห็นพ้องกันและเกิด
เป็นนวัตกรรมกลับคืนให้กับชุมชน 2 ประเด็น คือ 1) ร่วมรวบรวมและบันทึกประวัติศาสตร์
อ่าวทองคำ และ 2) ร่วมออกแบบผลิตภัณฑ์เปลือกหอยเป็นกรอบรูป และปั้นปักหมสำหรับ
นักท่องเที่ยว อีกทั้งได้ร่วมสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวครั้งวันสำหรับนักท่องเที่ยวร่วมกัน
สะท้อนให้เห็นถึงพลังการมีส่วนร่วมของชุมชนและการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการขับเคลื่อน
การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างทรงพลัง

ภาพที่ 3 บรรยากาศร้านสตาร์บัคส์ในไทยและต้นกำเนิดในสหรัฐอเมริกา และร้าน CAFFEIN ที่ริก้า
(ภาพผู้เขียน ถ่ายเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2565)

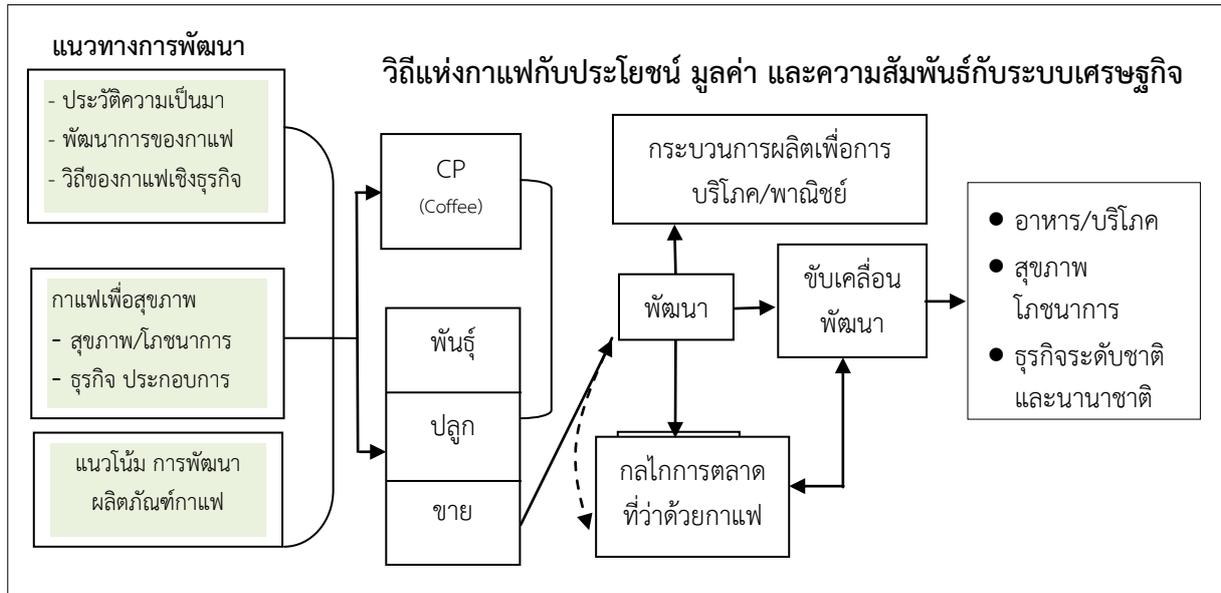
จากภาพที่ 3 สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของกาแฟ ได้กลายเป็นวิถีแห่งอาหารที่เปลี่ยนไปในสังคมไทยและบริบทของสังคมโลก รวมทั้งกาแฟยังเป็นกลไกทางธุรกิจที่ว่าด้วยการผลิต การบริโภคและมูลค่าจากการบริหารจัดการในแบบธุรกิจที่เนื่องด้วยกาแฟ ได้กลายเป็นกลไกสำคัญของการแบ่งสัดส่วนทางการตลาด และมูลค่าที่เป็นสินทรัพย์จากแวดวงกาแฟ ทั้งมีความสำคัญในฐานะเป็นกลไกหนึ่งของการบริหารและการจัดการให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายปลายทางของการบริหารและการจัดการทำให้เกิดการขับเคลื่อนในภาพใหญ่และภาพรวมด้วยเช่นกัน

วิถีกาแฟและความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจโลก

ปัจจุบันกาแฟถือเป็นเครื่องดื่มที่ได้รับความนิยมแพร่หลายไปทั่วโลก ประชาชนนิยมบริโภคในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ปริมาณความต้องการใช้กาแฟของโลกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2560/2561 มีอัตราการขยายตัวอยู่ที่ 1.06% โดยประเทศที่มีความต้องการกาแฟมากที่สุด ได้แก่ สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา บราซิล ญี่ปุ่น ตามลำดับ รวมคิดเป็นสัดส่วนสูงถึง 64% ของความต้องการทั้งหมด ในขณะที่ผลผลิตกาแฟของโลกกลับมีอัตราการขยายตัวลดลงในปี 2560/2561 อยู่ที่ 1.24% ซึ่งพื้นที่ปลูกกาแฟที่สำคัญของโลก ได้แก่ บราซิล เวียดนาม โคลัมเบีย อินโดนีเซีย ตามลำดับ คิดเป็นสัดส่วน 66% ของผลผลิตทั้งหมด จะเห็นได้ว่า ความต้องการใช้กาแฟมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ เป็นผลมาจากความนิยมในการบริโภคกาแฟที่เพิ่มสูงขึ้น แสดงให้เห็นถึงตลาดกาแฟของโลก รวมทั้งโอกาสของกาแฟไทย ดังที่มีผู้ศึกษาไว้ว่า สามารถเข้าไปแบ่งสัดส่วนทางการตลาดได้ด้วยเช่นกัน จากข้อมูลที่สืบค้นได้พบว่า ในปี พ.ศ. 2561 ไทยเป็นผู้ส่งออกเมล็ดกาแฟไปยังสหรัฐอเมริกาสูงสุด มีสถิติอัตราการขยายตัวอยู่ที่ 74% นอกจากนี้ ไทยยังเป็นผู้ส่งออกาแฟสำเร็จรูปเป็นลำดับ 6 ของโลก สำหรับประเทศไทยมีความต้องการใช้เมล็ดกาแฟในประเทศ ปี พ.ศ. 2561 อยู่ที่ 95,000 ตันต่อปี แต่ภายในประเทศผลิตได้เพียง 23,617 ตัน จึงต้องนำเข้าถึง 68,616 ตัน หรือคิดเป็น 72% เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการใช้ภายในประเทศ จะเห็นได้ว่า ตลาดกาแฟทั้งในประเทศและต่างประเทศยังสามารถขยายตัวได้อีกมาก หากผู้ผลิตสามารถพัฒนากระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มผลผลิต รวมทั้งพัฒนาคุณภาพกาแฟให้มีมาตรฐานแล้ว จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและขยายโอกาสทางการตลาดได้เพิ่มขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

ตารางที่ 2 กลไกของกาแฟว่าด้วยอาหาร อาชีพ สุขภาพและเศรษฐกิจ

จากตารางที่ 2 ภาพสะท้อนให้เห็นว่า กาแฟมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และสังคมอย่างยาวนานต่อเนื่อง ทั้งได้กลายเป็นสินค้าที่สำคัญ โดยเป็นกลไกทางเศรษฐกิจที่มีโครงสร้างในระดับมหภาคที่เกาะเกี่ยวประชาชนทั่วโลกที่เป็นทั้งโภชนาการ ประโยชน์ด้านสุขภาวะ และมูลค่าของกลไกการตลาดในองค์รวมที่เชื่อมสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจโลกดังปรากฏ

บทสรุป

การเขียนถึงกาแฟในบริบทที่สะท้อนคิดดังปรากฏ เป็นเรื่องที่เขียนผ่านเรื่องเล่าและมุมมองต่อความเป็นกาแฟที่สื่อให้เห็นถึงประโยชน์ทางโภชนาการ อาหาร รวมไปถึงประโยชน์ในเชิงพาณิชย์อุตสาหกรรมที่เป็นกลไกร่วมกับเศรษฐกิจในระดับประเทศที่ร้านกาแฟหรือวิถีการบริโภคกาแฟ อันเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตกินกาแฟเป็นเป็นอาหารแทนข้าวและในเวลาเดียวกัน กาแฟได้กลายเป็นวิถีของการดำเนินชีวิตที่ทำให้ชีวิตมีสีสันหรือจุดสร้างแรงบันดาลใจ เหมือนมีนักดื่มกาแฟได้เดินทางทั่วโลก พร้อมกับการ Check in ร้านกาแฟเพื่อสำรวจร้านกาแฟ ซึ่งมีนัยให้เห็นว่า กาแฟสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการเดินทาง หรือกาแฟได้กลายเป็นอุตสาหกรรมที่ส่งเสริมให้คนมีงานทำ มีอาชีพและวิถีแห่งการบริโภค ดังนั้น เรื่องเล่าผ่านกาแฟในมิตินี้จึงเป็นกาแฟในบริบทการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตที่ว่าด้วยกาแฟ ผสมรวมกับเศรษฐกิจ ปรากฏการณ์ของวัฒนธรรมอาหารและเครื่องดื่มซึ่งถือว่าการเชื่อมโลกผ่านการดื่มการบริโภค

เอกสารอ้างอิง

- คมชัดลึกออนไลน์. (8 กุมภาพันธ์ 2563). *สุโขทัย ชาวไทยเชื้อสายจีนแห่เจ้าปู่เจ้าทวด-มา รับประเพณีฮ้องเซียวอย่างยิ่งใหญ่*. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2564, จาก <https://www.komchadluek.net/news/415661>
- จิรวุฒิ กุจะพันธ์ และคณะ. (2556). การดื่มกาแฟหรือชากับการตายด้วยโรคเบาหวาน: การศึกษาระยะยาวไปข้างหน้า จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 6 (3), 110-115.

- เจริญชัย เอกมาไพศาล. (2561). ภูมิทัศน์บริการในธุรกิจร้านกาแฟ-กรณีศึกษา ร้านกาแฟ, อาร์ต แกลอรี่ จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย. *NIDA Case Research Journal*. 10 (1), 52-75.
- ชื่นจิตต์ แจ้งเจนกิจ. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการรับรู้ของผู้บริโภคกับคุณค่าแบรนด์: กรณีศึกษาการตลาดแบบยั่งยืนของร้านกาแฟคาเฟ่เมซอน. *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์*. 14 (1), 1-11.
- ฐานเศรษฐกิจ. (11 มีนาคม 2564). ค้นหา “เมล็ดกาแฟ” ที่สุดแห่งปี 2564. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2564, จาก https://www.thansettakij.com/content/Macro_econ/471788
- ณัฐนรี บุญพิสิษฐ์ และชาม จาตุรงค์กุล. (2564). การออกแบบอัตลักษณ์แบรนด์กาแฟด้วยทุนวัฒนธรรม ประเทศเวียดนาม. *วารสารสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวิจัย (Built Environment Inquiry BEI)*. 20 (2), 15-30.
- โตม ไกรปกรณ์. (2557). การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สมัยอาณานิคม: มองผ่านการผลิตและบริโภคกาแฟ. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*. 33 (2), 5-20.
- นันทนา จงใจเทศ และคณะ. (2552). *สารอาหารในกาแฟเย็น รายงานการวิจัย ปี 2552*. กรุงเทพมหานคร: สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- ปริญญา หวันเหลี่ยม. (2563). จิบกาแฟ แลเล เขเรื่อ: การท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมชาวเลอ่าวทองคำ อำเภอลำพูน จันทันครศรีธรรมราช. *วิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. 10 (1), 155-184.
- พระมหาชาติชาย ปญญาชีโร. (2563). อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. *สัมภาษณ์*. 14 พฤษภาคม.
- พระมหานิก ฐานุตโตโร. (2563). อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์. *สัมภาษณ์*. 15 พฤษภาคม.
- พระเอกลักษณ์ อชิโต และคณะ. (2563). “ผี” ท่องถิ่นกับการทำให้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในวัดทางศาสนาสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษาวัดเจตีย์ (ไฉ่ไข่) อำเภอสิชล จันทันครศรีธรรมราช. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 9 (4), 269-283.
- วิเชียร โสมวิภาต. (2563). การศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและพฤติกรรมของผู้บริโภคกาแฟสดร้านกาแฟ ALL CAFÉ ในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*. 7 (12), 160-177.
- อวยพร อภิรักษ์ธำรง. (2548). การบริโภคกาแฟกับความเสี่ยงต่อเบาหวานชนิดที่ 2. *วารสารไทยใกล้ซันนิพันธ์*. 2 (เมษายน), 81-91.
- Biz&Marketing News. (16 พฤษภาคม 2561). *เทียบฟอร์ม!! คาเฟ่เมซอน VS สตาร์บัคส์ คึกซิงตลาดกาแฟ 3 หมื่นล้าน*. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2563, จาก <https://www.marketingoops.com/news/biz-news/cafe-amazon-2/>
- Mr.362degree. (13 มิถุนายน 2561). *20 ปี “STARBUCKS” ในเมืองไทย กวาดรายได้ 3.98 หมื่นล้าน-กำไรสะสมกว่า 4 พันล้านบาท*. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2563, จาก <https://bit.ly/2qVQXEa>
- ThaiFranchiseCenter. (11 ธันวาคม 2562). *กาแฟ เมซอน เตรียมเปิดสาขาเพิ่มในฟิลิปปินส์ 20 แห่งในปี 2563*. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2563, จาก <https://www.thaifranchicenter.com/document/show.php?docuID=5412>
- THE BATTLE. (22 กุมภาพันธ์ 2564). *ตลาดกาแฟ: ยิ่งดื่ม ยิ่งเปิดสาขาเพิ่ม ยิ่งโต*. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2565, จาก <https://marketeeronline.co/archives/210206>

การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์สู่ความสำเร็จขององค์กรยุคใหม่

พระครูวิลาศกาญจนธรรม^{1*}, พระสมุห์ลีปภาส อนันต์ยศหงษ์²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีโพธิ์¹, นักวิชาการอิสระ²

Strategic Human Resource Management for the Success of Modern Organization

Phrakhu Wilardkanchanadhamma^{1*}, Phrasamu Sippapas Ananuoshongsa

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Kanchanaburi Sripaibool Buddhist College¹,

Independent Scholar²

Article Info

Vol. 2 No. 3 (Sep-Dec 2022)

Academic Article

Article History:

Received 25 Jul 2022;

Revised 16 Nov 2022;

Accepted 17 Nov 2022

คำสำคัญ:

การบริหารทรัพยากรมนุษย์;

การบริหารเชิงกลยุทธ์;

ความสำเร็จ;

องค์กรยุคใหม่

Corresponding Author,

E-mail: [wiratkanchanatham](mailto:wiratkanchanatham@hotmai.com)

@hotmai.com*

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์สู่ความสำเร็จขององค์กรยุคใหม่ โดยฝ่ายบริหารต้องมีกลยุทธ์ในการบริหารให้ได้ผลสัมฤทธิ์ที่ดีที่สุด ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การกำหนดกลยุทธ์ด้านงานจัดหาทรัพยากรมนุษย์ ในการจัดหาพนักงานให้ได้ตามที่องค์กรต้องการนั้นต้องอาศัยการออกแบบงาน การวิเคราะห์งาน การวางแผนกำลังคน และการสรรหาและคัดเลือก ขั้นที่ 2 การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ ด้านงานใช้ทรัพยากรมนุษย์ เพื่อความสำเร็จขององค์กร การใช้คนให้ทำงานตามที่ต้องการโดยอาศัยกระบวนการต่าง ๆ ได้แก่ การบรรจุแต่งตั้ง การปฐมนิเทศ การทดลองงาน การสร้างแรงจูงใจ การสร้างทีมงาน การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการฝึกอบรมและพัฒนา และขั้นที่ 3 การประเมินและควบคุมกลยุทธ์ ด้านงานดูแลรักษาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้บุคลากรมีชีวิตที่ยืนยาวและมีความสุข สามารถทำงาน กระทั่งเกษียณอายุงาน ซึ่งจะต้องอาศัยกิจกรรมในกระบวนการบำรุงรักษาพนักงาน ได้แก่ การพิจารณาความดีความชอบ การจ่ายค่าจ้างค่าตอบแทนและสวัสดิการ การส่งเสริมสุขภาพและอนามัย การบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยและการป้องกันอุบัติเหตุ การควบคุมด้านวินัยและการลงโทษ และกฎหมายเกี่ยวกับแรงงานและแรงงานสัมพันธ์ องค์ความรู้ใหม่ คือ การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ได้มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้องค์กรต้องมีการปรับปรุงการบริหารงานโดยการนำกลยุทธ์มาใช้ในการพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลต่อการปฏิบัติงานขององค์กรให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่องค์กรแต่ละแห่งตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งก่อให้เกิดศักยภาพและความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจในอนาคตต่อไป

Keywords:

Human Resource

Management;

Strategic Management;

Success;

Modern Organization

Abstract

This academic article aims to study strategic human resource management for the success of modern organization. It is found that the manager has to have the strategic management for the best results which consists of 3 steps: step 1: determination of strategies for recruiting human resources in order to provide employees to

meet the needs of the organization. It has to be designed to work and job analysis, manpower planning, and recruiting and selection; step 2: implementing the strategy: for using of human resources in order to reach the success of organization. For using people to do the work, it has to require various processes such as recruitment, orientation, probationary work, motivation, team building, performance appraisal, and training and development; and step 3: strategic assessment and control for human resource maintenance in order to help personnel to have a long life and happiness until the retirement age. It requires various activities in the process of maintaining employees such as payment of wages, compensation and welfare, health and sanitation promotion, maintenance of health and accident prevention, disciplinary control and punishment, and the law on labor and labor relations. The body of knowledge indicates that strategic human resource management has played an important role in business activities due to the environment is constantly changing which causes the organization to improve management by implementing strategies to develop human resource management concretely. It affects the operation of the organization to achieve the goals that each organization has set efficiently and effectively. In addition, it will create the potential and competitive advantage of the business in the future.

บทนำ

จากสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและตลอดเวลาในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์กร ผู้บริหารและผู้นำองค์กรทุกระดับต้องนำกลยุทธ์และเทคนิคทางการบริหารจัดการมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคมและการเมือง องค์กรสมัยใหม่จึงมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการของผู้นำองค์กรให้เข้ากับสถานการณ์ และการแข่งขันที่เกิดขึ้นเพื่อให้องค์กรอยู่รอดและก้าวต่อไปอย่างมั่นคง ทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นปัจจัยที่มีค่าอย่างยิ่งของสังคมและประเทศชาติ ประเทศใดที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพสูง และสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์แล้ว ประเทศนั้นจะเจริญก้าวหน้า มีความมั่งคั่งและมั่นคง ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมืองและทางสังคม แต่หากประเทศใดขาดทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าหรือไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติได้ ประเทศก็จะพัฒนาได้ยาก ความเจริญหรือความล้าหลังของประเทศจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการพัฒนาปัจจัยอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมล้วนเกิดจากทรัพยากรมนุษย์ทั้งสิ้น (อนันตสิทธิ์ กิตติฤกษ์กุล, 2561: 148)

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้องค์กรได้เปรียบทางการแข่งขันและสามารถตอบสนองโอกาสของตลาดได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมล้วนเป็นสาเหตุหนึ่งในการนำแนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์มาใช้เพื่อให้องค์กรมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยแนวคิดดังกล่าวถูกนำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและกลยุทธ์ของ

องค์กรซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้องค์กรบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ (พิชิต เทพวรรณ, 2554) โดยปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ คือ การมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีความพร้อมและความเหมาะสมกับงาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ คือ การจัดการความรู้ซึ่งถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้บุคลากรในองค์กรรู้จักนำความรู้มาใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดการความรู้ที่ดีจำเป็นต้องสร้างการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจึงเป็นสิ่งที่องค์กรให้ความสำคัญอย่างมาก (วันชัย ปานจันทร์, 2549) ดังนั้น บทความนี้จะมุ่งนำเสนอความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติงานของการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์เพื่อเป็นแนวทางแก่องค์กรที่จะนำข้อมูลไปปรับใช้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป

เนื้อเรื่อง

ความหมายและความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์

การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ หมายถึง ความสามารถในการเชื่อมโยงหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย โดยอาศัยการกำหนดและระบบดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาความสามารถของมนุษย์ให้บรรลุตามที่องค์กรต้องการภายในขอบเขตที่ถูกกำหนดไว้ (Dessler, 2009) โดยการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์เป็นการผสมผสานเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางกลยุทธ์ขององค์กรในรูปแบบของแผนกิจกรรมประกอบด้วย การตัดสินใจ การจัดการด้านทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรเพื่อสร้างความสำเร็จได้เปรียบทางการแข่งขัน (พิชิต เทพวรรณ, 2554)

การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์มีส่วนสำคัญในการทำให้องค์กรมีกำไรเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยส่งผลให้องค์กรเป็นที่รู้จักของสังคม การจัดการแบบมีกลยุทธ์เป็นกระบวนการใช้ความสามารถทางความคิด และการปฏิบัติเพื่อจัดการเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ดี ด้วยเหตุผลนี้ การจัดการด้านทรัพยากรมนุษย์ให้ความสำคัญกับการบริหารงานตามหน้าที่ที่มีการออกแบบไว้แล้ว ซึ่งงานส่วนใหญ่ที่มีลักษณะคงที่ จะกลายเป็นจุดอ่อนในเวทีการแข่งขัน แม้ว่าการทำงานแบบคงที่หรือซ้ำ ๆ กันจะก่อให้เกิดความชำนาญก็ตาม ผลเสียที่ตามมาคือ บุคคลที่ทำงานอยู่ในองค์กรเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ผิดไปจากรูปแบบการทำงานแบบเดิม จะขาดความสามารถในการแก้ปัญหาที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ความสมบูรณ์แบบของข้อมูลและเป็นปัจจุบันจะทำให้เกิดการบริหารจัดการที่เหมาะสม โดยผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ต้องมีความเข้าใจธรรมชาติของธุรกิจ และสภาพแวดล้อมธุรกิจ ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินธุรกิจ เช่น สภาพเศรษฐกิจ อัตราการขยายตัวของอุตสาหกรรม รวมทั้งนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นต้น ในส่วนของการสร้างนวัตกรรมหลักขององค์กรถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่ทำให้เกิดการได้เปรียบทางการแข่งขัน เช่น การสร้างนวัตกรรมในการสร้างสรรค์รูปแบบการให้บริการ การมุ่งมั่นพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง การปรับปรุงการทำงานอยู่ตลอดเวลา ฯลฯ แนวทางดังกล่าวข้างต้นจะสำเร็จได้ พนักงานในองค์กรต้องมีความเข้าใจและยอมรับในวัฒนธรรมองค์กรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อก่อให้เกิดแนวคิดที่จะปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ขององค์กรโดยผู้บริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ต้องมีความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ สามารถวางแผนพัฒนาบุคลากรขององค์กรให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถตรงตามกลยุทธ์ขององค์กรเพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติและเกิดสัมฤทธิ์ผล (ปริชา คำมาตี และคณะ, 2560)

การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกิจกรรมที่ออกแบบเพื่อจัดหาความร่วมมือกับทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร ซึ่งเริ่มตั้งแต่การวางแผน การสรรหาคัดเลือก กำหนดค่าตอบแทน การฝึกอบรมพัฒนา การประเมินผล การปฏิบัติงาน ทั้งนี้ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยถือว่า ทรัพยากรมนุษย์มีฐานะเป็นทรัพย์สินที่มีประโยชน์และคุณค่าต่อองค์กร ซึ่งการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพจะสร้างความสามารถในด้านต่าง ๆ ในการแข่งขันขององค์กรสูงขึ้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในการทำงานจึงเป็นสิ่งสำคัญและมีความ

จำเป็นที่ต้องกระทำเพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ในองค์กรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อความอยู่รอดและความเจริญก้าวหน้าขององค์กร

การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการของการวางแผนเทคนิคในการบริหารหรือการจัดการที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานระยะยาวขององค์กร ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร การกำหนดกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ตลอดจนการประเมินและควบคุมกลยุทธ์ ซึ่งเป็นการจัดการที่มีความชัดเจนในทิศทางทางการบริหาร ตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมแล้วนำมาจัดทำเป็นกลยุทธ์ขององค์กรเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ มีการจัดวางบุคลากรที่เหมาะสมกับตำแหน่งงาน โดยบุคลากรดังกล่าวต้องมีทัศนคติที่ดี มีความสามารถ มีทักษะและความเชี่ยวชาญที่สอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์กร มีแนวทางการพัฒนาบุคคลเหล่านั้นอย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีนโยบายที่กระตุ้นให้บุคลากรทุ่มเททำงานให้กับองค์กร โดยมีแนวทางที่ชัดเจนในการรักษาพนักงานที่มีศักยภาพและมีฝีมือไว้กับองค์กรตลอดไป

จึงสรุปได้ว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์เป็นหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย โดยอาศัยการกำหนดและระบบดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ และเป็น การผสมผสานเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางกลยุทธ์ขององค์กรในรูปแบบของแผนกิจกรรมประกอบด้วย การตัดสินใจ การจัดการด้านทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ทำให้องค์กรมีกำไรเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยส่งผลให้องค์กรเป็นที่รู้จักของสังคม พนักงานในองค์กรต้องมีความเข้าใจและยอมรับในวัฒนธรรมองค์กรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อก่อให้เกิดแนวคิดที่จะปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ขององค์กรและมีความสามารถในการแก้ปัญหาที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ความสมบูรณ์แบบของข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน อันจะทำให้เกิดการบริหารจัดการที่เหมาะสม โดยผู้บริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ต้องมีความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ การวางแผนพัฒนาบุคลากรขององค์กรให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถตรงตามกลยุทธ์ขององค์กรเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและเกิดสัมฤทธิ์ผลได้ดีที่สุด

การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ขององค์กรยุคใหม่

กลยุทธ์การจัดการและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนไปตามยุทธศาสตร์องค์กรที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของการแข่งขัน กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ทำให้องค์กรในปัจจุบันต้องปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อองค์กรมากที่สุด (วิโรจน์ ลักขณาอดิศร, 2550) ในอดีตประธานหรือผู้บริหารระดับสูงเป็นผู้กำหนดกลยุทธ์ และเมื่อกำหนดกลยุทธ์เสร็จเรียบร้อยแล้วจึงมอบหมายให้ผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรต่อไป ในปัจจุบันการกำหนดกลยุทธ์แบบเดิมคงไม่เพียงพอต่อความสามารถในการอยู่รอดได้ของธุรกิจหรือองค์กร ดังนั้น การกำหนดกลยุทธ์ในปัจจุบันและอนาคต ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรจึงต้องให้ผู้บริหารระดับผู้จัดการฝ่ายขององค์กรหรือของบริษัทเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อรับผิดชอบแผนกลยุทธ์ตั้งแต่เริ่มต้น ในธุรกิจสมัยใหม่ผู้บริหารองค์กรจะมีภารกิจที่สำคัญที่ต้องปฏิบัติในทุกปี คือ การกำหนดกลยุทธ์ขององค์กร และผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรด้วยเช่นกัน เพราะกลยุทธ์ขององค์กรจะส่งผลโดยตรงต่อกลยุทธ์ของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ โดยบทบาทที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์องค์กรมี 3 ระดับ คือ 1) กลยุทธ์ระดับองค์กร 2) กลยุทธ์ระดับธุรกิจ 3) กลยุทธ์ระดับหน้าที่ ด้วยเหตุผลที่ว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ได้มีบทบาทที่เพิ่มมากขึ้น ในการวางแผนสู่ความสำเร็จขององค์กรในปัจจุบัน ผู้จัดการระดับสูงจึงมีความคาดหวังกับผู้จัดการทรัพยากรมนุษย์ที่จะประยุกต์ใช้ความเชี่ยวชาญในการพัฒนาและนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ (ปรีชา คำมาตี และคณะ, 2560)

ในการบริหารองค์กรในปัจจุบันเป็นที่ตระหนักดีว่า การดำเนินงานต่าง ๆ มีการแข่งขันค่อนข้างสูง แนวคิดหรือวิธีการในการบริหารแบบเดิมไม่สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้เหมือนในอดีต การบริหารองค์กรสมัยใหม่การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นหัวใจสำคัญต่อการบริหารงานขององค์กรที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ทั้งสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องปรับกระบวนการทัศน์ในการบริหารเพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ กลยุทธ์การบริหารที่มีประสิทธิภาพนี้ต้องดีพร้อมสมบูรณ์ตามความหมายของการบริหารทั้งสองอย่าง คือ 1) การมีประสิทธิภาพที่สามารถกำหนดเป้าหมายที่ดีและสามารถบรรลุผลสำเร็จในเป้าหมายนั้นได้ และ 2) การมีประสิทธิภาพที่สามารถทำสำเร็จตามเป้าหมายโดยมีต้นทุนค่าใช้จ่ายที่ต่ำที่สุด ด้วยการจัดการเชิงกลยุทธ์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานขององค์กรที่มีการเปลี่ยนแปลงและได้รับผลกระทบ โดยคำนึงผลที่จะเกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ดังนั้น การจัดการเชิงกลยุทธ์จึงมีความสำคัญต่อการจัดการองค์กรเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ

ดังเหตุผลที่กล่าวว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญในการบริหารทรัพยากรมนุษย์และเหมาะสมในการนำมาประยุกต์ใช้ ซึ่งจะนำมาสู่ความสำเร็จขององค์กรยุคใหม่ เพราะการบริหารเชิงกลยุทธ์ช่วยให้ผู้บริหารตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เห็นโอกาสใหม่ ๆ หรือข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้น ทำให้องค์กรสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้ดีกว่าองค์กรอื่น ทำให้มีทิศทางในการดำเนินงานองค์กรที่ชัดเจน เห็นแนวทางที่องค์กรต้องปฏิบัติ ทำให้องค์กรสามารถสร้างผลตอบแทนที่เหนือกว่าคู่แข่งได้ด้วยการสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันและสามารถรักษาข้อได้เปรียบนี้ไว้ ยกระดับองค์กรให้สามารถบรรลุประสิทธิภาพ การมีต้นทุนการดำเนินการที่มีต้นทุนที่ลดลงและการมีประสิทธิภาพ คือ การบริหารงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และยังช่วยให้ผู้บริหารมีการทำงานในลักษณะการทำงานเชิงรุก (Proactive) คือ การคาดการณ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือเป็นฝ่ายรุกมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายรับ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์มีความแตกต่างจากการบริหารทรัพยากรมนุษย์แบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นหน้าที่เป็นส่วนใหญ่และแต่ละหน้าที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นอิสระ แต่ในแนวคิดของการบริหารเชิงกลยุทธ์นั้น ผู้อำนวยการฝ่ายทุกคนจะเป็นส่วนหนึ่งของคณะผู้บริหาร การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นการนำมนุษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและด้วยเหตุที่มนุษย์เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาองค์กร ทุกองค์กรจึงให้ความสำคัญต่อทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง โดยพยายามนำศักยภาพหรือความสามารถของทรัพยากรมนุษย์มาใช้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในการนำเอาทรัพยากรมนุษย์มาใช้ในองค์กรนั้นจะต้องเข้าใจลักษณะของทรัพยากรมนุษย์แต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน แต่ก็สามารถพัฒนาให้มีประสิทธิภาพสูงได้ ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเดิมเรียกว่า การบริหารบุคคล จึงต้องให้ความสนใจต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เพื่อการพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้า (อนันตสิทธิ์ กิตติฤดีกุล, 2561: 146) ซึ่งกระบวนการในการบริหารเชิงกลยุทธ์ของเดวิด (Fred R. David) เป็นกลยุทธ์หนึ่งที่น่าสนใจมีความเหมาะสมกับการนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์

กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์

ภารกิจหลัก 3 ประการของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วย 1) งานหาทรัพยากรมนุษย์ 2) งานใช้ทรัพยากรมนุษย์ และ 3) งานดูแลรักษาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่จะต้องมีความเข้าใจในสาระสำคัญของงานอย่างแท้จริง โดยมีหน้าที่ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ดังนี้ (อนันตสิทธิ์ กิตติฤดีกุล, 2561: 150-151)

1) การออกแบบงาน คือ การนำภารกิจขององค์กรมาแยกตามลักษณะเฉพาะของงาน เพื่อกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน และง่ายต่อการจัดหาคนมาทำงานตามตำแหน่งเหล่านั้น

2) การวิเคราะห์งาน คือ การศึกษาค้นคว้าหารายละเอียดของตำแหน่งงานที่ออกแบบไว้จะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ มีประสบการณ์ ตลอดจนคุณสมบัติที่สามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งได้อย่างเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพ

3) การวางแผนกำลังคน เป็นการคำนวณหาปริมาณของพนักงานที่พอเหมาะที่จะมาปฏิบัติภารกิจที่มีอยู่ในแต่ละตำแหน่งงาน ทั้งปัจจุบันและในอนาคต

4) การสรรหาและคัดเลือก เป็นกระบวนการที่จะหาคนที่มีคุณสมบัติตรงตามลักษณะเฉพาะของตำแหน่งงานที่องค์กรต้องการให้เข้ามาทำงานในตำแหน่งที่ว่างดังกล่าวได้ครบถ้วนและตรงตามเวลาที่ต้องการ

5) การบรรจุแต่งตั้ง การปฐมนิเทศและการทดลองงาน เป็นกระบวนการรับพนักงานใหม่ขององค์กรที่จะต้องทำสัญญาว่าจ้างให้เข้ามาทำงานในตำแหน่งที่ว่าง พร้อมกับให้คำแนะนำชี้แจงเกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์กร และทดลองทำงานชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้แน่ใจว่า มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงานที่จะทำหรือไม่ ก่อนบรรจุเข้าเป็นพนักงานประจำขององค์กรต่อไป

6) การสร้างแรงจูงใจ คือ การกระตุ้นให้พนักงานมีความพยายามที่จะทำงานอย่างเต็มที่ เต็มใจ เต็มความสามารถ โดยใช้ความรู้ด้านจิตวิทยาการทำงานมาใช้กับพนักงานให้เหมาะสมตามลักษณะของแต่ละบุคคล

7) มนุษย์สัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารในองค์กร เป็นการนำความรู้ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับการติดต่อสื่อสารของบุคคลมาอบรมพนักงานเพื่อให้มีความชำนาญในการติดต่อกับบุคคลและสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

8) การสร้างทีมงาน คือ ความพยายามของผู้บริหารที่จะทำให้พนักงานทุกคนได้มีความเข้าใจรักใคร่เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และช่วยกันทำงานด้วยความเต็มใจและมีความสุขกับการทำงานร่วมกัน

9) การประเมินผลการปฏิบัติงาน เป็นกระบวนการที่จะตรวจสอบความสามารถในการทำงานของพนักงานเพื่อการปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

10) การฝึกอบรมและพัฒนา เป็นกระบวนการที่จะเพิ่มพูนประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานให้ดียิ่งขึ้นด้วยการให้พนักงานเข้าฝึกอบรมในโอกาสต่าง ๆ ตามความเหมาะสมและต่อเนื่อง

11) การพิจารณาความดีความชอบ การโยกย้ายและการให้พ้นจากงาน เป็นกระบวนการที่องค์กรดำเนินการเพื่อตอบแทนให้กับพนักงานที่ทำงานให้กับองค์กร ด้วยการพิจารณาเพิ่มค่าจ้าง เงินเดือน เลื่อนตำแหน่งหน้าที่ให้สูงขึ้น ส่วนการโยกย้ายเป็นไปตามความเหมาะสม ความจำเป็นของหน่วยงานและการให้พ้นจากงานเป็นไปตามระเบียบการพ้นจากงานขององค์กร

12) การจ่ายค่าตอบแทน เป็นกระบวนการคิดคำนวณอัตราค่าจ้างตอบแทนและผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่พนักงานอย่างเป็นธรรมและเกิดประสิทธิภาพในการจูงใจบุคคลภายนอกให้ยินดีเข้ามาร่วมงานและกระตุ้นให้พนักงานภายในเต็มใจที่จะทำงาน

13) การบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย เป็นการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของพนักงานให้มีความแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ เพื่อให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงาน ซึ่งเป็นสาเหตุของการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน

14) การควบคุมด้านวินัยและการลงโทษ เป็นการฝึกฝนให้พนักงานมีความสามารถในการควบคุมตนเองให้อยู่ในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อความมีประสิทธิภาพขององค์กร หากผู้ใดฝ่าฝืนต้องดำเนินการลงโทษตามความเหมาะสม

15) กฎหมายเกี่ยวกับแรงงานและแรงงานสัมพันธ์ เป็นการให้ความรู้แก่นายจ้างและลูกจ้างที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการว่าจ้างแรงงาน ซึ่งประกอบด้วยกฎหมายคุ้มครองแรงงาน

กฎหมายกองทุนเงินทดแทน กฎหมายกองทุนประกันสังคมและกฎหมายแรงงานสัมพันธ์ และเมื่อเกิดปัญหาขัดแย้งจะได้ดำเนินการได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

จากที่กล่าวมา การบริหารทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญต่อผู้บริหาร เนื่องจากผู้บริหารทุกคนไม่ต้องการให้มีความผิดพลาดเกิดขึ้นในการบริหารงาน การป้องกันความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น ผู้บริหารงานต้องคัดสรรกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กรที่ตนเองรับผิดชอบ ซึ่งหนึ่งในหลายกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่นักศึกษากล่าวไว้และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือ กระบวนการการบริหารเชิงกลยุทธ์ของเดวิด

แนวคิดของการบริหารเชิงกลยุทธ์ของเดวิด

การกำหนดแผนกลยุทธ์เป็นการดำเนินงานที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยพิจารณาจากสภาพแวดล้อม จุดอ่อน-จุดแข็งที่มีผลกระทบต่อการทำงานขององค์กร เพื่อที่จะทำให้องค์กรรู้ว่า ตนเองอยู่ ณ จุดใด ต้องการไปทิศทางใด และจะไปถึงจุดนั้นด้วยวิธีใด ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำไปสู่การกำหนดทิศทางและพัฒนากลยุทธ์การดำเนินงานขององค์กรให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพได้ กระบวนการของการกำหนดกลยุทธ์ภายใต้สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กรมีขั้นตอนของกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่สามารถแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน (David, 2007: 5-7) ดังนี้

1) การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy Formulation) เป็นการกำหนดทิศทางขององค์กรและการพัฒนาแผนระยะยาวบนฐานของสภาพแวดล้อมขององค์กร ด้วยการวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคภายนอก จุดแข็งและจุดอ่อนภายในองค์กรนำมาประมวลผล เพื่อให้เกิดทิศทางเชิงกลยุทธ์ขององค์กร รวมถึงระบุวิสัยทัศน์ภารกิจกำหนดวัตถุประสงค์ระยะยาว เพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ทางเลือก และเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมมาดำเนินการ

2) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (Strategy Implementation) คือ การนำกลยุทธ์ที่ถูกกำหนดขึ้นไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม โดยการระดมพนักงาน ผู้จัดการ บุคลากรเพื่อนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ประจำปี การวางแผนนโยบาย การจัดสรรทรัพยากร การจูงใจบุคลากร การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กร การจัดเตรียมงบประมาณ การพัฒนาระบบข้อมูล และการเชื่อมโยงค่าตอบแทนและผลประโยชน์ของบุคลากรเข้ากับการประเมินผลองค์กร

3) การประเมินผลกลยุทธ์ (Strategy Evaluation) การตรวจสอบกิจกรรมและผลการดำเนินงานขององค์กร โดยการเปรียบเทียบระหว่างผลการดำเนินงานจริงกับผลการดำเนินงานที่ต้องการ

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่อยู่นอกขอบเขตการควบคุมขององค์กรซึ่งพลังจาสภาพแวดล้อมภายนอกมีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำเนินงานและการบรรลุเป้าหมายขององค์กร การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกจึงเป็นการวิเคราะห์หาโอกาส (Opportunities; O) และอุปสรรค (Threats; T) ขององค์กร ซึ่งโดยทั่วไปสภาพแวดล้อมภายนอกพิจารณาจากปัจจัย 5 ด้าน ต่อไปนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคมวัฒนธรรม ประชากรและสิ่งแวดล้อม 3) ด้านการเมือง รัฐบาลและกฎหมาย 4) ด้านเทคโนโลยีและการคมนาคม และ 5) ด้านคู่แข่ง การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน คือ สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานภายในที่องค์กรสามารถควบคุมได้โดยตรง การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการองค์กร การตลาด การเงิน การบัญชี การผลิต การดำเนินการการวิจัยและการพัฒนา ระบบการจัดการข้อมูลขององค์กรเพื่อระบุจุดแข็ง (Strengths; S) และจุดอ่อน (Weaknesses; W) ขององค์กร และเมื่อจับคู่ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกจะได้ทางเลือกกลยุทธ์ 4 แบบ คือ กลยุทธ์ SO, WO, ST และ WT (David, 2007: 5-7) สำหรับกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดกลยุทธ์ ด้านงานจัดหาทรัพยากรมนุษย์มาประยุกต์ใช้ในงานสรรหาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ของการจัดหาบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมตามที่ต้องการต้องการอย่างเพียงพอ เพื่อให้สามารถปฏิบัติการกิจขององค์กรให้สำเร็จลุล่วงตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ในการจัดหาพนักงานให้ได้ตามที่ต้องการต้องอาศัยการออกแบบงาน การวิเคราะห์งาน การวางแผนกำลังคน การสรรหาและคัดเลือก เป็นต้น นอกจากนี้ การวางแผนกลยุทธ์ในการสรรหาทรัพยากรมนุษย์ยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอกว่า มีอะไรบ้างที่เป็นโอกาสหรืออุปสรรค และปัจจัยภายในมีอะไรบ้างที่เป็นจุดแข็งหรือจุดอ่อนที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการดำเนินงานสรรหาทรัพยากรมนุษย์ของหน่วยงาน รวมถึงการคาดการณ์แนวโน้ม ความเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งผลการวิเคราะห์ที่จะนำไปใช้สะท้อนภาพที่แท้จริง สามารถตรวจสอบและมีข้อมูลรองรับ เพราะหากนำผลการวิเคราะห์ที่ไม่ถูกต้องไปใช้อาจทำให้การกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาองค์กรของการสรรหาทรัพยากรมนุษย์ไม่ตอบสนองทิศทางที่พึงประสงค์ขององค์กร

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติตามกลยุทธ์ โดยผู้บริหารได้กำหนดภารกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิสัยทัศน์ พันธกิจและวางแผนนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจ การกระตุ้นการทำงานและการจัดสรรทรัพยากร เพื่อให้เกิดประโยชน์และเชื่อมโยงถึงการชดเชยค่าตอบแทนของพนักงานที่มีความสามารถในการปฏิบัติงานขององค์กร โดยการนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ก็คือ ขั้นตอนของการฝึกฝนบุคคล การมอบหมายงาน และการอุทิศตนในการปฏิบัติหน้าที่ ความสำเร็จของการนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติจะสูงขึ้นก็ต่อเมื่อผู้บริหารสามารถสร้างแรงจูงใจให้กับพนักงาน ซึ่งเป็นศาสตร์และศิลป์อย่างหนึ่งที่ผู้บริหารต้องกระทำ ดังนั้น การกำหนดแผนกลยุทธ์ ถ้าไม่นำไปปฏิบัติก็ย่อมไม่ประสบผลสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นการเข้าสู่ระบบการปฏิบัติงานขององค์กร เป็นการตอบสนองต่อแนวคิดหลักการขององค์กร สอดคล้องกับกระแสความเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม ซึ่งเริ่มต้นจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอทั้งสภาพแวดล้อมภายใน เช่น ลักษณะขององค์กร จุดอ่อนจุดแข็งขององค์กรสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น ลักษณะของบุคลากร ความคาดหวังของบุคลากร บรรยากาศของการปฏิบัติงานขององค์กร และการนำข้อมูลมาจัดทำแผนปฏิบัติงาน สามารถกำหนดภารกิจ เป้าหมายที่สอดคล้องกับภารกิจ และเป้าหมายขององค์กรได้ บุคลากรทุกคนสามารถแลกเปลี่ยนและมีส่วนร่วมในการกำหนดภารกิจและเป้าหมายด้วยกัน ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะทุกคนได้ทราบจุดมุ่งหมายที่ตรงกันในการนำไปปฏิบัติ เริ่มจากการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ แต่งตั้งคณะทำงานอย่างชัดเจน จัดทำแผนปฏิบัติงาน โดยกำหนดระยะเวลาชัดเจน สร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ที่วางไว้ตามปฏิทิน เพื่อให้สามารถดำเนินการตามขั้นตอนและตารางเวลาที่กำหนด ตลอดจนสามารถใช้ทรัพยากรที่ได้รับมาอย่างเต็มที่ การให้คำแนะนำ การแสดงบทบาทภาวะผู้นำ การใช้กระบวนการพัฒนาหลากหลายวิธี เช่น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การประชุมปฏิบัติ การอบรมหลักสูตร การศึกษาดูงานหรือการศึกษานอกสถานที่ การประชุมสัมมนาวิชาการทั้งในและต่างประเทศเพื่อให้บุคลากรได้พัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่

ขั้นที่ 3 การประเมินผลกลยุทธ์ เป็นการตรวจสอบขั้นตอนของการบริหารเชิงกลยุทธ์ ผู้บริหารที่กล้าเสี่ยงต้องรู้ถึงพื้นฐานของการใช้กลยุทธ์ หมายความว่า ถ้าผู้บริหารวางแผนกลยุทธ์และนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติไม่ดี ก็อาจประสบความล้มเหลวได้ ในการประเมินกลยุทธ์จึงต้องรับทราบข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มองถึงการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพราะปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง หัวใจสำคัญของการประเมินกลยุทธ์จึงมี 3 ประการ คือ 1) การทบทวนปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกซึ่งเป็นพื้นฐานของการกำหนดกลยุทธ์ในปัจจุบัน 2) การวัดผลการปฏิบัติงาน 3) การนำไปปรับปรุงแก้ไขการประเมินกลยุทธ์ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความจำเป็น เพราะความสำเร็จในวันนี้ไม่ได้เป็นเครื่องประกันว่า จะประสบความสำเร็จในอนาคต

จากภาพนี้ จะเห็นว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ได้มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้องค์กรต้องปรับปรุงการบริหารงาน โดยการนำกลยุทธ์มาใช้ในการพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นรูปธรรม การปฏิบัติงานขององค์กรให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่องค์กรแต่ละแห่งได้ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งก่อให้เกิดศักยภาพและความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจในอนาคตต่อไป ดังนั้น การที่ผู้บริหารต้องการความสำเร็จในอนาคตต้องเริ่มต้นด้วย ขั้นที่ 1 การกำหนดกลยุทธ์ในด้านงานจัดหาทรัพยากรมนุษย์ เช่น การออกแบบงาน การวิเคราะห์งาน การวางแผนกำลังคน และการสรรหาและคัดเลือก ขั้นที่ 2 การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติในด้านการงานใช้ทรัพยากรมนุษย์ เช่น การบรรจุแต่งตั้ง การปฐมนิเทศ การทดลองงาน การสร้างแรงจูงใจ การสร้างคณะทำงาน การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการฝึกอบรมและการพัฒนา และขั้นที่ 3 การประเมินและควบคุมกลยุทธ์ในด้านงานดูแลรักษาทรัพยากรมนุษย์ เช่น การพิจารณาความดีความชอบ การจ่ายค่าจ้าง ค่าตอบแทนและสวัสดิการ การส่งเสริมสุขภาพและอนามัย การบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยและการป้องกันอุบัติเหตุ การควบคุมด้านวินัยและการลงโทษ และกฎหมายเกี่ยวกับแรงงานและแรงงานสัมพันธ์

ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องศึกษาการบริหารเชิงกลยุทธ์ให้เข้าใจเป็นอย่างดี เพราะกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์จะเป็นเครื่องมือของผู้บริหารในการกำหนดทิศทางและการปฏิบัติงานในระยะยาวให้องค์กรสามารถจัดการกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ รวมถึงการเป็นแนวทางส่งเสริมให้องค์กรมีศักยภาพสูงขึ้นและได้เปรียบในการแข่งขันผ่านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรอย่างยั่งยืน

บทสรุป

องค์กรทุกองค์กรมีเป้าหมายที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่องค์กรได้วางเอาไว้และแสวงหาผลตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ อีกประการหนึ่ง องค์กรต้องการดำรงอยู่อย่างยั่งยืนสามารถปรับตัวภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้มีผลตอบแทนที่สูงเมื่อเทียบกับคู่แข่งและองค์กรอื่นเป็นองค์กรที่มีศักยภาพสูง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดผลดังที่กล่าวมา คือ ทรัพยากรมนุษย์ที่มีความพร้อมทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ ความผูกพันและความทุ่มเทให้กับองค์กร ดังนั้น เพื่อให้การจัดการทรัพยากรมนุษย์และองค์กรเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารองค์กรควรมองว่า บุคลากรขององค์กรเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า มิใช่มองเป็นวัตถุดิบหรือค่าใช้จ่ายดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา พร้อมทั้งจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์กร เป็นการจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ในทุกด้านของงานการบริหารทรัพยากรมนุษย์

การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการบริหารอย่างมีระบบที่ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ของผู้นำและอาศัยการวางแผนอย่างมีขั้นตอน โดยผ่านการตัดสินใจและการประเมินแล้วว่า เหมาะสมกับองค์กรและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง อันจะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรได้ การจัดการเชิงกลยุทธ์จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้นักบริหารกำหนดทิศทางขององค์กร วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์กร ช่วยกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับองค์กร เพื่อที่จะนำกลยุทธ์เหล่านั้นไปประยุกต์ปฏิบัติและควบคุมประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรได้ การจัดการเชิงกลยุทธ์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญของนักบริหาร เพราะการจัดการเชิงกลยุทธ์จะเกี่ยวข้องกับอนาคตในระยะยาวขององค์กรทั้งหมด จะนำไปสู่การเพิ่มโอกาสของความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์กรได้ ในการจัดการเชิงกลยุทธ์กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ 3 ขั้นที่สอดคล้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ดังนี้ ขั้นที่ 1 การกำหนดกลยุทธ์ด้านงานจัดหาทรัพยากรมนุษย์ ในการจัดหาพนักงานให้ได้ตามที่องค์กรต้องการ ขั้นที่ 2 การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติในด้านการงานใช้ทรัพยากรมนุษย์ตามที่ต้องการ ขั้นที่ 3 การประเมินและควบคุมกลยุทธ์ในด้านงานดูแลรักษาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้บุคลากรมีชีวิตที่ยืนยาวและมีความสุข

สามารถทำงานอยู่ได้กระทั่งเกษียณอายุงาน ดังนั้น ผู้บริหารองค์กรในปัจจุบันจึงต้องทบทวนกลยุทธ์หรือวิธีการที่ใช้ในการดำเนินงานว่า มีประสิทธิภาพและความเหมาะสมต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงใด ผู้บริหารขององค์กรก็ต้องเพิ่มพูนทักษะและความสามารถในการวิเคราะห์และตัดสินใจทางด้านกลยุทธ์อันจะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- ปรีชา คำมาดี และคณะ. (2560). การปฏิบัติงานทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์เพื่อนวัตกรรมองค์กรและความสามารถในการจัดการความรู้. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*. 11 (2), 218-219.
- พิชิต เทพวรรณ. (2554). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- วันชัย ปานจันทร์. (2549). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรโดยใช้ฐานการจัดการความรู้. *วารสารพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. 2 (1), 1-12.
- วิโรจน์ ลักษณะอดิสร. (2550). *กลยุทธ์ HR ที่จับต้องได้*. กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- อนันตสิทธิ์ กิตติฤดีกุล. (2561). การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์เพื่อการสร้างสรรครุ่นที่ศึกษา: องค์กรสิ่งก่อสร้างแบบเคลื่อนย้ายได้ในกรุงเทพมหานคร. *วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์*. 4 (2), 146-156.
- David, F. R. (2007). *Strategic Management: Concept and Cases*, 5th ed. New Jersey: Prentice-Hall.
- Dessler, G. (2009). *A Framework for Human Resource Management*. USA: Pearson.

พดฺพิพลั้งในผู้สูงอายู: เมื้อข้าพเจ้ากราบหลวงพ่อวัดภคินีนาถรววิหฬร อายู 100 ปี

มัลลิกา ภูมธณ¹, ดิเรก ด้วงลอย², พระปลัดระพิน พุทธิสโร^{3*}

คณะวิทยาการจั้ดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรร์¹, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรร์², คณะสังคมาศสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย³

Active Ageing in the Elderly: When I Pay Respect to the 100-year-old Monk of Wat

Phakininat Worawihan

Mallika Phumathon¹, Direk Duangloy², Phrapalad Raphin Buddhissāro^{3*}

Faculty of Management Science, Nakhon Sawan Rajabhat University¹,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Buddhist College²,

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University³

Article Info

Vol. 2 No. 3 (Sep-Dec 2022)

Academic Article

Article History:

Received 4 Nov 2022;

Revised 23 Nov 2022;

Accepted 24 Nov 2022

คำสำคัญ:

พดฺพิพลั้ง;

ผู้สูงอายู;

หลวงพ่ออายู 100 ปี

Corresponding Author,

E-mail: raphind@yahoo.com*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกล่าวถึงพระมหาเถระผู้สูงอายูกับเรื่องราวพดฺพิพลั้งในคราวที่ข้าพเจ้ากราบหลวงพ่อวัดภคินีนาถรววิหฬรอายู 100 ปี โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย และการสังเกต สัมภาษณ์พูดคุย และนำมาเขียนเป็นความเรียงเชิงวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนามีแนวคิดในเรื่องผู้สูงอายูภายใต้หลักการเอตทัคคะผู้รูราตรีนาน โดยมีหลักคิดในเรื่องผู้สูงอายูกับการพัฒนา การบริหารความสัมพันธ์กับผู้สูงอายู และที่สำคัญผู้สูงอายูมีพดฺพิพลั้งที่เป็นแบบอย่างทำประโยชน์ได้ดังที่ยกตัวอย่างมาประกอบ อาทิ หลวงพ่อปัญญานันทะ เป็นต้น ส่วนในกรณีของพระราชอุดมมงคล พระมหาเถระผู้มีอายู 100 ปี พบว่า มีสุขภาพกายโดยรวมแข็งแรง มีสุขภาพจิตที่ดี หัวเราะง่าย ยิ้มง่าย ภายใต้หลักการอารมณดี อณามัยดี และอาหารดี รวมทั้งเป็นพระสงฆ์ที่มีวัตรปฏิบัติที่เหมาะสมแก่สมณสรารูป เป็นแบบอย่างและเป็นที่น่าประทับใจ องค์ความรู้จากบทความนี้ คือ การพบบุคคลต้นแบบทางศาสนาในด้านพดฺพิพลั้งผู้สูงอายู ทั้งทางสุขภาพกายและจิตใจ กล่าวคือ การมีสุขภาพกายและจิตที่ดี มองสรรพลั้งเป็นบวก สรร้างสรรค์และสร้างคุณค่าแก่สังคมา

Keywords:

Active Ageing;

Elderly;

100-year-old Monk

Abstract

This article is written to the elderly and the power: when I pay respect to the 100-year-old monk. It is the methods based on documentary study, research works, observations, interviews, and discussions. After studied, it is written as an essay in the form of an academic article. The results showed that Buddhism has the concept of the elderly under the principle of Etadagga who knows the long night with the principle of aging and development, and relationship management with the elderly. In addition, the elderly has active ageing which is a prototype to benefit as illustrated by example, such as Luang Phor Panyananda, etc. In case of

Phraraudommongkol, a 100-year-old monk who was found to have good overall health, good mental health, easy to laugh, easy to smile, under the principles of good mood, good health, and good food, including being a monk who has practices that are suitable for beautiful monks exemplary and impressive. The body of knowledge from this article indicated that it was found the religious prototype in the aspect of active ageing in elderly in both physical and mental. That means the elderly has a good physical and mental health, positive thinking, creative ideal, and valuable benefit for society.

บทนำ

เนื่องด้วยข้าพเจ้าได้ไปร่วมงานศพที่วัดทอง จรรย์สนิทวงศ์ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ รักขันโท คณะมนุษยศาสตร์ เป็นพลขับ ทั้งด้วยเคยได้ยินคำบอกเล่าจากสามเณรนาครณ์ พงษ์ภักดี (พ.ศ. 2546-ปัจจุบัน) จากวัดถกคินินาถ ย่านบางพลัด พระนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บอกแจ้งว่า วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2565 เป็นวันครบรอบ 100 ปี เจ้าอาวาสของท่าน เมื่อเดินทางไปร่วมงานบำเพ็ญกุศลศพในวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2565 จึงได้ชวนกันไปพบและกราบ (ตามภาพที่ 4) เพราะจากคำบอกเล่าของสามเณรเล่าว่า หลวงพ่อยังแข็งแรง เดินตรงและช่วยเหลือตัวเองได้เป็นอย่างดี เพราะในอดีตที่ผ่านมาส่วนตัวผู้เขียนจะคุ้นชินกับพระเถระนับแต่อดีต ด้วยในวัยแรกบวชเคยเป็นอุปัชฌาย์ หลวงพ่อห้อม อมโร (พระราชพฤตญาจารย์, 19 มกราคม 2451-6 มิถุนายน 2541 อายุ 90 ปี) ผู้เป็นอุปัชฌาย์ของผู้เขียน อดีตเจ้าอาวาสวัดคูหาสวรรค์และอดีตเจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย เมื่อมาอยู่ในกรุงเทพฯ ก็ใกล้ชิดกับ หลวงพ่อสิงห์โต ตีสู่โส (พระครูพิศาลวิริยคุณ, พ.ศ. 2469-2461 อายุ 92 ปี) อดีตเจ้าอาวาสวัดบึงทองกลาง ซึ่งจัดตั้งมูลนิธิพระครูธรรมสมาจารย์ (พัก ธรรมทตโต) และมูลนิธิพระครูพิศาลวิริยคุณ (สิงห์โต ตีสู่โส) และทำงานบริการช่วยเหลือสังคมในหลากหลายรูปแบบ การขอที่ดินชาวบ้านข้างละ 10 เมตร รวม 20 เมตร มาสร้างถนนยาวประมาณ 3 กิโลเมตร ในถนนลาดพร้าว ซอย 101 การส่งเสริมโรงเรียนวัดบึงทองกลาง (ที่ก่อสร้างในที่ธรณีสงฆ์วัดบึงทองกลางตั้งแต่ พ.ศ. 2475) การส่งเสริมให้จัดสร้างโรงเรียนมัธยมวัดบึงทองกลาง (พ.ศ. 2522) และวิทยาลัยศิลปหัตถกรรมกรุงเทพ (พ.ศ. 2535) ซึ่งตั้งอยู่ในที่ธรณีสงฆ์ของวัด รวมทั้งกิจกรรมอื่นในวัยเกษียณจนวาระสุดท้ายของชีวิต (ตามภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 พระเถระจารย์ในอดีตที่ผู้เขียนเคยพบและสะท้อนพลังในการสร้างพลังทางบวกต่อสาธารณชน

- (1) หลวงพ่อห้อม อมโร วัดคูหาสวรรค์ จังหวัดสุโขทัย อายุ 91 ปี
- (2) หลวงพ่อปัญญานันทะ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ จังหวัดนนทบุรี อายุ 96 ปี
- (3) พระครูพิศาลวิริยคุณ วัดบึงทองกลาง กรุงเทพมหานคร อายุ 92 ปี

รวมทั้งพระมหาเถระที่ผู้เขียนเคยเกี่ยวข้องในฐานะผู้ที่ถวายเป็นคุณูปการ ร่วมกิจกรรม ร่วมงานกับท่าน อาทิ หลวงพ่อแดง นนทโย (พระครูพิศิษฐ์ประชาณถ, 2492-ปัจจุบัน) ที่มีอายุมากกว่า 73 ปี แต่ติดตามศาสนกิจของท่านจะพบว่า ท่านทำกิจกรรมในเชิงสังคมจำนวนมาก ทั้งยังทำให้เห็นว่า พลังของผู้สูงอายุที่ขับเคลื่อนตนเองให้เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมในวงกว้างทั้งในส่วนของ (1) การช้วยกายเพื่อมีพลังแรงบวกในการทำงานเชิงสังคม (2) การเป็นแบบอย่างของการทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม (3) การทำให้เห็นว่า พลังของผู้สูงอายุมักมีความหมายและทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวมได้ มีสุขภาพที่แข็งแรง และสุขภาพทางจิตและความคิดที่เหมาะสมได้ด้วย หรือกรณีหลวงพ่อนิคม กตปุญโญ ที่อายุเกินกว่า 75 ปี อดีตข้าราชการครูบำนาญที่มาบวชในวัยเกษียณ ที่ศึกษาหาความรู้ในระดับปริญญาเอกจนกระทั่งสำเร็จการศึกษาในปีล่าสุด (2565) และมีความเกี่ยวข้องกับผู้เขียนในฐานะที่ปรึกษาของท่าน หรือหลวงพ่พระครูวิโรจน์อินทคุณ วัดใหญ่พลั่ว พระมหาเถระในเขตจังหวัดจันทบุรีที่มาเป็นพระนิสิตและผู้เขียนได้ถวายเป็นคุณูปการตั้งแต่ปริญญาโทและปริญญาเอกที่ชวนชวนมาเรียนหนังสือจนสำเร็จการศึกษาปริญญาเอก โดยผู้สูงอายุที่กล่าวมาล้วนเป็นผู้สูงอายุที่มีพลังในการทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัย (ตามภาพที่ 2) หรือศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง อายุ 84 ปี (ตามภาพที่ 3) ผู้สูงอายุอีกท่านที่ผู้เขียนพบเห็นมาหลายปี ซึ่งยังคงทำงานวิชาการอย่างมุ่งมั่น ทั้งมีความกระฉับกระเฉง ไม่ว่าจะเป็นการเขียนหนังสือหรือการบรรยาย (บุญทัน ดอกไธสง, 2565)

ครั้งหนึ่งประมาณปี พ.ศ. 2549 ก่อนที่หลวงพ่ปัญญาันจะมรณภาพ (มรณภาพเมื่อ 10 ตุลาคม 2550) ผู้เขียนเคยไปพบท่านที่วัดชลประทานรังสฤษดิ์ ในงานฌาปนกิจศพมารดาของ ดร.สุภรณ์ แนวจำปา เพื่อนกัลยาณมิตรที่เคยเรียนปริญญาเอกด้วยกัน (พ.ศ. 2549-2554) และเป็นข้าราชการบำนาญกระทรวงสาธารณสุขในปัจจุบัน ในระหว่างที่หลวงพ่ปัญญาันจะ (11 พฤษภาคม 2454-10 ตุลาคม 2550 อายุ 96 ปี) แสดงธรรมเสร็จแล้ว ผู้เขียนได้เข้าไปกราบท่าน ขณะที่ยังอยู่บนธรรมมาสน์ ท่านได้สอบถามว่า เป็นใครมาจากไหน จนได้ความว่า ผู้เขียนอยู่วัดบึงทองหลางและกำลังศึกษาระดับปริญญาเอกและเป็นเพื่อนกับลูกผู้ตาย ท่านได้พูดอยู่ประโยคหนึ่งว่า “เป็นคนหนุ่มม่ายอยู่เฉย ๆ ให้ทำงาน” ประโยคนี้จึงมีความหมายเหมือนเป็นคำสั่งเสียของท่านต่อผู้เขียนก็คงไม่ผิด ทำให้ลูกคิดได้ว่า อยู่รอดตายกับทำงานรอดตายคงต่างกันกระมัง สิ่งเหล่านี้เป็นความทรงจำเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่สะท้อนคิดออกมาเพื่อบอกว่า ผู้สูงอายุเป็นคนที่ทำให้เห็นว่า ยังมีพลังทะยานชีวิตในแบบผู้สูงอายุ เป็นแบบอย่างและควรค่าแก่การนำมาเป็นแบบอย่าง รวมทั้งการที่ผู้เขียนได้พบพระราชอุดมมงคล อายุ 100 ปี (21 ตุลาคม 2465-21 ตุลาคม 2565) พระมหาเถระผู้เป็นเจ้าของาวาสวัดภคินีนาถวรวิหาร เชียงสะพานกรุงธน (ซ่งฮี้)

ดังนั้น บทความนี้จึงเป็นการศึกษาและนำเสนอความเป็นผู้สูงอายุของหลวงพ่ที่มีอายุกาล 100 ปี มีภาพลักษณ์อันควรค่าแก่การนำมาสะท้อนคิดว่าผู้สูงอายุเป็นอะไรได้หลายอย่างที่ควรค่าแก่การจดจำ และนำมาบอกต่อว่า ท่านเป็นอีกพระภิกษุอีกรูปหนึ่งที่มีพลังในการสร้างสรรค์งานในแบบ “พุดมพลัง” ทำให้ภาพความเป็นหลวงพ่ที่เป็นผู้สูงอายุที่ผู้เขียนเข้าไปเกี่ยวข้องปรากฏชัดและนำมาเล่าถึงเหตุการณ์ล่าสุด เพื่อเป็นการสะท้อนคิดว่า ในมิติของสังคมผู้สูงอายุ พลังการทำงานของท่านเหล่านี้ยังสร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะได้ดังปรากฏเห็น

ภาพที่ 2 ภาพพระผู้สูงอายุกับภาพสะท้อนพหุผลลงในผู้สูงอายุ

- (1) หลวงพ่อแดง นนทิว จังหวัดสมุทรสงคราม (2) หลวงพ่อบรรยง ปุณฺณโณ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
(3) หลวงพ่อนิคม กตปุณฺโญ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (4) พระครูวิโรจน์อินทคุณ จังหวัดจันทบุรี

เนื้อเรื่อง

ผู้สูงอายุและพลังในการทำงานในพระพุทธศาสนา

แนวคิดเรื่องรัตตัญญู ผู้รู้ราตรีนานหรือการที่พระพุทธศาสนายกย่องบุคคลที่เกิดมานานว่า มีประสบการณ์ “รัตตัญญู” ดังที่ยกย่องพระอัญญาโกณฑัญญะ รวมถึงการที่สมาชิกในศาสนามีสุขภาพและอายุที่ยืนยาวดังกรณีพระพุทธเจ้าปรินิพพานในขณะที่อายุ 80 ปี หรือพระภิกษุอีกจำนวนหลายรูป อาทิ พระโมคคัลลานะ (พระสมชาย จันทรดาฝ้าย และวิโรจน์ คุ่มครอง, 2565) พระสารีบุตร (พระไกรวิน ก่องแก้ว และคณะ, 2565) พระมหากัสสปะ พระอานนท์ (พระครูธำรงศีลคุณ กนตสีโล, 2558) ล้วนมีอายุยืนยาวดังที่ปรากฏเป็นหลักฐานว่า มีอายุยืนยาว 120 ปี ข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่สำรวจได้ รวมถึงการที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ โดยยังมองว่า ผู้สูงอายุยังเป็นบุคลากรที่สามารถพัฒนาส่งเสริมได้ ดังกรณีการเปิดโอกาสให้พระราชาที่เป็นผู้สูงอายุมาบวชในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจิต ยกใจกระทั่งบรรลุเป้าหมายในพระพุทธศาสนา หรือเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ป่วยติดเตียง ดังกรณีที่พระพุทธเจ้าในฐานะพระราชาโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ พร้อมส่งสาวกไปเยี่ยม ซึ่งในขณะนั้นถือว่า พระเจ้าสุทโธทนะเป็นผู้สูงอายุ เป็นผู้ป่วยติดเตียง รวมทั้งพระพุทธศาสนามีแนวคิดในเรื่องกตัญญูกตเวทิตาธรรม ที่เปิดโอกาสให้แสดงคำว่า อุปการคุณ ที่พึงแสดงต่อผู้คนที่เคยมีอุปการคุณในการส่งเสริมคุณธรรมภายในเพื่อส่งเสริมการมีชีวิตร่วมกับบุคคลที่เคยอยู่มาก่อน ดังปรากฏเป็นแนวคิดตอนที่นางจุฬาสัทธา บุตรสาวของอนาถปิณฑิกเศรษฐี จะเดินทางไปอยู่กับครอบครัวของสามี เศรษฐีจึงเรียกลูกสาวเข้ามาอบรมสั่งสอนด้วยหลักคำสอน 10 ประการ โดยมีข้อ 1 ที่สะท้อนถึงการให้ความสำคัญแก่สมาชิกในครอบครัวที่เนื่องด้วยผู้มีอุปการะคุณที่ว่า “จงให้แก่คนที่ให้และไม่ให้ หมายถึง ญาติมิตรแม้ยมของไปแล้วจะคืนหรือไม่คืนก็ตาม ก็ควร

ให้ยิ้มอีก” โดยความหมาย คือ การให้แก่บุคคลใกล้ชิด อาจเป็นพ่อแม่ พี่น้อง แต่ในแนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้มีอุปการะคุณควรได้รับการดูแลคืนกลับ และให้ความสำคัญแก่เขาอย่างเหมาะสมและเป็นประโยชน์ รวมทั้ง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ยังมีหลักการที่ใช้เป็นฐานและเป็นแนวคิดในการปฏิบัติ รวมถึงเป็นแนวทาง ส่งเสริมให้เกิดการนำไปปฏิบัติได้ด้วยเช่นกัน

ดังนั้น คติความเป็นผู้สูงอายุจึงมีความหมายในมิติสังคมพระพุทธศาสนา รวมทั้งในพระวินัยยังให้ความสำคัญก่อนหลังของการบวชหรืออายุพรรษา ความเป็นผู้มาก่อนหรือเกิดก่อนจึงมีความหมายเป็น (1) แบบอย่าง (2) ต้นธารของการเริ่มต้น (3) ความสำคัญของการเป็นแบบอย่างที่ควรค่าแก่การจดจำ แต่ในทางพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุจนกระทั่งละเลยหลักและความถูกต้อง ดังปรากฏแนวคิดในเรื่องการพัฒนาที่ว่า คนเกิดมาร้อยปี แต่ไม่พัฒนาตนเองเลย สู้คนเกิดมาวันเดียวแล้วพัฒนาตัวเองไม่ได้ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “...บุคคลผู้ปรารถนาความเพียร อย่างหนักมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ก็ประเสริฐกว่าคนเกียจคร้าน และละทิ้งความเพียรมีชีวิตอยู่ ตั้ง 100 ปี...” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 112: 65; เล่ม 33 ข้อ 239: 486) หรือแนวคิดในเรื่องของเนรสอนกรรมฐานพระนักเทศน์ นักบรยาย ที่พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า พระคัมภีร์เปล่า ดังนั้น แนวคิดนี้พระพุทธเจ้าให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในฐานะเป็นสมาชิกในสังคมที่ต้องให้ความสำคัญในเรื่องความเกิดนาน มีประสบการณ์จึงเรียกว่า รัตตัญญู รวมทั้งการวางหลักการบริหารความสัมพันธ์ผ่านมิติทางสังคม ดังปรากฏในหลักทศ 6 ที่กำหนดให้มีการจัดลำดับและเงื่อนไขความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมที่ผู้สูงอายุพึงปฏิบัติอย่างไร หรือการปฏิบัติต่อพ่อแม่ ครูอุปัชฌาย์ ภายใต้หลักคิดเรื่องกตัญญูหรือหลักคิดในเรื่องอาจารย์วัตร-อุปัชฌาย์วัตร แนวปฏิบัติเหล่านี้ให้ความสัมพันธ์หรือการเกาะเกี่ยวอยู่กับแนวปฏิบัติที่เหมาะสม ภายใต้หลักการของการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิบัติหรือการทำหน้าที่ของกันและกันในฐานะสมาชิกในสังคม

นอกจากนี้ ในพระไตรปิฎกยังกล่าวถึงความชราในฐานะชราเป็นทุกข์ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความเสื่อมไปของสังขาร ร่างกายตามธรรมชาติ เพื่อเตือนมนุษย์ให้ปรับวิจิต ละเอียดมั่นถึมมั่นในตัวตน เป็นตามความเป็นจริงของสังขาร ร่างกาย (ขันธ 5) พระพุทธศาสนาสอนเรื่องชราเป็นทุกข์ ไม่ใช่การกล่าวหาว่า ความแก่ชราไม่ดี แต่เพื่อแสวงหาวิธีการดับทุกข์ เพราะในความเป็นจริงความแก่ชรา เป็นธรรมชาติที่ไม่อาจหลีกเลี่ยง แต่พระพุทธศาสนาสอนให้ปรับท่าทีรู้เท่าทันเพื่อสร้างปัจจัยเกื้อหนุน เป็นการกระทำดีตามคติในทางพระพุทธศาสนา ดังที่กล่าวไว้ในขณสูตร 1 ว่า

“พรหมณ์ทั้งหลาย ที่แท้พวกท่านเป็นผู้แก่ ผู้เฒ่า ผู้ใหญ่ ผู้ล่วงกาลผ่านวัย นับแต่เกิดมามีอายุ 120 ปี พวกท่านนั้นไม่ได้ทำความดีไว้ ไม่ได้ทำกุศลไว้ ไม่ได้สร้างเครื่องต้านทานภัยไว้ โลกนี้ถูกชรา (ความแก่) พยาธิ (ความเจ็บ) และมรณะ (ความตาย) ร้อยรัดไว้ เมื่อโลกถูกชรา พยาธิ และมรณะร้อยรัดไว้แบบนี้ ความส่ำรวมทางกาย วาจา และใจในโลกนี้จะเป็เครื่องต้านทาน เป็นที่เร้น เป็นที่พืง เป็นที่ระลึกและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของผู้ตายไปแล้ว ชีวิตถูกชรานำเข้าไปสู่ความมีอายุสั้น ผู้ที่ถูกชรานำเข้าไปแล้วย่อมไม่มีเครื่องต้านทาน บุคคลเมื่อพิจารณาเห็นภัยนี้ในความตาย ควรทำบุญที่นำสุขมาให้ ความส่ำรวมทางกาย วาจาและใจในโลกนี้ย่อมมีเพื่อความสุขแก่บุคคลผู้ตายไปแล้ว ซึ่งได้ทำบุญไว้ขณะเมื่อมีชีวิตอยู่” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 52: 214-215)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่มีทั้งหลักการ ท่าทีและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการบริหารความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ หรือมิติเกาะเกี่ยวทั้งในเชิงหลักการและวิธีการปฏิบัติด้วย ดังนั้น ผู้สูงอายุจึงจัดเป็นทรัพยากรมนุษย์และสมาชิกในสังคมชุมชนที่จะต้องมืบทบาทหน้าที่พึงปฏิบัติร่วมกันโดยในหลักการ

พระพุทธศาสนา ดังปรากฏเป็นแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือเถระผู้รู้ราตรีนาน รวมทั้งภาพลักษณ์ของความเป็นพระเถระมีพรรษากาล กลับมาได้รับการยอมรับในสังคมหรือได้รับความนิยมนิยมในสังคมไทยดังปรากฏในปัจจุบันด้วย

การส่งเสริมพหุพลังในผู้สูงอายุ

เมื่อสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการเสริมสร้างพหุพลังในผู้สูงอายุ จะพบงานวิจัย หรือการศึกษาในลักษณะดังกล่าวจำนวนมาก เช่น พัฒนาผู้สูงอายุสู่ภาวะพหุพลัง (สุดา วงศ์สวัสดิ์, 2559) ที่สะท้อนความหมายว่า พหุพลัง (Active Aging หรือ Healthy Aging) หมายถึง การมุ่งพัฒนาให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเองได้ มีศักยภาพที่สามารถทำประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัวและสังคม โดยเป็นผู้สูงอายุที่ปราศจากโรค รวมถึงการมีความสามารถในการใช้ร่างกาย จิตใจที่เปลี่ยนแปลงไปตามความชราให้ทำงานได้อย่างเหมาะสม มีสุขภาวะในบริบทวัฒนธรรมไทย คือ การใช้ชีวิตเรียบง่ายและพอประมาณ การจัดการกับความเครียด การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีและได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัวและเพื่อนบ้าน การทำบุญและสะสมความดี การตระหนักรู้และดูแลตนเอง การไม่อยู่นิ่งเฉยด้านร่างกาย มีการบริหารความคิด ปฏิสัมพันธ์กับสังคม การยอมรับการสูงวัย โดยพหุพลังจะอยู่บนฐานของสิทธิมนุษยชน (Human Right) การมีชีวิตที่อิสระ (Independence) การมีส่วนร่วม (Participation) การมีศักดิ์ศรี (Dignity) การได้รับการดูแล (Care) การทำให้สำเร็จด้วยตนเอง (Self-fulfillment) นอกจากนี้ พหุพลังยังเป็นกระบวนการ (Process) ของผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ (Successful Aging) เป็นผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือ แนะนำผู้อื่นได้ (Interpersonal Relationship) และสามารถถ่ายทอดข้อมูล เพิ่มคุณค่าแก่สังคม มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ (Productive Activity)

ในงานวิจัยของวาสนา กิรติจำเริญ และคณะ (2564) เรื่อง *ภาวะและความต้องการภาวะพหุพลังของผู้สูงอายุ* ที่สะท้อนว่าผู้สูงต้องการตอบสนองในด้านสุขภาพ ด้านจิตใจ และนำความรู้ความสามารถของตนไปถ่ายทอดได้ รวมไปถึงความต้องการภาวะพหุพลังผู้สูงอายุมาก โดยเฉพาะจงไปในด้านด้านคุณภาพชีวิต และด้านการศึกษาของพุทธชาติ แผนสมบุญ และคณะ (2561) งานการศึกษาเรื่อง *กระบวนการเสริมสร้างภาวะพหุพลังในผู้สูงอายุ* ซึ่งเสนอรูปแบบการเสริมสร้างภาวะพหุพลัง มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ทำความเข้าใจในตนเอง...กล้าก้าว 2. กระดับกระแ่งทำกิจกรรมส่วนรวมเพื่อชุมชน 3. ขยายผลเพื่อความยั่งยืน หรือในงานเนื่องต่อของพุทธชาติ แผนสมบุญ (2561) ในเรื่อง *ผลการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างภาวะพหุพลังในผู้สูงอายุ* ที่ศึกษาพบว่า

“...ผู้สูงอายุมีความเข้าใจเรื่องสุขภาวะองค์รวม และภาวะพหุพลังมากยิ่งขึ้น สามารถสรุปผลการเปลี่ยนแปลงด้านความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจ หรือความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการเสริมสร้างภาวะพหุพลังผู้สูงอายุ เป็นพฤติกรรมด้านการเรียนรู้ของผู้สูงอายุที่เห็นคุณค่าของการรวมกลุ่มทำกิจกรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงด้านนี้เป็นปัจจัยนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านอื่น เช่น การมีสมาธิในการร่วมเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม และพบว่า ภาวะพหุพลังของผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น...”

ในการศึกษาของสุทธญาณ โอบอ้อม และสัญญา สดประเสริฐ (2565) ในงานวิจัยเรื่อง *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มพหุพลังของผู้สูงอายุในสังคมไทย* ที่ใช้วิธีการในเสริมสร้างพหุพลังในผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านกายภาพ (การพัฒนาการ) สีสภาพ (การพัฒนาความประพฤติ) จิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ) และปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา) ในงานการศึกษาของวันวิสาข์ ทิมมานพ และธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์ (2564) เรื่อง *การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการสร้างพหุพลัง* ที่ใช้หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาในสวนพรหมวิหารธรรม 4 และหลักสังคหวัตถุ มาเป็นกลไกขับเคลื่อนอย่างสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนา

ผู้สูงอายุให้เกิดพลัง ดังนั้น จากภาพรวมของงานวิจัยที่ทำการศึกษได้สะท้อนคิดส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนภาวะผู้สูงอายุ หรือในงานของพีชรี รูปะวิเชตร์ และพลอยไพลิน รูปะวิเชตร์ (2561) ในเรื่อง*กลยุทธ์การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาภาวะพลังในผู้สูงอายุ* ที่เสนอผลการศึกษาพบว่า กลยุทธ์ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาพลังในผู้สูงอายุโดยมีการเร่งสร้างผู้สูงอายุให้เป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการโรงเรียน สร้างวิทยากรเพิ่ม เพิ่มหลักสูตรวิชาศิลปะ เช่น การวาดรูป การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้จัดการศึกษาตนเองกลุ่มเล็ก ๆ ที่ศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เป็นต้น

ดังนั้น จากภาพรวมของงานวิจัยหรือการศึกษาสะท้อนถึงแนวทางการสร้างเสริมให้ผู้สูงอายุให้มีพลัง หรือพลังที่จะสามารถสร้างสุขภาวะทางกาย ที่มีสุขภาพดี มีความสุขเพื่อป้องกันผลกระทบต่อระบบสาธารณสุข หรือค่าใช้จ่ายที่จะเกิดจากการต้องดูแลผู้สูงอายุ อีกนัยหนึ่ง การดัดศักยภาพของผู้สูงอายุเพื่อนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ สังคม หรือวัฒนธรรม ด้วยตระหนักว่าผู้สูงอายุเป็นประชากรที่จะเป็นประชากรส่วนใหญ่ การสร้างสุขภาวะในด้านต่าง ๆ จึงเป็นความจำเป็นในการเพิ่มรายได้ให้ผู้สูงอายุได้มีสุขภาวะที่ดี กระทั่งช่วยเหลือตัวเองได้ หรือไม่ทำตนให้อยู่ในภาวะพึ่งพิงลูกหลานมากเกินไป

ภาพที่ 3 ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง (พ.ศ. 2482-ปัจจุบัน) ในวัย 84 ปี กับพลังพลังในผู้สูงอายุที่สามารถบรรยายเพื่อแบ่งปันความรู้และเขียนหนังสือวิชาการอย่างต่อเนื่อง

ตัวแบบที่ศึกษาของพลังในผู้สูงอายุ

ในประเด็นนี้มีนักวิชาการหลายคนได้เขียนไว้จำนวนมาก ผู้เขียนเองมีประสบการณ์การเขียน การวิจัย และเป็นที่ปรึกษางานวิจัยของนิสิตเกี่ยวกับประเด็นผู้สูงอายุไว้หลายเรื่อง อาทิ (1) กลไกการขับเคลื่อนศักยภาพขีดความสามารถของผู้สูงอายุโดยบูรณาการหลักพุทธธรรม (พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ และคณะ, 2562) (2) แนวคิดหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาให้เป็นกลไกในการพัฒนาสุขภาวะแบบองค์รวมในผู้สูงอายุ (บุญทัน ดอกไธสง และคณะ, 2562) (3) พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม (พระครูปราโมทย์ปัญญาวุฒน์ และคณะ, 2565) งานที่เขียนถึงบทบาทและการทำงานของหลวงพ่อแดง นนทियो ในหลายเรื่อง เช่น (1) ยุวชนคุณธรรม: แนวทางลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนคลองกระทิง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ และคณะ, 2564) (2) ถอดบทเรียนจากพื้นที่วิจัย: การเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนาในชุมชนคลองกระทิง จังหวัดสมุทรสงคราม (สุภัทรชัย สีสะใบ และคณะ, 2564) (3) เครือข่ายพระสงฆ์สาธารณะสงเคราะห์ของหลวงพ่อแดง นนทियो: กับการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่น้ำท่วมจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา พระนครศรีอยุธยา (พระเอกลักษณ์ อชิโต และคณะ, 2564) (4) เครือข่ายพระสงฆ์สาธารณะสงเคราะห์ของหลวงพ่อแดง นนทियो กับการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซ้อน จังหวัดสุโขทัย (พระเอกลักษณ์ อชิโต และคณะ, 2564) (5) บทบาทพระสงฆ์กับงานสาธารณสงเคราะห์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19: กรณีศึกษาบทบาทของหลวงพ่อแดง นนทियो วัดอินทาราม

จังหวัดสมุทรสงคราม (พระเอกลักษณ์ อชิโต และคณะ, 2563) (6) แนวทางการขับเคลื่อนพุทธเศรษฐศาสตร์เชิงเกษตรพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาพอเพียงสู่โคกหนองนาโมเดล จังหวัดสุรินทร์ (วาสนา แก้วหล้า และคณะ, 2564) (7) ถอดบทเรียนโครงการธนาคารโคกระบือ และธนาคารน้ำใต้ดินของหลวงพ่อแดง นนทियो (พระปลัดระพิน พุทธิสารโร และคณะ, 2563) (8) พลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง: การเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม (พระปลัดระพิน พุทธิสารโร และคณะ, 2565) งานที่เกี่ยวกับหลวงพ่อบรรยง ปุณฺณโณ แห่งวัดบางเปิด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่สะท้อนถึงบทบาทความเป็นพระผู้สูงอายุ แต่ใฝ่รู้ใฝ่เรียนภายใต้ปณิธานเรียนหนังสือไว้ให้เป็นแบบอย่างแก่ลูกหลาน ในงานเขียนถึงท่านเรื่อง (ก) ผู้สูงอายุต้นแบบตามแนวพุทธ: กรณีศึกษาหลวงพ่อบึงทองเปิด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ และคณะ, 2561) หรือเขียนถึงหลวงพ่อบึงทองเปิด (สิงห์โต ตีสโล) ที่เนื่องด้วยบทบาทของท่านในงานที่ท่านตลอดการเป็นเจ้าอาวาสวัดบึงทองกลาง ระหว่างปี พ.ศ. 2501-2546 (สุรพล สุษะพรหม, 2561) อาจใช้คำว่า งานและชีวิตของท่านก็คงไม่ผิด โดยรูปแบบการเขียนทั้งหมดสะท้อนถึงบทบาทของท่านเหล่านั้นในฐานะผู้สูงอายุที่ควรค่าแก่การนำมากล่าวในฐานะที่ท่านเหล่านี้เป็นบุคคลที่ควรค่าแก่การศึกษา เป็นแบบอย่างหรือสะท้อนพฤติกรรมของท่านในฐานะเป็นบุคคลทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม หรือมีลักษณะที่จะพึงนำมาเป็นแบบอย่างได้ในงาน ได้จรรยาวัตรหรือในสุขภาวะในแบบผู้สูงอายุ นับเป็นความน่าสนใจและน่าจดจำเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ผู้เขียนเองเกิดความประทับใจ จึงยกมาเป็นกรณีศึกษาเพื่อบอกว่า ได้เขียนอะไรไว้เกี่ยวกับท่าน ประหนึ่งเป็นการยืนยันว่า ผู้สูงอายุมีพลังในการทำงาน หรือมีพลังให้เป็นแบบอย่างในการทำงานได้ด้วย ทำให้ภาพชัดเจนว่า ผู้สูงอายุมีความสำคัญในฐานะเป็นบุคคลที่เป็นต้นแบบต้นอย่างที่ควรค่าแก่การนำมาเป็นต้นธารของความเชื่อได้ด้วย

ภาพที่ 4 พระราชอุดมมงคล วัดภิกษิณีนารถวิหาร กรุงเทพมหานคร

พดฺธิพล้งในหลวงพ่อบุ่ 100 ปี

เมื่อจำเพาะไปที่หลวงพ่อบึงทองที่ข้าพเจ้าผู้เขียนได้สัมผัสและประสบเป็นการส่วนตัว ทำให้เห็นว่า หลวงพ่อบึงทองเป็นผู้สูงอายุที่เป็นแบบอย่างและเป็นเอกลักษณ์ แม้ขณะสนทนาหุ่อาจจะไม่ค่อยได้ยินบ้าง ซึ่งต้องใช้เสียงดังในบางครั้ง แต่ทุกปฏิกิริยาที่ท่านตอบได้ บ่งบอกถึงสุขภาพจิตและอารมณ์ที่ดี (ตามภาพที่ 4) รวมไปถึงการที่ท่านยังสามารถต่อข้อความของผู้เขียนได้ เช่น เมื่อผู้เขียนบอกว่า อยู่วัดบึงทองกลาง ท่านจะบอกว่า เคยไปวัดบางเตยบ่อย ๆ (พระราชอุดมมงคล, 2565) ซึ่งอยู่ในพิกัดและพื้นที่เดียวกับผู้เขียน ประหนึ่งว่า ท่านยังจำความได้ ทำให้ผู้เขียนประทับใจว่า หลวงพ่อบึงทองเป็นสุดยอดของการเป็นผู้สูงอายุที่น่าประทับใจอย่างยิ่ง (สุวัฒน์ รักขันโท, 2565) รวมทั้งภาพจำที่น่าประทับใจที่เกิดขึ้นทำให้เห็นว่า ท่านเป็นพระมหาเถระที่รู้ราตรีนาน ในวันดังกล่าว

ท่านได้มอบหนังสือและพระเครื่องที่จัดทำในโอกาสพิเศษ 100 ปี ชื่อหนังสือว่า ชีวิตและผลงาน: สัตว์สอายุ กาล 100 ปี พระราชอุดมมงคล (พระมหานรุตม์ รตนวณฺโณ, 2565) ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานและชีวิตของท่าน ที่ว่า

(1) “มหาเถรสมาคม เห็นชอบกับข้อเสนอของสมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ที่เสนอแต่งตั้งพระครูนนทสารวิสิทธิ์ เจ้าอาวาสวัดกลางเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ข้ามห้วยมาเป็นเจ้าอาวาสวัดภคินีนาถ วรวิหาร พระอารามหลวง เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๆ ที่พระครูมีอายุสูงถึง 86 ปี ถือว่า เป็นเรื่องแปลก ที่คาดไม่ถึง..”

(2) “...เหตุที่ได้มาอยู่วัดนี้เกิดขึ้นในวันพระราชทานเพลิง พระราชมงคลมุนี อดีตเจ้าอาวาสวัดภคินีนาถ วันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2551 เมื่อสมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ (เจ้าคณะใหญ่หนกลาง) ในขณะนั้น เรียกให้มานั่งใกล้ ๆ แล้วบอกเลยว่า ให้กลับมาเป็นสมภารที่วัดนี้ ข้าพเจ้าตอบโดยไม่ลังเลว่า ผมอายุมากแล้ว แก่เกินแกงแล้ว สมเด็จพระพุฒาจารย์ว่า เอาเถอะ ๆ ข้าพเจ้าจึงตอบไปว่า ผมไม่รังเกียจอะไร งานพระศาสนาอยู่ที่ไหนก็ทำงานเพื่อพระศาสนาได้...”

(3) “...ภายใต้การปกครองดูแลของพระเดชพระคุณพระราชอุดมมงคลนี้ถือว่า เป็นยุคทองของวัดภคินีนาถก็ว่าได้ เพราะพระเดชพระคุณหลวงปู่ได้พัฒนาวัดให้เจริญรุ่งเรือง ทั้งทางด้านการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณูปการ ท่านได้สร้างให้วัดมีมรดกล้ำค่ามากมาย มรดกล้ำค่าที่กล่าวถึงนี้ เป็นงานชิ้นโบว์แดงที่พระเดชพระคุณหลวงปู่ ได้ทำการบูรณะครั้งใหญ่ในยุคของท่านนั้น ก็คือ บูรณะพระอุโบสถ รวมทั้งพระระเบียงรอบพระอุโบสถด้วย...”

(4) “...ท่านมีคุณูปการต่อวัดภคินีนาถ ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาสมกับคำพูดที่ท่านได้ปรารภกับเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ไว้เมื่อครั้งที่เจ้าประคุณสมเด็จพระเมตตาให้ท่านมาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดภคินีนาถ ว่า “ผมไม่รังเกียจอะไร งานพระศาสนาอยู่ที่ไหน ก็ทำงานเพื่อพระศาสนาได้” ตลอดระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 จวบจนถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2565 และจะยังปกครองเป็นมิ่งขวัญ เป็นร่มโพธิ์ใบใหญ่ เป็นร่มไทรใบหนา ให้ชาววัดภคินีนาถและคณะศิษยานุศิษย์ ได้พึ่งพาอาศัยอยู่ร่มเย็นเป็นสุข...”

ทั้งหมดเป็นข้อความที่ยกมาจากหนังสือของท่าน โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก (1-2) ท่านพูดถึงตัวท่านเอง และในส่วนที่ (3-4) บรรณาธิการเขียนถึงท่าน ข้อความทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่า การได้มาเป็นเจ้าอาวาสในวัย 86 ปี ถือว่า ชราภาพมากแล้วสำหรับผู้สูงอายุเช่นท่าน เรียกว่า เป็นวัยเกษียณของแท้ ทั้งด้วยเคยเป็นเจ้าอาวาสวัดกลางเกร็ด (อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี) มากกว่า 45 ปี (พ.ศ. 2507-2551) เป็นเจ้าคณะอำเภอปากเกร็ด (พ.ศ. 2527-) เรียกว่า เกือบวาระสุดท้ายของตำแหน่งและชั้นยศแล้ว และในส่วนที่ 2 สะท้อนให้เห็นว่า แม้ท่านจะชราภาพเป็นผู้สูงอายุแล้ว แต่ยังทำงานเพื่อพระศาสนาและพัฒนาวัดได้เป็นอย่างดี ดังปรากฏผ่านงานสถาปัตยกรรม การบูรณะวัดอารามตามที่ปรากฏในหนังสือ รวมทั้งผู้เขียนได้สัมผัสด้วยสายตาจนเป็นความประทับใจ และนำกลับมาเขียนถึงท่านในฐานะที่เป็นตัวอย่างของผู้สูงอายุที่มีลักษณะของพลดีพลังหรือพลังที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ จนกระทั่งได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชกณะชั้นสามัญ (พระมงคลสิทธิญาณ/พ.ศ. 2551) และชั้นราช (พระราชอุดมมงคล/พ.ศ. 2558) ดังนั้น ชีวิตและเหตุการณ์ชีวิตของท่านจึงควรค่าแก่การนำมาเล่าหรือสื่อสารต่อให้เห็นว่า ท่านทำได้แม้อายุมากถึง 100 ปีแล้ว

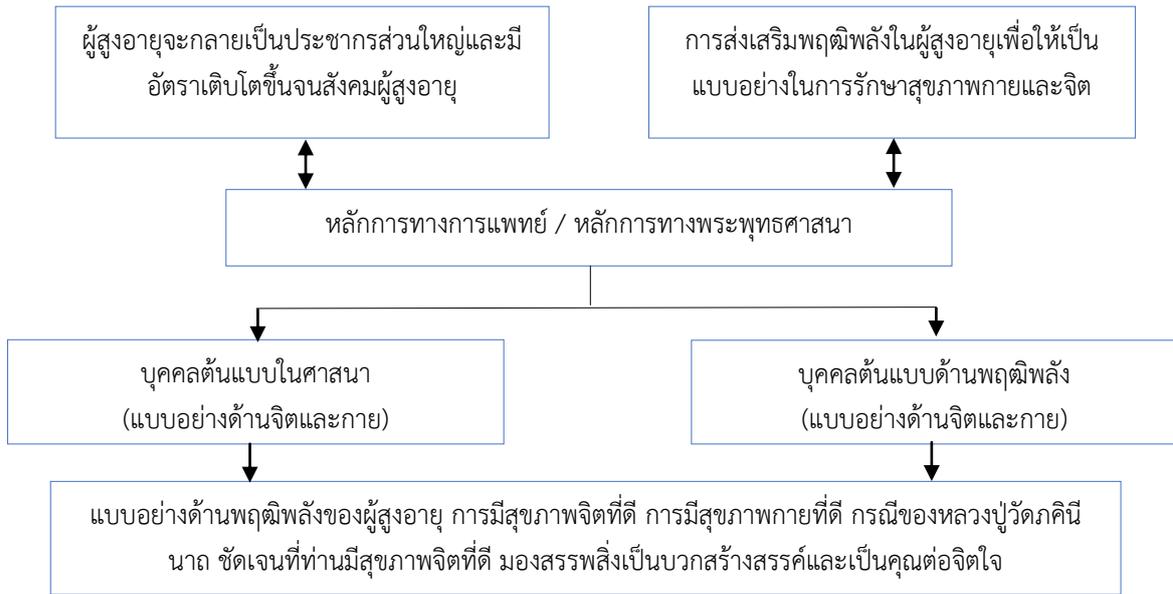
ก็ตาม (พ.ศ. 2465-2565) แต่พลังในการทำงาน พลังในฐานะที่เป็นตัวอย่างที่ดีเกี่ยวกับสุขภาพ สุขภาวะทางจิตและการทำงานภายใต้กรอบของพลังของผู้สูงอายุในทางสร้างสรรค์ควรค่าแก่การมาเล่าและเป็นแบบอย่าง

ช่วงเวลา	เหตุการณ์/ประวัติ	พหุพลังกับการทำงานเพื่อศาสนา
21 ตุลาคม 2465	กำเนิดที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	“...หลวงปู่ได้พัฒนาวัดให้เจริญรุ่งเรือง ทั้งทางด้านการศึกษา การเผยแผ่และการสาธารณูปการ ท่านได้สร้างให้วัดมีมรดกล้ำค่ามากมาย...”
พ.ศ. 2480	บรรพชาเป็นสามเณร	
พ.ศ. 2486	อุปสมบท ณ วัดภคินีนาถ	
พ.ศ. 2507	เจ้าอาวาสวัดกลางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	
พ.ศ. 2508	เจ้าคณะตำบลปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	
พ.ศ. 2509	เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบลชั้นโทที่ พระครูนนทสารวิสิทธิ์	
พ.ศ. 2515	เป็นพระอุปัชฌาย์	
พ.ศ. 2525	เป็นเจ้าคณะอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	
พ.ศ. 2527	พระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะอำเภอชั้นเอก	
พ.ศ. 2540	พระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะอำเภอชั้นพิเศษ	
พ.ศ. 2551	ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัด ภคินีนาถวรวิหาร	
พ.ศ. 2551	พระมงคลสิทธิญาณ พระราชาคณะชั้นสามัญ	
พ.ศ. 2558	พระราชาอุดมมงคล พระราชาคณะชั้นราช	
21 ตุลาคม 2565	อายุครบ 100 ปี	

ตารางที่ 1 ลำดับเหตุการณ์ชีวิตของพระราชอุดมมงคล ตัวแบบพหุพลังของผู้สูงอายุ (พระมหานรุตม์ รตนวณโณ, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

ในเชิงสุขภาพท่านมีสุขภาพร่างกายตรง เดินเห็นเองได้และมีจริยาวัตรแบบพระเถระที่ยึดตามพระธรรมวินัยให้เห็นเป็นแบบอย่างและสามารถสัมผัสได้ ทำให้สนใจที่จะนำท่านมาเป็นแบบอย่างของการเขียนถึงท่านในวัย 100 ปี เป็นภาพของความน่าประทับใจต่อสิ่งที่ปรากฏชัดเจนว่า ท่านเป็นแบบอย่าง เป็นตัวอย่างของผู้สูงอายุที่สุขภาพกายดี ไม่มีโรคภัยจนเป็นผู้ป่วยติดเตียงหรือติดเตียง รวมถึงยังมีสุขอนามัยในเรื่องอารมณ์ที่เป็นอารมณ์ของผู้สูงอายุที่ควรนำมาเป็นแบบอย่าง ดังนั้น สิ่งที่ปรากฏเห็นชัดเจนสำหรับท่าน คือ ทักษะคติเชิงบวกหรือการมีภาพของความแจ่มชัดในเรื่องอารมณ์ที่แจ่มใสชัดเจน ควรค่าแก่การนำมาเป็นแบบอย่างในเรื่องสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุได้ด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 5 ถอดเป็นชุดความรู้ในพหุพลังสำหรับผู้สูงอายุถอดบทเรียนจากหลวงพ่อบุญ 100 ปี วัดภคินีนาถวรวิหาร บางพลัด กรุงเทพมหานคร

จากภาพที่ 5 อธิบายได้ว่า ผู้สูงอายุจะกลายเป็นประชากรส่วนใหญ่และมีอัตราเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุ แนวทางจะพึงปฏิบัติ คือ ควรส่งเสริมพหุพลังในผู้สูงอายุเพื่อให้เป็นแบบอย่างในการรักษาสุขภาพกายและจิต ทั้งโดยหลักการแพทย์สมัยใหม่ โภชนาการและแนวคิดทางพระพุทธศาสนาให้เป็นบุคคลต้นแบบทั้งในเชิงสังคมฆราวาสและสังคมพระภิกษุสงฆ์ที่มีพหุพลัง โดยในกรอบการศึกษานี้แบบอย่างด้านพหุพลังของผู้สูงอายุ การมีสุขภาพจิตที่ดี การมีสุขภาพกายที่ดี กรณีของหลวงพ่อบุญ 100 ปี วัดภคินีนาถ ปรากฏชัดเจนว่า ท่านมีสุขภาพจิตที่ดี มองสรรพสิ่งเป็นบวก สร้างสรรค์และมีคุณค่าทางกายและจิตใจดังปรากฏตามที่กล่าวมาแล้ว

บทสรุป

พหุพลังในผู้สูงอายุหรือพลังในการทะยานก้าวของผู้สูงอายุเพื่อให้เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขทางใจ ทางกาย และลดภาวะพึ่งพิงให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ จึงนับเป็นแนวทางและประโยชน์ของการบริหารจัดการ รวมทั้งการที่ไปพบหลวงพ่อบุญเจ้าอาวาสวัดภคินีนาถนับเป็นเสน่ห์ชัดเจนในเรื่องสุขภาวะทางจิต โดยมีลักษณะที่เป็นแบบอย่าง และทัศนคติทางบวกให้กับคนและสังคมในวงกว้างได้ ซึ่งผู้เขียนเมื่อไปพบหลวงพ่อบุญ 100 ปี จึงรู้สึกประทับใจและอยากนำมาเป็นต้นธารของความคิดว่า ประทับใจต่อสิ่งที่พบเห็นนำบอกเล่าต่อเพื่อให้เห็นว่า ผู้สูงอายุยังเป็นแบบได้ รวมทั้งเป็นแบบอย่างของการสร้างพหุพลังในผู้สูงอายุได้ดังกรณีของหลวงพ่อบุญวัดภคินีนาถวรวิหารว่า อย่างไรเสียความเป็นผู้สูงอายุไม่ได้เป็นส่วนเกิน แต่จะยังสามารถนำมาเป็นแบบอย่างให้เกิดการทำตามหรือเลียนแบบได้ดังปรากฏตามที่พบเจอ

เอกสารอ้างอิง

บุญทัน ดอกไธสง และคณะ. (2562). แนวคิดหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาให้เป็นกลไกในการพัฒนาสุขภาวะแบบองค์รวมในผู้สูงอายุ. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 หัวข้อนวัตกรรม*

- ทางการปกครองและทางการบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0. หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ 31 สิงหาคม. หน้า 153-179.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2565). อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *สัมพันธ์*. 22 ตุลาคม.
- พระไกรวิน ก่องแก้ว และคณะ. (2565). การศึกษาหลักปฏิบัติไตรสิกขาตามแนวทางโอวาทของพระสารีบุตร. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*. 11 (2), 66-79.
- พระครูธำรงศีลคุณ กนต์สีโล. (2558). การศึกษาบทบาทของพระอานนท์ในฐานะเลขานุการของพระพุทธเจ้า. *วารสารวามัญของแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*. 2 (1), 99-105.
- พระครูปราโมทย์ปัญญาวัดน์ (บุญเลิศ เตชบุญโญ) และคณะ. (2565). พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 11 (1), 124-138.
- พระปลัดระพิน พุทธิสารโร และคณะ. (2563). *ถอดบทเรียนโครงการธนาคารโคกระบือ และธนาคารน้ำใต้ดินของหลวงพ่อแดง นนทบุรี*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2565). ปลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง: การเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 11 (1), 227-240.
- พระมหาภคภูษา กิตติโสภโณ และคณะ. (2561). ผู้สูงอายุต้นแบบตามแนวพุทธ: กรณีศึกษาหลวงพ่อวัดบางเบ็ด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารวิชาการ สถาบันพัฒนาพระวิทยากร*. 1 (2), 1-17.
- _____. (2562). กลไกการขับเคลื่อนศักยภาพชีวิตความสามารถของผู้สูงอายุโดยบูรณาการหลักพุทธธรรม. *วารสารสหวิทยาการวิจัย ฉบับบัณฑิตศึกษา*. 8 (1), 26-32.
- _____. (2564) ยุวชนคุณธรรม: แนวทางลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนคลองกระทิงอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 (The 3rd National Academic Conference 2021) หัวข้อเรื่องพุทธศาสนาและปรัชญา: แนวคิด มุมมอง สังคมยุคหลังโควิด-19*. คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ 28 พฤษภาคม. หน้า 737-749.
- พระมหานรุตม์ รตนวณโณ. (บรรณาธิการ). (2565). *ชีวิตและผลงาน: สดวีสายูกาล 100 ปี พระราชอุดมมงคล*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรมการพิมพ์.
- พระราชอุดมมงคล. (2565). เจ้าอาวาสวัดกนิษนาถวิหาร กรุงเทพมหานคร. *สัมพันธ์*. 22 ตุลาคม.
- พระสมชาย จันทรดาฝ่าย และวิโรจน์ คุ้มครอง. (2565). การบรรลุธรรมของพระมหาโมคคัลลานเถระในจปลายมานสูตร. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 5 (2), 596-606.
- พระเอกลักษณ์ อชิต และคณะ. (2564). เครือข่ายพระสงฆ์สาธารณสงเคราะห์ของหลวงพ่อแดง นนทบุรี: กับการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่น้ำท่วมจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา พระนครศรีอยุธยา. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*. 4 (2), 57-69.
- _____. (2564). เครือข่ายพระสงฆ์สาธารณสงเคราะห์ของหลวงพ่อแดง นนทบุรี กับการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซ้อน จังหวัดสุโขทัย. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*. 4 (2), 57-69.
- _____. (2563). บทบาทพระสงฆ์กับงานสาธารณสงเคราะห์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19: กรณีศึกษาบทบาทของหลวงพ่อแดง นนทบุรี วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 9 (3), 289-304.

- พุทธชาติ แผนสมบุญ และคณะ. (2561). กระบวนการเสริมสร้างภาวะพหุพลังในผู้สูงอายุ. *มหาจุฬานาครทรรคนันท์*. 5 (2), 267-283.
- พุทธชาติ แผนสมบุญ. (2561). ผลการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างภาวะพหุพลังในผู้สูงอายุ. *วารสารรัชต์ภาคย์*. 12 (25), 255-265.
- เพ็ชรี รูปะวิเชตร์ และพลอยไพลิน รูปะวิเชตร์. (2561). กลยุทธ์การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาภาวะพหุพลังในผู้สูงอายุ. *วารสารศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. 2 (3), 15-28.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 20, 25, 33*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วันวิสาข์ ทิมมานพ และธนนต์ชัย พัฒนะสิงห์. (2564). การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการสร้างพหุพลัง. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*. 6 (1), 521-528.
- วาสนา กิรติจำเริญ และคณะ. (2564). ภาวะและความต้องการภาวะพหุพลังของผู้สูงอายุ. *วารสารราชพฤกษ์*. 19 (1), 101-111.
- วาสนา แก้วหล้า และคณะ. (2564). แนวทางการขับเคลื่อนพุทธเศรษฐศาสตร์เชิงเกษตรพึ่งตนเอง: กรณีศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาพอเพียงสู่โคกหนองนาโมเดล จังหวัดสุรินทร์. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*. 4 (2), 81-95.
- สุดา วงศ์สวัสดิ์. (2559). พัฒนาสูงวัยสู่ภาวะพหุพลัง. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย*. 24 (3), 202-207.
- สุทธญาณ โอปอ้อม และสัญญา สดประเสริฐ. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มพหุพลังของผู้สูงอายุในสังคมไทย. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*. 7 (1), 232-240.
- สุภัทรชัย สีสะไบ และคณะ. (2564). ถอดบทเรียนจากพื้นที่วิจัย: การเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนาในชุมชนคลองกระทิง จังหวัดสมุทรสงคราม. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 (The 3rd National Academic Conference 2021) หัวข้อเรื่องพุทธศาสนาและปรัชญา: แนวคิด มุมมอง สังคมยุคหลังโควิด-19*. คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. วันที่ 28 พฤษภาคม. หน้า 764-779.
- สุรพล สุยะพรหม. (บรรณาธิการ). (2561). *บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนและสังคม*. ที่ระลึกในงานประชุมเพลิงศพพระครูพิศาลวิริยคุณ (สิงห์โต ติสฺโส). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ รักขันโท. (2565). อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *สัมภาษณ์*. 22 ตุลาคม.

รูปแบบการจัดการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน

โสทรินทร์ โชคคัตวัฒน์

นักวิชาการอิสระ

Management Model to Promote the Buddhist Tourist Sites

Sotarindra Chokkatiwat

Independent Scholar

Article Info

Vol. 2 No. 3 (Sep-Dec 2022)

Academic Article

Article History:

Received 7 Nov 2022;

Revised 11 Nov 2022;

Accepted 28 Nov 2022

คำสำคัญ:

รูปแบบการจัดการ;
การท่องเที่ยวพุทธศาสนสถาน;
พุทธสถาน

Corresponding Author,

E-mail: sotarintra
@gmail.com

Keywords:

Management Model;
Buddhist Tourist Site;
Buddhist Place

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน โดยพบว่า การขยายตัวการท่องเที่ยวในประเทศไทยทำให้สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลง ซึ่งเกิดผลกระทบในทางลบตามมาทั้งผลกระทบทางกายภาพ เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อวิถี การขาดการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวและภูมิสถาปัตยกรรมที่เหมาะสม การขาดการควบคุมการใช้ที่ดินภายในวัดเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการละเลยด้านคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการสร้างคุณค่าทางจริยธรรมเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีค่าในการท่องเที่ยว สำหรับแนวทางการแก้ไขผลกระทบที่เกิดจากการขยายตัวของ การท่องเที่ยวในแต่ละวัด ควรมีการบริหารจัดการตามหลักทฤษฎี 4Ms โดยองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากบทความนี้ คือ 1) การบริหารกำลังคนอันประกอบด้วย (1) หลักการปฏิสังขรณ์ (2) หลักความถูกต้องและเป็นธรรมในบทบาทและหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง (3) หลักการเรียนรู้ร่วมกัน (4) หลักของศีล สมาธิ ปัญญาในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการท่องเที่ยว 2) การบริหารเงินประกอบด้วย (1) ผลิตภัณฑ์ที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว (2) การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (3) การสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อม 3) การบริหารวัสดุในการดำเนินงานให้สิ้นเปลืองน้อยที่สุดแต่เกิดประโยชน์สูงสุด 4) การจัดการปัจจัยทางด้านร่างกาย ด้านวัฒนธรรม ด้านจิตใจเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้านสถานภาพและเกียรติภูมิ โดยเฉพาะการจัดการที่ส่งเสริมการเดินทางการท่องเที่ยวตามวัดหรือสังฆนียสถานเป็นการเพิ่มมูลค่าแก่การท่องเที่ยวเชิงพุทธในศาสนสถานอย่างแท้จริง

Abstract

This academic article aims to study the management model to promote Buddhist tourist sites. It is found that the expansion of tourism in Thailand causing the environment of tourist attractions to deteriorate. It results in negative consequences as well as physical effects such as the deterioration of tourist attractions, including social and cultural impacts which effect to the monastery. In addition, it lacks of plan to manage tourism and appropriate

landscape architecture, lack of control over the use of land within the monastery for various activities, including the neglect of cultural values as well as creating ethical values to enhance valuable experiences in tourism. The guidelines for managing the impact of tourism expansion, in each monastery should be managed according to the 4Ms theory which is the body of knowledge indicated from this article, namely 1) men or the manpower management: (1) adhere to the principles of hospitality; (2) adhere to the principles of accuracy and fairness in the roles and duties of related persons; (3) adhere to the principles of mutual learning; (4) adhere to the principles of morality, concentration, and wisdom in solving problems and developing in the tourism industry; 2) money or money management: 1) products meeting the needs of tourists; 2) promotion of cultural tourism marketing; 3) building a good relationship between human beings, society, and environment; 3) materials or management of materials in operating the least waste and creating maximum benefit; 4) management in physical, cultural, influencing for interpersonal relationships, and status and dignity. Therefore, an arrangement that promotes tourism and pilgrimage to the monastery or sanctuary will truly value the Buddhist tourist sites.

บทนำ

หากเปรียบเทียบการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานสมัยก่อน ก็อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อฟังธรรมจากพระองค์ ดังข้อความที่ปรากฏว่า ภิกษุชาวเมืองปาฐะยะมีความประสงค์มาเฝ้าพระพุทธเจ้า (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 5 ข้อ 306: 145-149) เหตุการณ์นี้เป็นเสมือนการเดินทางไปเยี่ยมชมหรือท่องเที่ยวในตัววัดวาอารามในตัว แต่อย่างไรก็ตาม ในสมัยพุทธกาลระยะเริ่มแรก พระสงฆ์ยังไม่มีที่อยู่อาศัยประจำจึงจาริกไปเพื่อเผยแผ่หลักธรรม ดังนั้น รูปแบบสถานที่ปฏิบัติธรรมในสมัยพุทธกาลในระยะแรกจึงเป็นป่าไคน์ไม้ เรือนว่าง ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าละเมาะ ที่โล่งแจ้ง ลอมฟาง อันเป็นที่สงัด มีเสียงอึกทักน้อย ไม่มีคนสัญจรไปมา ไม่มีคนพลุกพล่าน เหมาะเป็นที่หลักเรือนสำหรับปฏิบัติธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 14 ข้อ 16: 23; เล่ม 23 ข้อ 40: 521; เล่ม 30 ข้อ 121: 395-396) เป็นการอยู่กัณฑ์ธรรมชาติเพื่อทำความเพียร

ต่อมาการสร้างวัดได้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในพระพุทธศาสนา หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้และเริ่มบำเพ็ญพุทธกิจที่กรุงราชคฤห์ พระเจ้าพิมพิสารทราบข่าวจึงเสด็จมาเข้าเฝ้าพร้อมทั้งข้าราชการบริพาร พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโปรด กระทั่งพระเจ้าพิมพิสารและข้าราชการบริพารได้ดวงตาเห็นธรรม อันเป็นการยังความปรารถนาของพระองค์ให้สำเร็จ พระเจ้าพิมพิสารทรงเลื่อมใสและได้ประกาศเป็นอุบาสก ครั้งนั้น พระองค์ได้ถวายสวนไผ่ซึ่งเป็นพระราชอุทยานแห่งหนึ่งของพระองค์ให้เป็นปฐมอาราม คือ วัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า พร้อมทั้งพระสงฆ์สาวก พระพุทธเจ้าทรงรับอารามไว้แล้ว ทรงแสดงธรรมีกถาให้พระเจ้าพิมพิสาร อางหาญรื่นเริง จึงถือได้ว่า สวนเวฬุวันเป็นวัดแห่งแรกในทางพระพุทธศาสนาและเป็นต้นเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตการมีวัดเป็นที่อยู่อาศัยแก่พระสงฆ์สืบต่อมา วัดจึงเป็นสถานที่ที่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน มีการคมนาคมสะดวกแก่ประชาชนผู้มีความประสงค์จะไปเฝ้าได้ กลางวันไม่พลุกพล่าน กลางคืนเงียบสงัด เสียงไม่กึกก้อง ปราศจากลม

จากคนผู้เดินเข้าออก ควรเป็นที่ประกอบกิจของผู้ต้องการที่สงบ และควรเป็นที่หลีกเลี่ยงอยู่ตามสมณวิสัย (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 59: 71) ต่อมา การสร้างวัดเกิดขึ้นหลายแห่ง เช่น นางวิสาขามหาอุบาสิกาได้สร้างวัดบุพพารามที่เมืองสาวัตถี มีปราสาทเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า เสนาสนะสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ภายในวัดอยู่ภายใต้การควบคุมการก่อสร้างโดยพระโมคคัลลานะ นอกจากนี้ ในครั้งพุทธกาลยังมีวัดสำคัญที่ปรากฏในคัมภีร์ คือ วัดชิวกัมพวันในเมืองราชคฤห์ถวายโดยหมอชิวโกโกมารภัจจ์ วัดโฆสิตารามในเมืองโกสัมพีกถาถวายโดยโฆสเสรษฐี วัดนิโครธารามที่เมืองกบิลพัสดุ์ถวายโดยเจ้าศากยวงศ์ วัดอัมพปาลีวันในเมืองเวสาลีถวายโดยหญิงโสเภณีชื่ออัมพปาลี เป็นต้น นอกจากนี้ ยังปรากฏวัดหรือวิหารที่สำคัญตั้งอยู่ในกรุงราชคฤห์ เรียกว่า มหาวิหาร ซึ่งคัมภีร์อรรถกถาระบุแต่เพียงคำว่า พระเถระทั้งหลายทูลชี้แจงขอให้ตั้งถาวรเพื่อปฏิบัติสังฆกรรมมหาวิหาร 18 แห่ง แก่พระเจ้าอชาตศัตรู ผู้เป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกในการทำสังคายนาครั้งที่ 1 ในหนังสือพระไตรปิฎกนิสสัย ได้กำหนดระบุชื่อมหาวิหาร 18 แห่งไว้ (อุทัย สติมัน, 2555: 113-115)

บทบาทของวัดในการท่องเที่ยวมีปรากฏมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ในพระวินัยปิฎกว่าด้วยอาบัติสังฆาติเสส (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1 ข้อ 269: 291-292) เรื่องเล่าว่า พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ที่พระเชตวันมหาวิหาร กล่าวถึงวิหารของพระอุทายเป็นที่ที่มีความงดงาม สะอาด เรียบร้อย ผู้คนเดินทางมาชมวิหารเป็นอันมาก พราหมณ์ผู้หนึ่งก็พากันมาเที่ยวชม พระอุทายเป็นมัคคุเทศก์พาเที่ยวชม ให้พราหมณ์เดินนำหน้า ภริยาเดินตามหลัง พระอุทายเป็นถึงโอกาสจับต้องกายของภริยาพราหมณ์ นางจึงบอกแก่พราหมณ์ พราหมณ์โกรธไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามภิกษุจับต้องกายหญิง ปรับอาบัติสังฆาติเสสแก่ผู้ล่วงละเมิด นับเป็นหลักฐานชิ้นหนึ่งซึ่งแสดงร่องรอยว่า วัดเริ่มมีบทบาทในฐานะสถานที่ท่องเที่ยวของประชาชน

ต่อมาการเดินทางท่องเที่ยวทางศาสนาเกิดขึ้นโดยกลุ่มนักท่องเที่ยวในยุคแรก คือ กลุ่มแสงบุญในศาสนาที่ท่องเที่ยวไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาจิตใจ แต่มีนักแสงบุญบางท่านได้ใช้โอกาสดินทางค้นหาประสบการณ์ทางศาสนาและศึกษาประวัติศาสตร์ของศาสนาด้วย ต่อมาโลกมีความเจริญรุ่งเรืองทางการคมนาคมและการสื่อสารการท่องเที่ยวทางศาสนาถูกจัดให้เป็นระบบ จึงเกิดการท่องเที่ยวทางศาสนาที่มีทั้งนักจาริกแสงบุญและผู้สนใจในเรื่องราวทางศาสนา การท่องเที่ยวทางศาสนาในปัจจุบันจึงขยายวงกว้างโดยไม่จำกัดเฉพาะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาเพื่อแสงบุญ แต่อาจเป็นสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของศาสนา สำหรับชาวพุทธแล้วการเดินทางท่องเที่ยวทางศาสนาเป็นกิจกรรมที่ไม่ขัดกับหลักธรรมในศาสนา เพราะเป็นการท่องเที่ยวแบบจาริกแสงบุญเพื่อปฏิบัติศาสนกิจอันจะนำมาซึ่งประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น พระพุทธเจ้าทรงแนะนำสังฆนิยสถาน 4 แห่ง ในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบจาริกแสงบุญ และยังทรงแนะนำสถูปเจดีย์ต่าง ๆ ของบุคคลในพระพุทธศาสนาและผู้ประพาศธรรมอันบริสุทธิ์ ซึ่งพุทธศาสนิกชนควรไปกราบไหว้และทำประทักษิณ อันจะช่วยให้จิตใจโน้มไปในพระนิพพานได้เช่นกัน (วนิดา ขำเจียว, 2562)

วัดในปัจจุบันจึงเป็นศูนย์รวมของมรดกวัฒนธรรมและสรรพวิชาอันหลากหลายนับตั้งแต่โบราณกาล มีพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้อนุรักษ์สืบสาน และใช้ประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา และกิจกรรมอื่นของชุมชน ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป บทบาทของวัดและพระสงฆ์ลดลงไปจากเดิม แต่กระนั้น วัดและพระสงฆ์ก็ยังปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพสังคม โดยบทบาทหลักของวัดก็ยังคงเป็นสถานที่พำนักของพระสงฆ์สามเณร เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียน ประพฤติปฏิบัติธรรม สืบทอดและเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอน และยังมีฐานะเป็นแหล่งประดิษฐานและรวบรวมของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมทั้งที่เป็นโบราณสถานโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ตลอดจนการเป็นศูนย์กลางในการประกอบประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้น วัดจึงมีบทบาทอีกอย่างหนึ่ง คือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นอีกบทบาทหนึ่งของวัดที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แนวคิดทฤษฎีในการจัดวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้สมัยพุทธกาลและวัดดีเด่นในปัจจุบัน คือ

การสร้างบุคคลที่มีความพร้อม สามารถเป็นกัลยาณมิตร อันเป็นปัจจัยแรกที่มีความสำคัญตามหลักปรโตโฆสะ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดโยนิโสมนสิการ จนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สามารถพัฒนาตนเองเป็นกัลยาณมิตรต่อตนเองและผู้อื่นได้ โดยในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงใช้หลักธรรมวินัยและพุทธวิธีการบริหารดูแลสังคมสงฆ์ในอารามให้มีความสะดวกสบายทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) อาวาสสัปปายะหรือเสนาสนสัปปายะ 2) บุคคลสัปปายะ 3) อาหารสัปปายะ 4) ธรรมสัปปายะ ส่วนวัดดีเด่นในปัจจุบันยังคงใช้หลักธรรมวินัยเป็นเครื่องกำกับดูแลการพัฒนาพระภิกษุสามเณรร่วมกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายอาญา โดยผู้มีเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้นำในการกำหนดนโยบาย สร้างจิตสำนึกให้เกิดความร่วมมือในการจัดสถานที่และกิจกรรม (นริวัลค์ ธรรมนิมิตโชค, 2550)

อย่างไรก็ตาม การขยายตัวการท่องเที่ยวในประเทศทำให้สภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลงเกิดผลกระทบในทางลบตามมาทั้งผลกระทบทางกายภาพ เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว และผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมอันส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายในวัด เช่น การก่อสร้างอาคารใหม่ที่ไม่สอดคล้องกับภูมิสถาปัตยกรรมเดิม การทำลายโบราณวัตถุโบราณสถาน 4 เนื่องจากผู้เกี่ยวข้องรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การขาดการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวและภูมิสถาปัตยกรรมที่เหมาะสม การขาดการควบคุมการใช้ที่ดินภายในวัดเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ความสง่างามของอุโบสถ เจดีย์ วิหาร รวมถึงการละเลยด้านคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการสร้างคุณค่าทางจริยธรรมเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีค่าในการท่องเที่ยว (พระครูสันติธรรมภากริต (บุญชัย สนติกโร), 2557)

ดังนั้น บทความวิชาการนี้เป็นการศึกษารูปแบบการจัดการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน และเป็นแนวทางการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนให้พุทธศาสนสถานที่สำคัญของวัดเป็นสถานที่แหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่สวยงามและแก้ไขผลกระทบที่เกิดการขยายตัวของนักท่องเที่ยวดังกล่าวมา

เนื้อเรื่อง

ความหมายของการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานของทุกองค์กร ทั้งนี้ การบริหารงานสามารถบ่งชี้ให้เห็นได้ว่า องค์กรมีความเจริญก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด การบริหารจัดการขององค์กรที่ดี ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการวางแผนให้บุคลากรสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด โดยผู้บริหารต้องคำนึงถึงปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่าง ๆ ร่วมด้วย ซึ่งการวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความสามารถของตัวผู้บริหารเอง

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ นักวิชาการและนักบริหารได้ให้ความหมายไว้หลายแนวคิด เช่น การบริหารจัดการตามหลักทฤษฎี 4Ms อันประกอบด้วย 1) บุคลากร (Men) คือ การบริหารกำลังคน อันเป็นหลักการใช้คนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับงานให้มากที่สุด 2) เงิน (Money) คือ การบริหารงบประมาณ หลักการจัดสรรเงินให้ใช้จ่ายต้นทุนน้อยที่สุด แต่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด 3) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) คือ การบริหารวัสดุในการดำเนินงานให้สิ้นเปลืองน้อยที่สุด แต่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด 4) การจัดการ (Management) คือ กระบวนการจัดการและควบคุมเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่ (พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2547: 14) ขณะที่ริวคิม บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ (2544: 12) ให้ทัศนะไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การบริหารหรือการจัดการ อันเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การ ซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักรและวัสดุ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของพะยอม วงศ์สารศรี (2542: 36) ที่เห็นว่า การบริหารเป็นกระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวัง

ด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วย องค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ วิโรจน์ สารรัตน์ (2542: 4) ยังเห็นว่า การบริหารเป็นทั้งศิลป์ ศาสตร์และอาชีพ การเป็นศิลป์ (Art) หมายถึง บุคคลได้ใช้ทักษะและความรู้ที่พัฒนาขึ้นของแต่ละบุคคลเพื่อให้บรรลุจุดหมายใด จุดหมายหนึ่ง การเป็นศาสตร์ (Science) หมายถึง เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสืบค้น แสวงหาความรู้ใหม่ด้วยวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การประมวลผลข้อมูล การตั้งสมมุติฐาน และการทดสอบสมมุติฐาน การเป็นอาชีพ (Profession) หมายถึง เป็นอาชีพที่เกิดจากความเป็นศิลป์และความเป็นศาสตร์ โดยพิจารณาจากเกณฑ์ที่แสดงถึงความเป็นอาชีพ ดังนั้น จะเห็นว่า การบริหารจึงเป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการนำทรัพยากรบริหารมาประกอบเป็นกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยปัจจัยหลัก คือ บุคคล เงิน วัสดุสิ่งของและวิธีการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย

ความสำคัญของพุทธศาสนสถานกับการท่องเที่ยวทางศาสนา

หากกล่าวถึงพุทธศาสนสถานในพระพุทธศาสนา หมายถึง วัดอันเป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูป โดยมียोगค์ประกอบ คือ อุโบสถ วิหาร สถูปเจดีย์ พระพุทธรูป ศาลาการเปรียญ กุฏิหรือสิ่งก่อสร้างอื่นที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณร เป็นศูนย์กลางสังคมของพุทธศาสนิกชน เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมหรือประเพณีในพระพุทธศาสนา เป็นอนุสรณ์ให้ระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย ซึ่งพุทธศาสนิกชนนิยมไปกราบไหว้บูชาและร่วมกิจกรรมในพุทธศาสนา ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักที่มีความสำคัญต่อประเทศไทย เพราะสามารถทำรายได้อย่างมากมาย โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศมาเป็นทุน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางศาสนาเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า การท่องเที่ยววัดมี 3 ลักษณะ คือ 1) การท่องเที่ยวที่เน้นทัศนศึกษา ดูความงาม ความแปลกตาของวัด เจดีย์และพระพุทธรูป 2) การท่องเที่ยวที่เน้นความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูป พระธาตุ เภกิจอาจารย์ ทำให้เกิดกิจกรรมการกราบไหว้ขอพร เสริมดวงชะตา สะเดาะเคราะห์ การไหว้พระ 9 วัด 3) การท่องเที่ยวที่เน้นการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต การท่องเที่ยวทั้ง 3 ลักษณะนี้ นักท่องเที่ยวไม่ใคร่สนใจสาระวิชาการทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในท้องถิ่น ประกอบกับวัดเองก็ไม่ใคร่เป็นธุระและไม่ค่อยให้ความสำคัญ ทั้งที่ประวัติศาสตร์เป็นตัวเชื่อมโยงจิตวิญญาณของสังคมกับพระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำให้เกิดความสำนึกในการอนุรักษ์และการปกป้องพระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงกับท้องถิ่นโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง (วนิดา ขำเขียว, 2562)

คำสอนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานในพระไตรปิฎก

จากลักษณะของการท่องเที่ยววัดหรือการท่องเที่ยวทางศาสนาตามที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เกิดการท่องเที่ยวในพุทธศาสนา ซึ่งในที่นี้ หมายถึง การแสวงบุญตามคติทางพระพุทธศาสนาด้วยการเดินทางไปนมัสการสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียและเนปาลที่เรียกว่า การนมัสการสังเวชนียสถาน 4 ตำบล ประกอบด้วย 1) สถานที่ประสูติ 2) สถานที่ตรัสรู้แจ้งพระสัมมาสัมโพธิญาณ 3) สถานที่แสดงพระธรรมเทศนาครั้งแรก และ 4) สถานที่ดับขันธปรินิพพาน ทั้ง 4 แห่ง เป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนปรารถนาที่จะเดินทางไปสักการะเพื่อให้เกิดธรรมสังเวช กล่าวคือ การเข้าใจกระบวนการเกิดด้วยรูปกายของเจ้าชายสิทธัตถะเพื่อบำเพ็ญเพียรเป็นพระพุทธเจ้า การเกิดด้วยธรรมกายของเจ้าชายด้วยการตรัสรู้อย่าง 4 การแสดงธรรมเพื่อโปรดสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ และการดับขันธของพระพุทธเจ้าอันเป็นธรรมตาของสังขาร จากนั้น เป็นอนุสสติให้พุทธศาสนิกชนน้อมนำไปปฏิบัติให้เข้าใจและใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท สังเวชนียสถานจึงเป็นสถานที่ส่งเสริมการประกอบกุศลกรรมด้วยการเดินทางจาริกเยี่ยมชมและสักการบูชาสถานที่จริงทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา อันจะนำไปเข้าถึงสุคติภูมิและเป็นเสบียงบุญหนุนส่งให้เข้าถึงเป้าหมายของพระพุทธศาสนาในอนาคตได้ อานิสงส์ประการหนึ่งในการเดินทางไปแสวงบุญจะช่วยเหลือเพิ่มคุณค่า รักษา สืบทอดพระพุทธศาสนา

โดยเฉพาะสังฆเวชนียสถานที่อยู่เป็นโบราณสถานทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาอย่างหนึ่งให้เป็นสถานที่หรือสัญลักษณ์เตือนใจในการน้อมรำลึกถึงพระพุทธเจ้าและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าอีกนานเท่านาน ดังนั้น การท่องเที่ยวแสวงบุญเพื่อนมัสการสังฆเวชนียสถาน 4 ตำบล จึงเป็นการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานอันสำคัญ โดยหลักธรรมคำสอนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานดังกล่าว ประกอบด้วย

1. อริยสัจ 4 คือ ความจริงอันประเสริฐ ได้แก่ ก) ทุกข์ ความลำบากที่เกิดขึ้นทางกายและทางใจ ข) สมุทัย คือ เหตุแห่งความทุกข์หรือปัญหา พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อให้ทราบว่า ทุกข์ทั้งหมดเป็นปัญหาของชีวิตที่เกิดมาจากสาเหตุ คือ ตัณหา ได้แก่ ความอยากได้ อยากมี อยากเป็น ค) นิโรธ คือ การดับทุกข์หรือการแก้ปัญหาได้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อให้ทราบว่า นิโรธ คือ ความดับทุกข์หรือแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง กล่าวคือ การดับความกำหนัดอย่างสิ้นเชิง ไม่ให้มีตัณหาเหลืออยู่ สละตัณหา ข้ามพ้นจากตัณหา ไม่มีเยื่อใยในตัณหา ทั้งหมดสามารถแก้ไขได้ด้วยอริยมรรคมีองค์ 8 ง) มรรค ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์อย่างแท้จริง อันได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 ที่เรียกว่า มัชฌิมปฏิปทาหรือทางสายกลาง

2. ทางสายกลางหรือมัชฌิมปฏิปทา เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมหลีกเลี่ยงการปฏิบัติอย่างสุดโต่งทั้ง 2 สาย แล้วปฏิบัติตามทางสายกลางก็เป็นผลให้จิตสงบจากกิเลสและตรัสรู้อนัตตสมมติโพธิญาณ ดังพุทธพจน์ที่แสดงในคัมภีร์ไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย มัชฌิมปฏิปทาไม่เอียงเข้าใกล้ที่สุด 2 อย่างนั้น ตถาคตได้ตรัสรู้อันเป็นปฏิปทา ก่อให้เกิดจักขุก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 13: 20) มัชฌิมปฏิปทา คือ ทางอันประเสริฐ เป็นทางดำเนินของพระอริยเจ้า ประกอบด้วยองค์ 8 แบ่งเป็น 3 หมวด คือ 1) สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ จัดเข้าในหมวดศีล 2) สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จัดเข้าในหมวดสมาธิ 3) สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ จัดเข้าในหมวดปัญญา ในครั้งเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสพระธรรมเทศานี้จบลง ดวงตาเห็นธรรมปรากฏแก่พระโกณฑัญญะจึงบรรลुเป็นพระโสดาบัน คือ การเข้าถึงกระแสแห่งการบรรลุธรรมขั้นต้น พระอัญญาโกณฑัญญะจึงถือเป็นปฐมอริยสาวกของพระพุทธเจ้า

3. ความไม่ประมาท คือ การมีสติระลึกรู้ได้อยู่เสมอทั้งขณะทำ ขณะพูดและขณะคิด สติ คือ การระลึกได้ในภาคปฏิบัติเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน หมายถึง การระลึกถึงทันการเคลื่อนไหวของอริยาบถ 4 คือ เดิน ยืน นั่ง นอน การท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานด้วยการแสวงบุญเพื่อนมัสการสังฆเวชนียสถานเป็นการเจริญสติ โดยเฉพาะการระลึกถึงพุทธานุสสติ คือ การน้อมจิตถึงพุทธคุณ หรือแม้กระทั่งมรณานุสสติ เพราะการดับขั้นของพระพุทธเจ้าเป็นการเตือนสติว่า แม้พระพุทธเจ้าเองก็ทรงหนีไม่พ้นความตายที่เป็นธรรมดาของสังขาร ดังนั้น จึงเป็นเครื่องเตือนสติให้พุทธศาสนิกชนได้ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่า สมัยพุทธกาลพุทธศาสนิกชนจะเดินทางจาริกแสวงบุญเพื่อเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ต่อมาภายหลังพระอรหันต์ทั้งหลายว่า เมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ผู้มีศรัทธาควรไปยังสถานที่ใดเพื่อให้เกิดความเจริญใจด้วยศรัทธาเหมือนเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า สถานที่ควรไปเพื่อให้เกิดความชื่นชมและสังเวชใจเมื่อได้ไป คือ สังฆเวชนียสถานทั้ง 4 ตำบล (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 202: 150-151) กล่าวคือ สถานที่ประสูติ ณ ปาลุมพินีวัน เมืองกบิลพัสดุ์ สถานที่ตรัสรู้ ณ ต้นโพธิ์ ตำบลพุทธคยา สถานที่แสดงปฐมเทศนา ณ อสิปัตตมฤคทายวัน เมืองพาราณสี และสถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ สาละวัน เมืองกุสินารา โบราณสถานทั้ง 4 ตำบลนี้ เรียกอีกอย่างว่า บริโศกเจดีย์ หมายถึง สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งยังมีพระชนม์ชีพอยู่ ซึ่งทรงอนุญาตให้เป็นสถานที่ควรรำลึกถึงพระพุทธองค์

รูปแบบการจัดการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน

การขยายตัวการท่องเที่ยวในประเทศทำให้สภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลงและส่งผลกระทบต่อทางลบตามมา ทั้งผลกระทบทางกายภาพ เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว และผลกระทบทาง

สังคมและวัฒนธรรม เช่น ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายในวัด ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างอาคารที่สอดคล้องกับ ภูมิสถาปัตยกรรมดั้งเดิม รวมถึงการทำลายโบราณวัตถุโบราณสถานโดยการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การขาดการจัดการ ท่องเที่ยวและภูมิสถาปัตยกรรมที่เหมาะสม การขาดการควบคุมใช้ที่ดินภายในวัดเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ (พระครูสันติ ธรรมาภีรัต (บุญชัย สนติกโร), 2557) ดังนั้น แนวทางการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนให้พุทธศาสนสถานที่สำคัญ ของวัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและแก้ไขผลกระทบที่เกิดการขยายตัวของการท่องเที่ยวข้างต้น จึงได้นำการวิเคราะห์ รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักทฤษฎี 4Ms ประกอบด้วยการบริหารจัดการใน 4 ด้าน ได้แก่

1) บุคลากร หมายถึง การบริหารกำลังคนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับงาน โดยมีแนวทางใน การปฏิบัติ ดังนี้

1. การยึดหลักการปฏิสังขรณ์ คือ อามิสปฏิสังขรณ์และธรรมปฏิสังขรณ์ กล่าวคือ การต้อนรับ เชิญชวนให้ท่องเที่ยวในด้านรูปธรรม คือ การท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม เพื่อชื่นชมความงดงามจากภายนอก และควรให้มีธรรมปฏิสังขรณ์ คือ การให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ชาบซึ่งถึง ธรรมนามที่อยู่ภายในของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ มีความเข้าใจอันดีในระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเพื่อให้เกิดการ ดำเนินชีวิตที่ถูกต้องจากความรู้ในทางธรรมะ คือ ความเป็นจริงแห่งชีวิตและสรรพสิ่งที่ทุกคนควรปฏิบัติต่อกัน

2. การยึดหลักความถูกต้องและเป็นธรรมในบทบาทและหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ให้ การบริการ รู้จักเคารพและให้เกียรติแก่นักท่องเที่ยว ผู้เดินทาง ไม่หลอกลวงในทางเสียหาย และนักท่องเที่ยวก็ ควรยกย่อง ชื่นชม ความเป็นเอกลักษณ์ในวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนหรือของสังคมนั้น รวมถึงไม่ทำลายแหล่ง ท่องเที่ยวหรือขโมยความหลากหลายทางชีวภาพ อันเป็นทรัพยากรของท้องถิ่นหรือประเทศนั้น ๆ

3. การยึดหลักการเรียนรู้ร่วมกัน คือ การฝึกอบรม เรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สิ่งดีงามต่อ เพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยมีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ทั้งสองฝ่ายทั้งผู้ให้บริการและนักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางปฏิบัติ คือ

3.1 มัคคุเทศก์ ควรเป็นผู้แสดงแนวทางเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในความหมาย แห่งการเดินทางอย่างแท้จริง คือ ให้ทั้งอามิสปฏิสังขรณ์และธรรมปฏิสังขรณ์ เพื่อให้การเดินทางครั้งนั้นมีบุญเปลา่ ปราศจากคุณค่าทางด้านจิตใจและการปฏิบัติที่ดีงามต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

3.2 เจ้าของสถานที่พัก โรงแรม ควรมีลักษณะของการให้ที่เรียกว่า สังคหวัตถุ 4 คือ 1) ทาน ให้ความสะดวก ปลอดภัยแก่ผู้มาพักผ่อน 2) เปยยวัชชะหรือปิยวาจา เป็นผู้พูดจา ไพเราะเสนาะหู ต้อนรับ ด้วยอัธยาศัยอันดี 3) สมานัตตตา ประพฤติตนสม่ำเสมอไม่แยกความมั่งมีหรือยากจนหรือแบ่งแยกผิวพรรณ วรรณะในการให้บริการ 4) อตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและ สังคมร่วมกัน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 210: 170-171) ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวจะได้รับความพึงพอใจและ ประทับใจการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งผลที่ตาม คือ ประเทศไทยได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เป็นการสร้างงาน สร้าง รายได้ให้แก่ผู้คนในท้องถิ่น

3.3 องค์กรที่รับผิดชอบของรัฐ ควรส่งเสริมการเรียนรู้ในหลักการที่กล่าวมาแล้วอย่าง จริงจัง ด้วยความสำนึกในความมัตถุญรรู้คุณของแผ่นดินหรือทรัพยากรท่องเที่ยวที่ประเทศไทยมีอยู่ด้วยความ พยายามรักษามิให้เสื่อมโทรมไปมากกว่านี้ เพราะประเทศไทยคงจะหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่มาทดแทนไม่ได้ ดังนั้น จึงควรกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวให้ยั่งยืน

3.4 สำหรับนักท่องเที่ยว ควรแสวงหาความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาตนเองและจิตใจ คือ มองสรรพสิ่งจากรูปธรรมและนามธรรมให้เป็นองค์รวมและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พร้อมทั้งสามารถปฏิบัติให้ ถูกต้องต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่งอย่างเกื้อกูล

4. การยึดหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ในการแก้ไขปัญหา เพื่อพัฒนางานท่องเที่ยวให้มีความสุจริต จริ่งใจในการให้บริการ แนะนำ ตักเตือนให้นักท่องเที่ยวในทางที่ถูกต้อง และเสนอปรัชญาของการท่องเที่ยวในแต่ละด้าน เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแนวพุทธ เป็นต้น

2) เงิน คือ การจัดสรรเงินให้ใช้จ่ายด้วยต้นทุนน้อยที่สุด แต่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด การท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานจะช่วยเพิ่มรายได้ให้กับคนในพื้นที่เพื่อลดปัญหาความยากจน การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนจะสามารถสำเร็จลุล่วงได้ต้องอาศัยกลยุทธ์ทางการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการ ทั้งนี้ การทำการตลาดการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งมีความแตกต่างกันด้านการบริการที่นักท่องเที่ยวได้รับ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้ หรือไม่สามารถจับต้องได้ ซึ่งโดยขั้นตอนการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัย ดังต่อไปนี้

1. ผลลัพธ์ที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวก่อนการพัฒนาการตลาดทางด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการหรือผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรทราบความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่วนมากเน้นที่ความรู้ ความประทับใจ ความสุนทรีย์ ประสบการณ์ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์และสนองความต้องการสูงสุด ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจะผลักดันการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งจากการโฆษณาปากต่อปากและการกลับมาเยือนอีกครั้ง นอกจากนี้ การสร้างตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่ของประเทศไทยมีความแตกต่างกัน มีอัตลักษณ์และศักยภาพที่ดึงดูดความสนใจและชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเยี่ยมชมเยือน

2. การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การส่งเสริมการตลาดเป็นกลยุทธ์ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้และสนใจเยือนแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น การส่งเสริมการตลาด เช่น การให้ข้อมูลข่าวสาร การโฆษณา การประชาสัมพันธ์หรือการพูดแบบปากต่อปากเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสนใจ การนำเสนอที่น่าสนใจ และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจการท่องเที่ยววัฒนธรรมแบบยั่งยืน อาจเป็นการประชาสัมพันธ์ การจัดตั้งศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือการจัดนิทรรศการภาพถ่าย การใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เพื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแนวคิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งการเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์จะนำจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนวิถีในการดำเนินชีวิตเป็นจุดขาย และสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้และสัมผัสประสบการณ์จนเกิดเป็นกระบวนการท่องเที่ยว

3. การสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อม เมื่อการสร้างผลลัพธ์ที่เป็นมูลค่าในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวและการส่งเสริมการตลาดให้ผลลัพธ์เป็นที่รู้จักในวงกว้างแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นจะเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุล เช่น นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ อันเกิดประโยชน์ทั้งแก่นักท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวเอง ในแง่ของแหล่งท่องเที่ยวในพุทธสถานเกิดการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว เป็นการสร้างความสุขภายนอกบนพื้นฐานของความสุจริตด้านจิตใจ ที่เรียกว่า กายิกสุขและเจตสิกสุข เป็นความสมดุลระหว่างความสุขภายในตนกับสังคมภายนอก ทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้ ความสุขที่เกิดขึ้นเป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว อันเป็นขั้นตอนการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นฐานของต้นทุนที่น้อยแต่มุ่งเน้นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างมหาศาลที่เป็นเป้าหมายของความสุขที่แท้จริง

3) วัสดุอุปกรณ์ เป็นการบริหารวัสดุในการดำเนินงานให้สิ้นเปลืองน้อยที่สุดหรือก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด การแสวงบุญและการเดินทางไปการนมัสการสังเวชนียสถาน 4 ตำบล ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา มีความสำคัญด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณี เพราะก่อให้เกิดการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของ

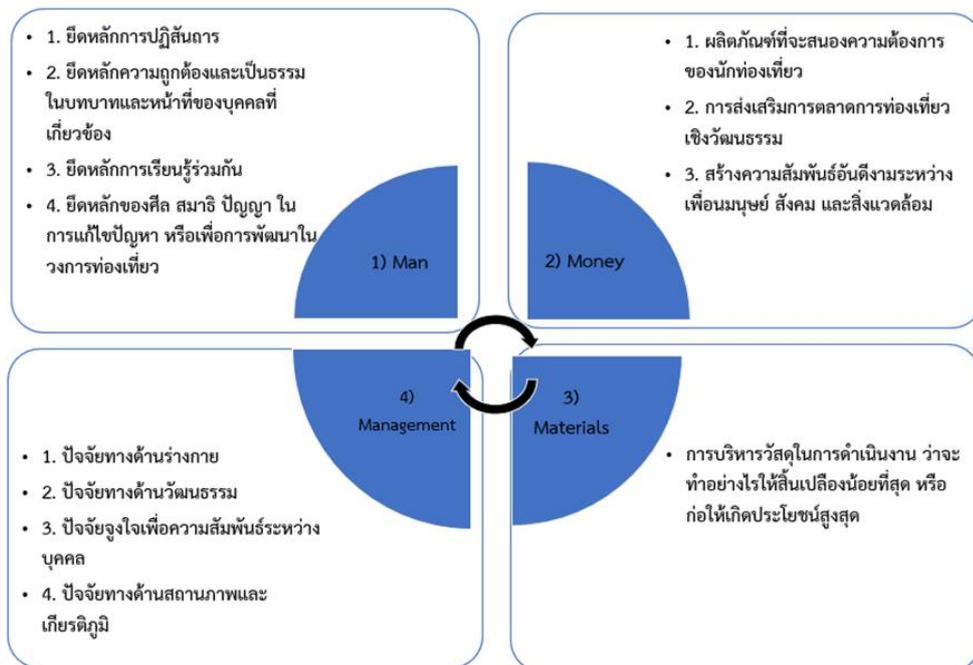

ชาติและการรักษามรดกทางวัฒนธรรม คือ การรักษาชาติ และวัฒนธรรม คือ เอกลักษณ์ของความเป็นชาติ เป็นรากฐานการสร้างสรรค์ความสามัคคี เป็นสิ่งที่แสดงถึงศักดิ์ศรี เกียรติยศและความภาคภูมิใจร่วมกัน ฉะนั้นจำเป็นต้องส่งเสริมให้วัฒนธรรมมีความเจริญก้าวหน้า เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางสังคมและคุณภาพชีวิตคนไทย การรักษาและป้องกันวัฒนธรรม คือ การรักษาจิตวิญญาณของความเป็นชาติ

4) การจัดการ เป็นกระบวนการบริหารควบคุมเพื่อให้งานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างเต็ม สิ่งทีกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของตนเอง การท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นได้ นักท่องเที่ยวต้องมีสิ่งบันเทิงใจ เช่น การชมการแข่งขันกีฬาในต่างประเทศ และการพิจารณาการท่องเที่ยวอย่างอื่นประกอบ เช่น การชมโบราณสถานโบราณวัตถุ การศึกษาชีวิตความเป็นอยู่และภาษาของคนในท้องถิ่น ตามปกตินักท่องเที่ยวจะเดินทางหรือไม่ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจสำคัญ 4 ประการ คือ 1. แรงจูงใจทางกายภาพ ได้แก่ เพื่อการพักผ่อน สนุกสนานรื่นเริง เปลี่ยนบรรยากาศ เล่นกีฬา นันทนาการ 2. แรงจูงใจทางวัฒนธรรม ได้แก่ การศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ในสิ่งที่ตนสนใจ เช่น ประเพณี วัฒนธรรม ดนตรี ศิลปะ นาฏศิลป์ ศาสนา เป็นต้น 3. แรงจูงใจระหว่างบุคคล ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อกิจกรรมบางอย่าง ซึ่งเกิดจากการชักชวนหรือโน้มน้าวจิตใจ ความปรารถนาที่จะได้รู้จักคนใหม่ 4. แรงจูงใจทางด้านสถานภาพหรือชื่อเสียง ได้แก่ การพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มความรู้ ประสบการณ์และสถานภาพของตนเอง

สรุปปัจจัยสำคัญในการเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ 1. ปัจจัยทางด้านร่างกาย หมายถึง ความต้องการพักผ่อน การพักผ่อนร่างกายตามคำแนะนำของแพทย์ ผ่อนคลายความเครียด 2. ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม หมายถึง ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ เช่น การศึกษาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม นาฏศิลป์ 3. ปัจจัยจูงใจเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หมายถึง การพบปะกับบุคคลอื่นหรือการแสวงหาเพื่อนใหม่ 4. ปัจจัยทางด้านสถานภาพและเกียรติภูมิ หมายถึง ความต้องการยกระดับฐานะของตนเองให้สูงขึ้น เช่น การประกอบธุรกิจ การศึกษา การทำกิจกรรมต่าง ๆ มูลเหตุจูงใจเหล่านี้เป็นสิ่งผลักดันในจิตใจของบุคคลทุกคน และเป็นตัวกระตุ้นทำให้เกิดพฤติกรรมตามที่มีการคาดหวังไว้

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักทฤษฎี 4Ms

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่า การวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักทฤษฎี 4Ms ประกอบด้วย การบริหารจัดการใน 4 ด้าน ได้แก่

1) การบริหารกำลังคน อันประกอบด้วย 1. การยึดหลักการปฏิสังขณ คือ อามิสปฏิสังขณและธรรมปฏิสังขณ 2. การยึดหลักความถูกต้องและเป็นธรรมในบทบาทและหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง 3. การยึดหลักการเรียนรู้ร่วมกัน คือ การฝึกอบรม เรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สิ่งดีงามต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยมีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้บริการและนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยมัคคุเทศก์ เจ้าของสถานที่พักและโรงแรม องค์กรองค์กรที่รับผิดชอบของรัฐ และสำหรับนักท่องเที่ยวควรแสวงหาความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาตนเองและจิตใจ 4. การยึดหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ในการแก้ไขปัญหาเพื่อการพัฒนาในวงการท่องเที่ยว คือ ให้มีความสุจริต จริงใจในการให้บริการนักท่องเที่ยวในทางที่ถูกต้อง

2) การบริหารเงิน การท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานช่วยเพิ่มรายได้ให้กับคนในพื้นที่ ลดปัญหาความยากจน การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนจะสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ ต้องอาศัยกลยุทธ์ทางการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสนองความต้องการระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการ ดังนี้ 1. ผลกระทบที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ก่อนการพัฒนาการตลาดทางการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการหรือผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว 2. การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การส่งเสริมการตลาดเป็นกลยุทธ์ให้นักท่องเที่ยวรับรู้และสนใจเยือนแหล่งท่องเที่ยว 3. การสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อม

3) การบริหารวัสดุ ในการดำเนินงานให้สิ้นเปลืองน้อยที่สุด แต่เกิดประโยชน์มากที่สุด การแสวงบุญและการเดินทางไปการนมัสการสังเวชนียสถาน 4 ตำบล มีความสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณี เพราะก่อให้เกิดการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของชาติและการรักษามรดกทางวัฒนธรรม เป็นรากฐานการสร้างสรรค์ความสามัคคีและความมั่นคงของชาติ เป็นสิ่งที่แสดงถึงศักดิ์ศรี เกียรติยศและความภาคภูมิใจร่วมกัน ฉะนั้น จำเป็นต้องส่งเสริมให้วัฒนธรรมมีความเจริญก้าวหน้า เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางสังคม

4) การจัดการ อันเป็นกระบวนการบริหารควบคุมงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนี้ 1. ปัจจัยทางด้านร่างกาย หมายถึง ความต้องการพักผ่อน การพักผ่อนร่างกายให้ผ่อนคลาย 2. ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม หมายถึง การเกิดการเรียนรู้ อยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับพุทธศาสนสถานอันสำคัญด้วยการศึกษาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมภายในโบราณสถานโบราณวัตถุ 3. ปัจจัยจิตใจเพื่อความสัมพันธระหว่างบุคคล หมายถึง การพบปะกับบุคคลที่มีจิตหรือความชอบในด้านการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานอย่างเดียวกัน 4. ปัจจัยทางด้านสถานภาพและเกียรติภูมิ หมายถึง การยกระดับฐานะของตนเองให้สูงขึ้น โดยเฉพาะระดับของจิตใจ เนื่องจากการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานช่วยพัฒนาคุณภาพของจิตใจให้ฝึกฝนในบุญกุศล

บทสรุป

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า การเดินทางท่องเที่ยวที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางท่องเที่ยว การเดินทางไปแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า เป็นหลักฐานที่แสดงร่องรอยของการท่องเที่ยวในสมัยพุทธกาล ต่อมาพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้มีอารามในพระพุทธศาสนาเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยและการประกอบศาสนกิจของพระสงฆ์ที่มีบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการประพฤติพรหมจรรย์ และเสริมสร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่บุคคลที่มาสัมผัส ดังนั้น วัดจึงเป็นสัญลักษณ์ของความสงบร่มเย็นเพราะเป็นที่พักของผู้มีบาปกรรมอันสงบระงับแล้ว เป็นที่อยู่ของผู้เห็นภัยในวัฏฏะ ห่างไกลจากความชั่ว

ทุกรูปแบบ ครั้งหนึ่งพระอานนท์ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า เมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ผู้มีศรัทธาควรไปยัง ณ สถานที่ใดเพื่อยังให้เกิดความเจริญใจด้วยศรัทธาเสมือนเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ พระพุทธเจ้าจึงตรัสให้นมัสการสังเวชนียสถานทั้ง 4 ตำบล คือ สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนาและปรินิพพาน สำหรับการท่องเที่ยวในพุทธศาสนาในประเทศไทยสามารถบริหารจัดการเพิ่มมูลค่าตามแนวความคิดการบริหารจัดการตามหลักทฤษฎี 4Ms ประกอบด้วย 1) การบริหารกำลังคนที่จะให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับงานอย่างสูงสุด 2) การบริหารเงิน การจัดสรรงบประมาณด้วยการใช้จ่ายต้นทุนน้อยที่สุดแต่เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด 3) การบริหารวัสดุในการดำเนินงานให้สิ้นเปลืองน้อยที่สุดแต่เกิดเกิดประโยชน์สูงสุด 4) กระบวนการจัดการบริหารควบคุมให้งานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ ทฤษฎี 4Ms จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานให้เกิดการเรียนรู้และการเข้าใจประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและเกิดเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. (2544). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร: อักษรปริทรรศน์.
- นริวัลค์ ธรรมนิมิตโชค. (2550). *การศึกษารูปแบบของวัดที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2547). *ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แอนด์ทีพี พรินท์.
- พระครูสันติธรรมาภิรัต (บุญชัย สนติกโร). (2557). ศาสนสถานแหล่งท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา*. 8 (1), 89-96.
- พะยอม วงศ์สารศรี. (2542). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร: พรานนกการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 1, 4, 5, 10, 11, 14, 23, 30*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วนิดา ขำเขียว. (2562). การท่องเที่ยวเชิงแสวงบุญทางพระพุทธศาสนา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารศรีนครินทร์วิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 11 (21), 123-134.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2542). *การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธ์.
- อุทัย สติมัน. (2555). *การพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พลังบวรสู่ความเข้มแข็งของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี
พระศิระ จิตตสุโภ

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

The Borworn-power towards the Strength of Moral Prototype Community of
Wat Thakhanun, Thong Pha Phum District, Kanchanaburi Province
Phra Sira Cittasubho

Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies, Buddhapanya Sridvaravadi Buddhist College,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Article Info

Vol. 2 No. 3 (Sep-Dec 2022)

Academic Article

Article History:

Received 24 Oct 2022;

Revised 16 Nov 2022;

Accepted 17 Nov 2022

คำสำคัญ:

พลังบวร;

ชุมชนคุณธรรมต้นแบบ;

วัดท่าขนุน

Corresponding Author,

E-mail: [cittasubho2557](mailto:cittasubho2557@gmail.com)

@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพลังบวรสู่ความเข้มแข็งของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งโดยใช้พลังบวรของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุน เป็นตัวอย่างหนึ่งในการพัฒนาชุมชน โดยกระบวนการพัฒนามีลักษณะเฉพาะตน มีหลักการ วิธีการและกระบวนการในการดำเนินงานที่ชัดเจน แนวทางในการทำงานด้านการพัฒนาชุมชนได้มุ่งเน้นการทำงานร่วมกันเป็นคณะ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนมีสภาพชีวิตและความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้น ด้วยการเริ่มจากการร่วมมือกันระหว่างชาวบ้าน ผู้นำชุมชน วัด โรงเรียนและส่วนราชการที่ต้องประชุมเพื่อวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ภายในชุมชนในด้านต่าง ๆ เพื่อวางแผนดำเนินการแก้ไขหรือปรับปรุง โดยมีการ มุ่งพัฒนาชุมชน 2 ด้าน คือ 1) กระบวนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ 2) กระบวนการพัฒนาด้านศีลธรรม อันทำให้คนในชุมชนเห็นศักยภาพของชุมชน และเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของตนเองและ ชุมชน ผ่านกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้สึกรักชุมชนและภูมิใจในความเป็นชุมชน ตนเอง โดยผลที่ได้จากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ คือ 1) เกิดการสร้างงานสร้าง อาชีพ 2) ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น 3) ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ และผลจาก ด้านศีลธรรม คือ 1) คนเข้าถึงหลักธรรมมากขึ้น 2) ชุมชนสงบสุข 3) ประชาชนมา ปฏิบัติธรรมที่วัดท่าขนุนเพิ่มมากขึ้น องค์ความรู้ใหม่ คือ 1) การมีส่วนร่วมของคน ในชุมชน 2) การกระตุ้นสำนึกร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูล 3) การ ประสานงานกับภาคีเครือข่าย ทั้งหมดเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้พลังบวรในการ สร้างความเข้มแข็งของชุมชนคุณธรรมตามโครงการต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งขับเคลื่อนโครงการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทุกโครงการมีความเข้มแข็งและ สามารถพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนต่อไป

Keywords:

Borworn-power;

Moral Prototype

Abstract

This academic article aims to study the Borworn-power towards the strength of moral prototype community of Wat Thakhanun, Thong

Community;
Wat Thakhanun

Pha Phum District, Kanchanaburi Province. From the study it is found that the development of community towards strength by using the Borworn-power of moral prototype community of Wat Thakhanun. It is one of community development examples, which has its own unique characteristics. In addition, it is clear principles, methods and processes in operation. The guidelines for working in community development focus on working together as a team. Its goal is to give the villagers in community have a good living condition and well-being. It will begin by collaborating with villagers, community leaders, monasteries, schools, and government agencies. It has a meeting to analyze the causes of problems that arisen within the community in various areas in order to plan to solve the problem or improve it. It emphasizes on community development into two aspects: 1) economic developmental process and 2) moral development process. These help community to see their abilities and encourage the learning process of participation in development of their own and community ability through activities which related to love in community and pride of their own community. The results of economic development can be divided as follows: 1) creation of jobs and occupations; 2) more income; 3) having new tourist sites. The results of moral development are as follows: 1) people observing more percepts; 2) community having peaceful; 3) people practicing more Dhamma at Wat Thakhanun. The body of knowledge indicates that 1) participation of people in the community; 2) stimulation of collective consciousness to exchange information; and 3) coordination with network partners. These are starting point for using the Borworn-power in strengthening the moral community in order to carry out various projects in a concrete way as well as to continuously drive the project so that every project of the community will be strong and capable to sustain self-reliance in future.

บทนำ

สภาพสังคมไทยในยุคปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ สามารถแพร่หลายได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้แนวคิดวิถีชีวิต ค่านิยมของบุคคลในสังคม เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้น เบี่ยงเบนไปจากหลักศีลธรรมและจริยธรรมที่ดีงามตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีมาในอดีต ตรงข้ามกลับขึ้นชมวัฒนธรรมตะวันตกที่เน้นการบริโภค วัตถุนิยมจนเกิดความสับสน ซึ่งระบบสังคมที่เคยดีงามของไทยได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อันเนื่องมาจากการให้ความสำคัญในด้านเศรษฐกิจที่เป็นการพัฒนาทางด้านวัตถุมากกว่าการพัฒนาสังคมในด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านจิตใจ จึงทำให้เกิดปัญหาความย่อหย่อนของคุณธรรมจริยธรรม มีการประพฤติปฏิบัติที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งส่งผลไปยังปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใน

สังคมไทย อาทิ การเกิดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหายาเสพติด ปัญหาหย่าร้าง ปัญหานักเรียนทะเลาะกัน ปัญหาการรักร่วมเพศ การหลงมัวเมาในอบายมุข การปล่อยตัวปล่อยใจ การขาดระเบียบวินัย การไร้ทิศทางของเป้าหมายชีวิต เป็นต้น หากปล่อยไว้จะเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศตามมา

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของคนไทยในสังคมให้เป็นคนดีจึงเป็นเรื่องจำเป็น เพราะคนในสังคมต่างเรียกร้องในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม แม้ว่าเป็นเรื่องที่ยากเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อนและมีองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รัฐบาลได้พิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการในเรื่องการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการกำหนดความสงบสุขของสังคมไทย จากการที่ได้วิเคราะห์แล้วพบว่า สังคมใดมีผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม สังคมนั้นจะมีความสงบสุข ในขณะเดียวกัน หากคนในสังคมใดมีความบกพร่องด้านจิตใจ ขาดคุณธรรมและจริยธรรม แม้สังคมนั้นจะมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ แต่ก็หาค่าความสงบสุขได้ยาก สภาพภาพรวมของปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นกับคนในชาติทุกกลุ่มเป้าหมาย นับวันจะรุนแรงและทวีคูณมากขึ้นส่งผลกระทบต่อประเทศและสังคมไทยโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์และแนวโน้มจากเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ ประกอบกับโครงสร้างประชากรของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (2566-2570) นอกจากนี้ สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เริ่มลดลงและเสื่อมโทรมเนื่องมาจากการใช้ประโยชน์เกินกว่าศักยภาพจึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและต้นทุนทางเศรษฐกิจ ทั้งก่อให้เกิดรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ไม่ยั่งยืน

จากการศึกษาวิเคราะห์การขับเคลื่อนดำเนินงานของชุมชนคุณธรรมในประเทศไทยที่เข้าร่วมเป็นเครือข่ายชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวร จำนวน 2,000 แห่ง พบว่า มีความสำเร็จเพียงส่วนน้อย อันเนื่องมาจากปัญหาที่ชุมชนคุณธรรมในแต่ละสถานที่มีความแตกต่างกัน ทั้งจากสภาพของชุมชน ลักษณะภูมิประเทศ ความแตกต่างกันของประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนความร่วมมือกันของคนในชุมชน ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานของชุมชนคุณธรรมเกิดปัญหาติดขัด ทำให้การพัฒนาของชุมชนไม่สามารถดำเนินงานตามเป้าหมายหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ส่งผลให้การดำเนินงานชุมชนคุณธรรมไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร การพัฒนาชุมชนมีลักษณะความเฉพาะของตนเองโดยมีหลักการ วิธีการและกระบวนการในการดำเนินงานที่ชัดเจน แนวทางในการทำงานด้านการพัฒนาชุมชนนั้น มุ่งเน้นที่จะทำงานร่วมกันกับชาวบ้านมากกว่าทำให้ชาวบ้าน นั่นหมายถึง การให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในทุกขั้นตอน โดยใช้กระบวนการพัฒนาชุมชนที่มีความต่อเนื่องกัน เริ่มตั้งแต่การศึกษาชุมชน การให้การศึกษแก่ชุมชน การวางแผนหรือโครงการ การดำเนินงานตามแผนหรือโครงการที่วางไว้และการติดตามประเมินผล ในท้ายที่สุดแล้วประชาชนจะเป็นเจ้าของผลงานด้วยตัวเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดความรักและความห่วงใยในผลงานของตนเองที่เกิดขึ้น จึงสอดคล้องกับปรัชญาแนวความคิดและหลักการของการพัฒนาชุมชนที่เชื่อมั่นในศักยภาพของคน และให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาด้านอื่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมืองและการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งการพัฒนาเหล่านี้จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้งานพัฒนาชุมชนดำเนินไปได้ด้วยดีและประสบความสำเร็จตามต้องการ อย่างไรก็ตามงานพัฒนาชุมชนไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว ถึงแม้ว่าจะมีแนวคิด ปรัชญา หลักการและวิธีการที่ชัดเจน แต่แนวทางและรายละเอียดของการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนขึ้นอยู่กับสถานการณ์ โอกาสและข้อเท็จจริงของชุมชนเป็นหลัก ซึ่งในการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชนนั้นมีเป้าหมายสูงสุด คือ การพัฒนาคนให้มีความสุขและเพื่อก่อให้เกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้ (ณัฐฐา ตรีพิชญ์อุปถัมภ์, 2558: 154)

ดังนั้น วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี จึงมีรูปแบบการดำเนินงานโดยการนำพลังบวรสู่ความเข้มแข็งของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุน โดยการขับเคลื่อนโครงการชุมชนคุณธรรมที่เหมาะสมใน

พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยความสำเร็จในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมวัดได้จาก 1. คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างพอเพียง มีเงินเก็บออม 2. คนในชุมชนอยู่กันอย่างมีความสุข ปัญหาการลักขโมยหมดไป 3. คนในชุมชนร่วมมือร่วมใจส่งเสริม สร้างคุณค่า อนุรักษ์ มีจิตอาสาตามแนวทางการพัฒนาตนเอง 4. ชุมชนมีองค์ความรู้เป็นชุมชนต้นแบบของความเข้มแข็ง ส่งเสริมให้เกิดการขยายชุมชนคุณธรรม 23 ชุมชน 5. การรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น จิตอาสาทำดีด้วยหัวใจ กลุ่มอาชีพ กลุ่มจักสาน กลุ่มแม่บ้านเทศบาล และกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น 6. การนำทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยไม่ทำลาย แต่เป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟู ส่งเสริม ผลที่เกิดขึ้นมีดังนี้ 1) เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) มีโฮมสเตย์ ที่เกิดจากความคิดของชุมชน 3) เป็นชุมชนหลากหลายชาติพันธุ์ 4) เป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบ 5) มีรายได้จากการท่องเที่ยวสามารถพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้น พลังบรรลุความสำเร็จของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี จึงนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการขับเคลื่อนโครงการชุมชนคุณธรรมอย่างยั่งยืน

เนื้อเรื่อง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพลังบวร

คำว่า บวร เป็นการพัฒนาตามระบบโครงสร้างทางสังคมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เป็นการนำอักษรตัวแรกของ 3 คำ มารวมกัน ตามพจนานุกรมคำนี้หมายถึง ประเสริฐหรือล้ำเลิศ โดย บ. ใบบ่ แทนความหมายด้วยคำว่า บ้าน หมายถึง ที่พักอาศัยหรือครอบครัว บ้านให้ความรักความอบอุ่นผูกพัน แม้จะเป็นหน่วยหรือสถาบันที่เล็กที่สุดในโครงสร้างของสังคมใหญ่ ๆ แต่เป็นพื้นฐานที่เล็กที่มีความหมายสำคัญมาก

ว. แหวน แทนความหมายด้วย คำว่า วัด วัดเปรียบเสมือนศูนย์กลางทางจิตใจของคนไทยมาแต่อดีต เป็นสถาบันที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนรอบวัดให้ประพฤติถูกต้องตามทำนองคลองธรรม วัดนอกจากจะเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของพระสงฆ์แล้ว สำหรับชาวบ้านยังเป็นสถานที่ให้คนในชุมชนพบปะกัน ใครเดือดร้อนร้อนใจก็มาปรึกษากัน กลับจากวัดก็ได้คำสอนที่ดีกลับไป โดยเฉพาะประเทศไทยมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา ซึ่งทุกศาสนาไม่ว่าจะเป็นพุทธ คริสต์ อิสลาม ล้วนมีหลักคำสอนให้ผู้คนประพฤติและปฏิบัติดี ดังนั้น ว. แหวน จึงหมายรวมถึงศาสนาต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่แผ่นดินไทย

ร. เรือ แทนความหมายด้วยคำว่า โรงเรียน อันเป็นสถานที่ที่ให้ความรู้อย่างมีแบบแผน สำหรับเยาวชนซึ่งเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ภาระของโรงเรียนอาจจะดูหนักอยู่บ้างในปัจจุบัน เนื่องจากโรงเรียนต้องดูแลลูกศิษย์เหมือนลูกหลานของตน นอกจากนี้ โรงเรียนต้องให้ความรู้ทางวิชาการอย่างเต็มที่ รวมถึงทำให้ศิษย์เป็นคนดีแก่สังคม ดังนั้น การทำให้ “บวร” ประสานกันอย่างลงตัวจึงเป็นการสร้างความผาสุกในสังคม (ธีรพล กอบวิทยากุล และคณะ, 2556).

จากคำจำกัดความและความสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านี้ที่เกิดขึ้น ล้วนเกิดจากคำว่า บวร ที่ประสานกันอย่างลงตัว ไม่ได้เป็นเรื่องยากหรือต้องลงทุนอะไรมาก เพียงแต่ปัจจุบันลืมนองสังคมไทยที่อบอุ่นแบบอดีต ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนนั้นผูกพันกันมานานตั้งแต่สังคมไทยยังไม่มีโรงเรียนและวัดที่ต้องรับภาระในการให้ความรู้กับคนในชุมชน ควบคู่ไปกับการสอนให้ทำความดี วัดจึงผูกพันกับชุมชนมากกว่า ปัจจุบัน ความสัมพันธ์ลักษณะนี้ไม่ได้ หมายถึง วัดในพระพุทธศาสนาเพียงอย่างเดียว ในชุมชนศาสนาอื่นหากมีที่ประกอบศาสนกิจก็ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจ คอยชี้แนะคนในชุมชนให้ทำความดีเช่นเดียวกัน ด้วยสภาพสังคมปัจจุบันที่พัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งทางด้านวัตถุ เศรษฐกิจ แต่สภาพจิตใจของความเป็นมนุษย์กลับดูเลวร้ายลง ปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ในภาวะดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีความห่วงใยอยู่เสมอ จึงพระราชทานแนวพระราชดำริที่มีชื่อว่า บวร กระตุ้นเตือนให้พัฒนาโดยใส่ใจใน

พื้นเพื่อเล็ก ๆ ทางสังคมที่กำลังละลายไปมากทั้งบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อให้เกิดความผูกพันกันในสังคมแบบเดียวกับที่เคยมีมาในอดีตเพื่อให้ประเทศเติบโตอย่างมีรากฐานอันจะทำให้ประเทศเข้มแข็งและมั่นคงสืบไป

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2524 และจากพระราชดำรัสและแนวพระราชดำริ “บวร” หลายหน่วยงานเกิดแนวคิดเรื่องตามรอยพระยุคลบาท “บวร” รับสนองพระราชดำริหวังให้ภาพวิถีชีวิตดั้งเดิมแบบไทยคงอยู่ชั่วลูกหลาน โครงการพระราชดำริได้เกิดขึ้นมากมาย เช่น การดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ “บวร” ของกองทัพภาคที่ 1 ได้จัดทำหลายโครงการ อาทิ สานสัมพันธ์ชุมชนระหว่างบ้าน-วัด-โรงเรียน โครงการ 1 ค่าย 1 วัด 1 ชุมชน โครงการแหล่งข่าวประชาชน โครงการค่ายอาสาพัฒนาชนบท เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสถาบันครอบครัว คือ บ้าน สถาบันศาสนา คือ วัด และสถาบันการปกครอง คือ ภาครัฐ เพื่อประสานพลังสามัคคีในการพัฒนาชุมชนหรือสังคมไทยให้น่าอยู่และเกิดความร่มเย็น

สรุปแนวคิดในเรื่องของพลังบวร หมายถึง กระบวนการในการสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบและความร่วมมือของบุคคลและองค์กรเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในเรื่องของศีลธรรม เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนถึงการจัดสรรทรัพยากรและการบริหารจัดการศึกษาของชุมชนและสังคม ซึ่งอาจนำมาประยุกต์ในการตั้งสถาบันต่าง ๆ คือ สถาบันครอบครัว สถาบันพระพุทธศาสนาและสถาบันการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีคุณธรรมและจริยธรรม

การบริหารจัดการความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน

การบริหารจัดการความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน มีองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ คือ 1) หลักการสร้างความร่วมมือ 2) การมีส่วนร่วม 3) การจัดการสัมพันธภาพ 4) การเสริมสร้างประโยชน์ร่วมกัน 5) การเสริมสร้างคุณธรรมในองค์กร และ 6) การสร้างบรรยากาศองค์กร ซึ่งมีความเหมาะสม เป็นไปได้ มีประโยชน์และมีความถูกต้อง (กันยารัตน์ แยมศรีแก้ว, 2558) โดยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน จะเห็นได้จากพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งพระราชทานแก่นักการศึกษา สถาบันการศึกษา ส่วนราชการ ภาคเอกชน ตลอดจนบุคคลกลุ่มต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและสม่ำเสมอ ในปี พ.ศ. 2524 โดยมีสาระเนื้อหาที่กว้างขวางและลึกซึ้ง คำว่า บวร เป็นการใช่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว เนื่องจากวิธีการและเนื้อหาการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวที่บ้าน วัด โรงเรียนนั้นมักเป็นลักษณะของการส่งเสริมตามภาระหน้าที่บทบาทของสถาบัน ส่วนใหญ่เป็นไปตามนโยบายของรัฐจึงทำให้มีวิธีการและเนื้อหาเหมือนหรือใกล้เคียงกันทุกพื้นที่ โดยประเด็นความเชื่อมโยงระหว่างการใช้วิถีเศรษฐกิจพอเพียงกับการส่งเสริมความเข้มแข็งครอบครัวที่พบ คือ ผลผลิตและผลพลอยได้ของวิถีเศรษฐกิจพอเพียงในรูปของกิจกรรมทางการเกษตรหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวในบางประการ (ยุรนนท์ ตามกาล, 2557) โดยสรุปแล้ว พลังบวรเป็นการผนึกกำลังของบ้าน วัด โรงเรียน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนโครงการ ซึ่งถือเป็นสถาบันหลักที่มีบทบาทใกล้ชิดติดต่อวิถีชีวิตของคนไทยในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยเป็นแหล่งปลูกฝัง บ่มเพาะและเผยแพร่องค์ความรู้เพื่อพัฒนาจิตใจและจิตสำนึกด้านจริยธรรมแก่ประชาชนทุกระดับให้รู้ รัก สามัคคี เสียสละและกตัญญูรู้คุณ อันเป็นคุณสมบัติของคนไทยที่ควรธำรงรักษา นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งกระจายข้อมูลที่ต้องใช้ในการดำเนินนโยบายของรัฐบาล เพื่อให้ประชาชนเข้าใจและเข้าถึงโครงการต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน

พลังบวรสู่ความเข้มแข็งของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุน

ชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุนตั้งอยู่ใกล้ชายแดนประเทศพม่าจึงมีเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ภาษาและวัฒนธรรมที่หลากหลายอาศัยอยู่ร่วมกัน เป็นลักษณะของสังคมพหุวัฒนธรรม มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย การ

ประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ค้าขายและงานบริการ ซึ่งในกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุนด้วยพลังบวรจะเป็นการร่วมมือกันระหว่างชาวบ้าน ผู้นำชุมชน วัด โรงเรียนและส่วนราชการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนมีสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการมุ่งเน้นพัฒนาชุมชนใน 2 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านศีลธรรม

ประการแรก การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนด้านเศรษฐกิจชุมชนมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การร่วมกันค้นหาปัญหาด้วยการวิเคราะห์ชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมด้วยการวิเคราะห์จากคน สังคมและสิ่งแวดล้อม พบผลการวิเคราะห์ทำให้พบสาเหตุ ดังนี้

1) สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป มีสถานะบีบคั้นด้วยเศรษฐกิจฝืดเคือง ด้วยสภาพเศรษฐกิจที่มีค่าครองชีพสูงขึ้น ทำให้ชาวบ้านต้องดิ้นรน หาเลี้ยงชีพให้มากขึ้นเพื่อให้มีรายได้มากพอที่จะใช้เลี้ยงครอบครัว ทั้งในปัจจุบันมีสิ่งใหม่เข้ามาในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น โทรศัพท์มือถือ รถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ ส่งผลให้ครอบครัวมีรายจ่ายเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่รายได้มีจำนวนเท่าเดิมจึงก่อให้เกิดปัญหาภาระหนี้สินหรือการกู้ยืมเงินเพื่อซื้อสินค้าดังกล่าว

2) พื้นที่ไม่มีจุดเด่น ปัญหาที่เกิดขึ้นจากพื้นที่ของชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุน คือ การไม่ค่อยมีจุดเด่นที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาจับจ่ายใช้สอยในพื้นที่ได้ ทำให้ชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนเป็นแค่ทางผ่านในการไปอำเภอสังขละบุรี ปิ๊ลอก หรืออีด่อง โดยไม่มีการแวะเที่ยวของนักท่องเที่ยว ทำให้ไม่เกิดการจับจ่ายใช้สอยในพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ไม่มีรายได้จากการขายสินค้าและบริการจากนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

2. กระบวนการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ พลังบวรสู่ความเข้มแข็งของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุน ทำให้เกิดการร่วมมือกันของชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าอาวาสวัดท่าขนุน โรงเรียนและส่วนราชการในการประชุมร่วมกันเพื่อช่วยกันค้นหา จุดเด่น จุดขายที่เป็นทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์และสภาพพื้นที่ธรรมชาติของชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุน จากการเห็นถึงสาเหตุของปัญหาด้านเศรษฐกิจทั้ง 2 ประการ จึงนำไปสู่กระบวนการพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหาโดยชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุน ซึ่งมีแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชุมชน คือ การค้นหาจุดเด่นในชุมชน การแก้ไขปัญหาของชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุน ในความเป็นจริงชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนมีต้นทุนทางประเพณีวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของชุมชนและแหล่งความรู้ทางประวัติศาสตร์ แต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนที่มากพอ ขาดการพัฒนาและการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักด้วยเหตุนี้ จึงเกิดการประชุมร่วมกันเพื่อวิเคราะห์ค้นหาจุดเด่นของชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุน นำต้นทุนทางประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมและพัฒนาเพื่อให้เป็นจุดขายแก่นักท่องเที่ยว

3. การเริ่มดำเนินการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เมื่อมีการประชุมและคัดเลือกโครงการเพื่อนำสิ่งที่มียุ่มาต่อยอดต้นทุนทางวัฒนธรรมแล้ว จึงเป็นขั้นตอนการดำเนินการจัดสร้าง ส่งเสริมและพัฒนาโดยสามารถจำแนกได้ ดังนี้

1) การสร้างแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ให้แก่ชุมชน เป็นการนำจุดเด่นที่มีเอกลักษณ์ของพื้นที่ ภูมิศาสตร์ ความเป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่หลงเหลือทางประวัติศาสตร์ของชุมชนมาสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยว อาทิ การสร้างพระทองคำ พระเงิน พระนาก การสร้างทางขึ้นนมัสการรอยพระพุทธรูป ซึ่งเป็นการประสานกันระหว่างภูมิศาสตร์ ความเป็นธรรมชาติกับสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาให้เป็นจุดท่องเที่ยวและเรียนรู้แห่งใหม่แก่ชุมชน เช่น การปรับปรุงสร้างบ้านกักกันเชลยศึก การค้นหาทางรถไฟสายมรณะ อันเป็นการนำสิ่งที่หลงเหลือทางประวัติศาสตร์สมัยสงครามโลกมาเป็นจุดขาย

2) การพัฒนาชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนให้มีจุดขาย เป็นการสร้างกิจกรรมใหม่หรือ การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมแล้วนำมาต่อยอดให้มีจุดขาย เช่น การส่งเสริมกิจกรรมวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันลอยกระทง ด้วยการจัดกิจกรรมตาม ผางประทีปเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาในยามค่ำคืนที่มีความสวยงาม หรือการอนุรักษ์งานประเพณีอุ้มพระสร่งน้ำ ในวันสงกรานต์ และงานตักบาตรเทโวเพื่อสร้างจุดเด่นให้คนมาเที่ยวที่วัดท่าขนุน เป็นการกระตุ้นการใช้จ่ายใช้ สอยของชุมชนโดยรอบ และอนุรักษ์ประเพณีโบราณของคนมอญ เพื่อให้เป็นจุดเด่นของวัดท่าขนุนที่ นักท่องเที่ยวอยากมาเที่ยวมากขึ้น

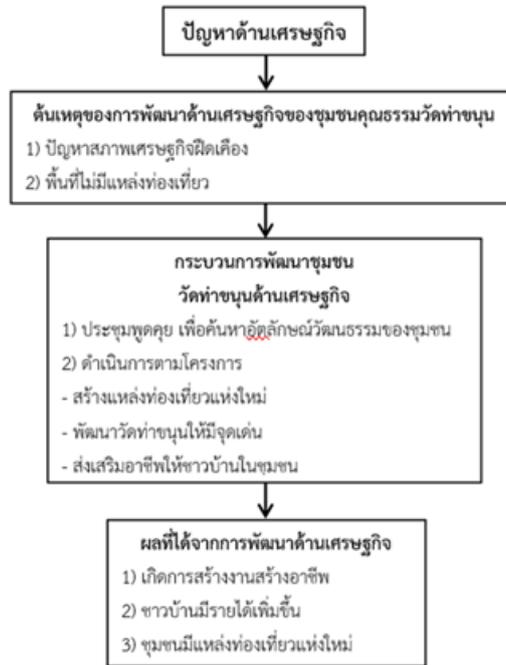
3) การส่งเสริมอาชีพแก่ชาวบ้านในชุมชน ชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนมีการส่งเสริม อาชีพแก่คนในชุมชน โดยการสนับสนุนการขายสินค้าท้องถิ่นที่เป็นผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น ผ้า กะเหรี่ยงทอมือ รวมถึงการฝึกสอนการทอผ้าแก่ผู้ที่สนใจ จนถึงการเปิดพื้นที่ในวัดให้ชาวบ้านนำสินค้าของ ตนเองมาขายโดยไม่มีค่าเช่า

4. ผลที่ได้จากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ จากการพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชน คุณธรรมวัดท่าขนุนได้ผลลัพธ์ที่สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1) การสร้างงานสร้างอาชีพ ด้วยการสร้างแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ๆ ให้กับวัดท่า ขนุนและชุมชน รวมถึงการจัดกิจกรรมของวัดท่าขนุนให้มีจุดเด่นจุดขาย ทำให้ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวที่ ชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนมากขึ้น เช่น การมานมัสการรอยพระพุทธบาท ทำให้ชาวบ้านที่นำสินค้ามาขาย โดยรอบมีรายได้จากการขายสินค้า รวมถึงผู้ที่มาจากต่างจังหวัดเพื่อมาร่วมกิจกรรมของวัดได้ส่งผลให้มีการค้ำ แรม ทำให้บริการห้องพักและโรงแรมมีผู้ใช้บริการมากยิ่งขึ้น

2) ชาวบ้านในชุมชนได้รายได้มากขึ้น เป็นผลมาจากการสร้างแหล่งท่องเที่ยวแห่ง ใหม่ การส่งเสริมสถานที่ในการจำหน่ายสินค้าและการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การทอผ้า กะเหรี่ยงที่ให้ทุนสนับสนุนแก่ชาวบ้านไปต่อยอดและนำมาช่วยขายทำให้เกิดรายได้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่น และชาวบ้านที่มาร่วมโครงการ

3) ชุมชนมีจุดขายและแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ จากการสร้างแหล่งท่องเที่ยวแห่ง ใหม่ ทำให้ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวจากพื้นที่อื่นมาเที่ยว ทำให้เกิดรายได้ขึ้นกับชุมชน การทำทางขึ้นนมัสการรอย พระพุทธบาท การสร้างพระทองคำ ทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัด ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นจุดขายที่ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวได้อย่างยั่งยืน เช่น การสร้างพระทองคำ พระเงิน พระนาก สร้างบันได ทางขึ้นนมัสการรอยพระพุทธบาท ซึ่งเป็นจุดชมวิวบนเขา 1,173 ชั้น รวมถึงการปรับปรุงสร้างบ้านกักกันเชลย ศึก การค้นหาทางรถไฟสายมรณะ เป็นต้น

ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนด้านเศรษฐกิจชุมชน

ประการที่สอง การพัฒนาด้านศีลธรรม สำหรับการพัฒนาด้านศีลธรรมสามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. การร่วมกันค้นหาปัญหา การพัฒนาด้านศีลธรรมของชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุน การพัฒนาด้านศีลธรรมเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องพัฒนาในทุกพื้นที่ ในชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนเองมีปัญหาด้านศีลธรรมเช่นเดียวกัน จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ชาวบ้านและผู้นำชุมชน กลุ่มที่ 2 ตัวแทนของวัด ได้แก่ พระสงฆ์ กลุ่มที่ 3 ตัวแทนโรงเรียนและส่วนราชการ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 15 รูป/ท่าน เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านศีลธรรมของชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุน ทำให้พบว่า ต้นเหตุของการพัฒนาศีลธรรมเกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1) ความห่างไกลจากศาสนา ซึ่งนำมาสู่การเสื่อมถอยของศีลธรรม เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ วัตถุนิยมและสื่อสมัยใหม่ที่ดึงคนให้ห่างไกลจากธรรมะและศาสนามากยิ่งขึ้น ทำให้คนมองไม่เห็นคุณค่าของศาสนา และจากข่าวสารที่ถูกบิดเบือนทำให้เกิดภาพลักษณ์ไม่ดีต่อพระพุทธศาสนา ยิ่งทำให้การศึกษาหลักธรรมน้อยลง เมื่อการศึกษาระดับน้อยลงก็ทำให้ไม่มีคนปฏิบัติตามหลักธรรม ส่งผลให้การเข้าถึงคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาของประชาชนลดน้อยถอยลงไป

2) สาเหตุจากภาระหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ พระสงฆ์ดำรงชีพด้วยการอาศัยอาหารและปัจจัย 4 จากชาวบ้าน พระสงฆ์ย่อมต้องตอบแทนด้วยการประพฤติปฏิบัติธรรมให้เป็นแบบอย่างและแนะนำแนวทางในการดำเนินชีวิตให้แก่บุคคลให้เป็นประโยชน์แก่คนในชุมชน หากพระสงฆ์ไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรม ประชาชนก็จะห่างไกลศาสนามากขึ้น

2. กระบวนการแก้ไขปัญหาด้านศีลธรรม จากปัญหาและภาระหน้าที่ทั้ง 2 ประการข้างต้น จึงนำไปสู่การพัฒนาชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนด้านศีลธรรม โดยกระบวนการดังต่อไปนี้

1) การดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจและปัญญา กิจกรรมการแก้ปัญหาศีลธรรมของวัดท่าขนุนแบ่งตามกลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชนและประชาชนทั่วไปเพื่อให้เข้ากับบุคคลที่ต่างช่วงวัยและต่างสถานะกัน และยังใช้สื่อออนไลน์เพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาธรรมะ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของทางวัดท่าขนุนด้วย โดยสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

1.1) จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาแก่ประชาชนทั่วไป การจัดกิจกรรมแก่ประชาชนทั่วไปเป็นการจัดตามวันหยุดหรือเทศกาล วันสำคัญของชาติ วันสำคัญทางพุทธศาสนาและประเพณีต่าง ๆ ของไทย หรือเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นทุกเดือนเพื่อให้ประชาชนมาเข้าร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ โดยเป็นการแสดงออกถึงความสม่ำเสมอในการทำความดี เทศบาลจะมีการส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าวัดทำบุญ ซึ่งทางวัดเองมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้าร่วมกิจกรรมที่วัดดำเนินการอยู่ เช่น การปฏิบัติธรรมที่วัดจะประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้คนไปร่วมกันและรับรู้ว่า วัดมีการทำบุญหรือกิจกรรมอะไรบ้าง นอกจากนี้ ทางวัดได้ประกาศงานต่าง ๆ ผ่านทางเว็บไซต์เพื่อให้เข้าถึงประชาชนทุกช่วงวัย

1.2) กิจกรรมพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่เยาวชน การจัดกิจกรรมแก่เยาวชนในพื้นที่ชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนจะมีการจัดเข้าค่ายพุทธบุตรและบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี รวมถึงการส่งพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่เสมอ ซึ่งเป็นการดึงเยาวชนให้มีความใกล้ชิดกับวัดและพระตั้งแต่เยาว์วัย

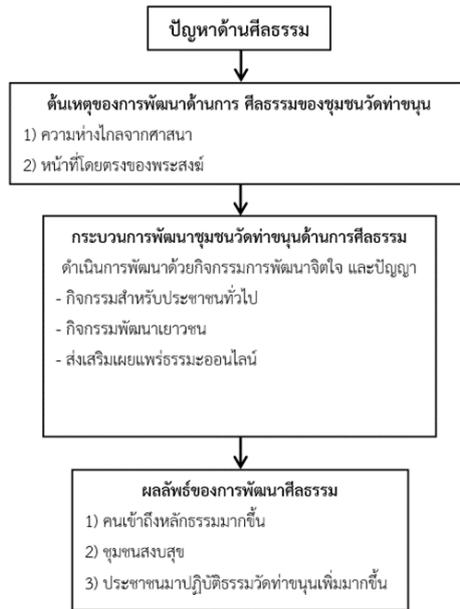
1.3) การส่งเสริมการเผยแพร่ธรรมะด้วยสื่อออนไลน์ เป็นการเผยแพร่ธรรมะเชิงรุก เนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้เกิดสื่อออนไลน์เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนรุ่นใหม่ ขณะเดียวกันก็ส่งผลให้คนรุ่นใหม่มีวิถีชีวิตที่เข้าวัดทำบุญน้อยลงและเห็นห่างกับศาสนามากขึ้น จึงเป็นเหตุให้วัดท่าขนุนใช้ช่องทางของสื่อออนไลน์ในการส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและอำนวยความสะดวกแก่ผู้สนใจธรรมะได้มีโอกาสศึกษาและเข้าถึงหลักธรรมคำสอนผ่านโลกอินเทอร์เน็ตทางสื่อมัลติมีเดียต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก เป็นต้น

3. ผลที่ได้จากการพัฒนาด้านศีลธรรม จากการวิเคราะห์ผลการพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหามุมชนด้านศีลธรรมสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

1) ประชาชนมีความเคารพพระและถือศีลได้มากขึ้น โดยผลลัพธ์นี้เห็นได้จากการพูดคุยกับชาวบ้านที่มาทำวัตรสวดมนต์ที่วัดเป็นประจำ ทั้งเด็กนักเรียนที่มาทำกิจกรรมกับทางวัดหรือจากการส่งพระไปสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพบว่า เด็กมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น

2) ชุมชนมีความสุข จากการสอบถามพูดคุยกับชาวบ้านในพื้นที่พบว่า ชุมชนวัดท่าขนุนเป็นชุมชนที่มีความสงบสุขพอสมควร ชาวบ้านอยู่อาศัยเรียบง่าย ไม่ชอบความวุ่นวาย ไม่มียาเสพติด ข่าวดาชญากรรมหรือการลักขโมย บ้านส่วนมากไม่มีการกั้นรั้วที่แสดงถึงการป้องกันการลักขโมยที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ และชาวบ้านในชุมชนส่วนมากก็เข้าวัด ทำบุญตักบาตรเป็นประจำ

3) คนเข้าวัดปฏิบัติธรรมมากขึ้น วัดท่าขนุนในปัจจุบันนอกจากจะมีคนในพื้นที่มาร่วมกิจกรรมแล้วยังมีคนจากต่างจังหวัดเข้ามาปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมากหรือมาร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ของทางวัด รวมถึงการที่เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันมีคนนับถือมากและมีการเพิ่มช่องทางการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ ทำให้คนทราบงานวัดและมาเข้าร่วมมากขึ้น

ภาพที่ 2 กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนด้านศีลธรรม

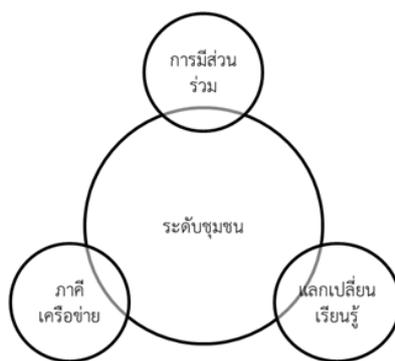
องค์ความรู้ใหม่

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่า ในกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุนด้วยพลังบวรเป็นการดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างชาวบ้าน ผู้นำชุมชน วัด โรงเรียนและส่วนราชการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการมุ่งเน้นพัฒนาชุมชน 2 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านศีลธรรม โดยพลังบวรสู่ความเข้มแข็งของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุนทำให้เกิดผลลัพธ์ในกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมในการพัฒนาศักยภาพทางทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมระดับชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การได้มาซึ่งข้อมูลของชุมชนเพื่อร่วมกันค้นหาปัญหาในด้านเศรษฐกิจและด้านศีลธรรม ทำให้เกิดการร่วมมือกันของชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าอาวาสวัดท่าขนุน โรงเรียนและส่วนราชการประชุมร่วมกันเพื่อช่วยกันค้นหาจุดเด่นและจุดขายที่เป็นทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์และสภาพพื้นที่ธรรมชาติของชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุนที่ชาวบ้านจัดทำข้อมูลที่เป็นระบบและเป็นลายลักษณ์อักษร

2) การกระตุ้นสำนึกร่วมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลร่วมกัน กลุ่มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ คนในชุมชนหรือหมู่บ้านที่เข้มแข็งกว่าไปเรียนรู้ประสบการณ์โดยตรง จากนั้น จุดประกายความคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลร่วมกัน

3) การประสานงานกับภาคีเครือข่ายจากทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน โดยเริ่มดำเนินการตามโครงการอย่างเป็นรูปธรรมพร้อมขับเคลื่อนโครงการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทุกโครงการของชุมชนมีความเข้มแข็งและมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้ จากที่กล่าวมา จึงสามารถสรุปเป็นกรอบองค์ความรู้อันเป็นกลไกการขับเคลื่อนระดับชุมชนของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุนด้วยพลังบวร ดังภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3 กลไกการขับเคลื่อนระดับชุมชนของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุนด้วยพลังบวร

องค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้กับพื้นที่ชุมชนคุณธรรมที่มีงบประมาณสนับสนุนจากวัดที่ร่วมโครงการเท่านั้น เนื่องจากในปัจจุบันทางชุมชนได้พึ่งพางบประมาณส่วนใหญ่จากทางวัดท่าขนุน ซึ่งการดำเนินงานต่าง ๆ ทั้งในส่วนของโครงการที่ทางภาครัฐได้ให้ชุมชนจัดขึ้นที่ประสบความสำเร็จและมีผลออกมาก็เนื่องจากงบประมาณจากทางวัดที่ได้สนับสนุน เพราะงบประมาณจากทางภาครัฐที่ได้ให้มาไม่เพียงพอ

บทสรุป

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า พลังบวรสู่ความเข้มแข็งของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุน ในส่วนของกระบวนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและด้านศีลธรรมนั้น เริ่มต้นจากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผนการดำเนินงานกำหนดเป้าหมายและทิศทางที่มุ่งไปสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนในระดับชุมชน การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลร่วมกันในกลุ่ม การร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน การจัดทำแผนชุมชนเป็นหลักโดยชุมชนที่เข้มแข็งจะมีกระบวนการในการจัดการของชุมชนโดยให้คนในชุมชนมีการเรียนรู้ร่วมกัน มีกิจกรรมเพิ่มคุณค่าทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนภายใต้ระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเป็นเครือข่ายชุมชน ความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ได้นำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของชุมชนโดยชุมชน มีการเก็บรวบรวมข้อมูลของชุมชน ประสานให้มีการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้คนในชุมชนเห็นศักยภาพของชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของตนเองและชุมชนผ่านกิจกรรมทำให้เกิดความรู้สึกรักชุมชน และภูมิใจในความเป็นชุมชนของตนเอง โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมกำหนดแนวทางและทำกิจกรรมการพัฒนาาร่วมกัน โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพิงภายนอก ด้วยการคำนึงถึงศักยภาพทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นหลัก โดยมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นพื้นที่ต้นแบบกระบวนการเรียนรู้เรื่องแผนแม่บทชุมชน ใช้ความรู้และปัญญาเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนงาน โดยมีองค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง บูรณาการและเชื่อมโยงกระบวนการและแผนอื่น ๆ เน้นกระบวนการเรียนรู้และการจัดการของชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

กันยารัตน์ แยมศรีแก้ว. (2558). *การบริหารจัดการความร่วมมือของ บ้าน วัด โรงเรียน*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์. (2558). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. จันทบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ธีรพล กอบวิทยากุล และคณะ. (2556). *การเรียนรู้จากงานบริการวิชาการ: การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน*. รายงานการวิจัย. งานบริการวิชาการแก่สังคมและการประกันคุณภาพการศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์และวัดนักบุญอันนา.
- ยุรนนท์ ตามกาล. (2557). *บ้าน วัด โรงเรียน กับการใช้วิถีเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว*. *Journal of HR Intelligence*. 9 (1), 12-31.

การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสู่ความสำเร็จขององค์การยุคใหม่

ทิพย์วรรณ สุพิเพชร

หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

The Environment Management of Phrapariyattidhamma Schools, General Education Division for the Success of Modern Organization

Thippawan Supipetch

Doctor of Education Program in Buddhist Educational Administration, Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Article Info

Vol. 2 No. 3 (Sep-Dec 2022)

Academic Article

Article History:

Received 12 Sep 2022;

Revised 19 Oct 2022;

Accepted 20 Oct 2022

คำสำคัญ:

การบริหารจัดการสภาพแวดล้อม;
โรงเรียนพระปริยัติธรรม;
องค์การยุคใหม่

Corresponding Author,

E-mail: wanhip1970

@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยฝ่ายบริหารต้องมีกลยุทธ์ในการบริหารเพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การกำหนดกลยุทธ์ด้านกลไกการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา โดยใช้วงจรคุณภาพเดมมิงเป็นแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติ เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาทั้งภายในและภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพมี 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการแก้ไขปรับปรุง ขั้นที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์ด้านใช้หลักสัปปายะ ทำให้เกิดการบริหารภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียว อาคารสถานที่สวยงาม สภาพแวดล้อมให้มีสุขอนามัย และวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย ขั้นที่ 3 การกำหนดกลยุทธ์ด้านปัจจัยแวดล้อมในการบริหารสถานศึกษา โดยนำปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างของสถานศึกษา เป็นการบริหารจัดการตามสายงานบังคับบัญชา มีการกำหนดรูปแบบและกิจกรรมตามพันธกิจ 2) ด้านการบริหารจัดการ เป็นการบริหารจัดการสิ่งต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ การวางแผน การพัฒนางาน การบังคับบัญชา และความสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กร เพื่อให้การปฏิบัติงานได้สำเร็จด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากร 3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ลักษณะความเป็นอยู่ของบุคลากร ความแตกต่างของบุคลกร รวมถึงความสามัคคีของบุคลากร ถ้าหากบุคลากรทุกคนในองค์กรมีความสามัคคีปรองดองกัน การกำหนดนโยบายต่าง ๆ ย่อมมีความสำเร็จและเป็นไปได้โดยง่าย องค์ความรู้ใหม่ คือ หลักการบริหารจัดการในสถานศึกษาเพื่อทำให้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมลดน้อยลง เพิ่มคุณภาพการเรียน ควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพอนามัยของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นการบูรณาการของกลไกการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาหลักสัปปายะและปัจจัยแวดล้อมในการบริหารสถานศึกษาร่วมกัน

Keywords:

Environment Management;
Phrapariyattidhamma School;
Modern Organization

Abstract

This article aims to propose the environment management of Phrapariyattidhamma Schools which the management must have a strategy to achieve results. It consists of 3 steps: the first step is determination of the strategy for environmental management mechanisms in educational institutions by using a concept and practice of Deming Cycle (PDCA). In order to develop an effective environmental management model in both internal and external educational institutions, there are four steps: planning, doing, checking, and acting. The second step is to formulate a strategy for using the Sappāya principle, resulting in green landscape management, beautiful building, healthy environment, and modern teaching materials. The third step is determination of the strategy by using both internal and external factors, namely 1) the structure of the educational institution. It is management according to the line of command, and format and activity according to mission. 2) The management system is the systematic management of things within the educational institution, planning, job development, commanding, and the relationship of individuals in the organization in order for success with the cooperation of personnel. 3) The social-cultural is a factor that helps to promote and support the management of the environment in the school. This is considered a factor that affects the environment in the school both directly and indirectly, namely the living characteristics of personnel, personnel differences, and unity of personnel. If all personals in the organization have unity and harmony, it is easy to set up policies to be successful and feasible. The body of knowledge indicates that is the principles of management in educational institutions to reduce problems related to the environment, increase in the quality of learning, along with the health care of monks and novices in Phrapariyattidhamma Schools. It is the integration of environmental management mechanisms in educational institutions, principles of Sappāya, and environmental factors in school administration together.

บทนำ

ปัจจุบันคณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์และสภามหาวิทยาลัยสงฆ์ได้ดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรให้ได้ศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลัก โดยป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากบาลีในพระไตรปิฎก ซึ่งมีทั้งหมด 4 หลักสูตร คือ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และหลักสูตรปริยญาตรีในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง (สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง, 2542)

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นสถานศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรเพื่อให้ก่อเกิดการพัฒนาก้าวหน้าด้านสติปัญญา มีความรู้ความเข้าใจในข้อเท็จจริงและมีทัศนคติที่ดีต่อสรรพสิ่งทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง รวมถึงมีการปฏิบัติและการบริหารจัดการต่อสิ่งแวดล้อมทั้งหลายตามที่ควรจะเป็น เพื่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เพราะการมีชีวิตอยู่อย่างสำเร็จผลดีที่สุดในจิตใจที่เป็นอิสระ สุขภาพจิตที่สมบูรณ์และเป็นประโยชน์ต่อสังคมและผู้อื่น กล่าวคือ สามารถช่วยสร้างสรรค์ให้ก่อเกิดประโยชน์สุขแก่คนทั้งหลาย

การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนแก่พระภิกษุสามเณรเฉพาะในระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1-3 และระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 จัดเป็นโรงเรียนในระบบเช่นเดียวกับรูปแบบโรงเรียนของรัฐและเอกชนทั่วไป โดยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกำหนดกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ ประกอบด้วยกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558: 14)

โดยมีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนตามเป้าหมายเฉพาะของสถานศึกษา ได้แก่ หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม คือ วิชาพุทธประวัติและธรรมวินัย วิชาศาสนปฏิบัติและวิชาภาษาบาลี เป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานอีกด้วย ในการดำเนินการดังกล่าวสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ร่วมกับสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) จัดให้มีการสอบวัดผลทางการศึกษาระดับชาติด้านพระพุทธศาสนา โดยเรียกชื่อย่อว่า B-NET (Buddhism National Educational Test) ให้แก่โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จึงทำให้โรงเรียนมีอัตลักษณ์มีวัตถุประสงค์พิเศษในการจัดการศึกษา กล่าวคือ เป็นโรงเรียนเฉพาะทางด้านพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการสร้างศาสนทายาทที่ดีเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554: 32)

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยรวมประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการ การศึกษาของโรงเรียน ไม่เป็นไปตามมาตรฐานตามเกณฑ์จึงทำให้เกิดมีปัญหามากหลายประการ เช่น ผู้บริหารโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการบริหารงานตามระบบขาดแผนงาน ไม่มียุทธศาสตร์เป้าหมายและหลักการ ครูผู้สอนมีคุณวุฒิไม่ตรงกับกลุ่มสาระที่สอนและขาดความรู้ความชำนาญในการจัดการเรียนการสอนการผลิต สื่อการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาให้เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้การพัฒนาบุคลากร การวัดผล การประเมินคุณภาพภายในโดยรวม คุณภาพการศึกษามีความแตกต่างกันทั้งในด้านพื้นฐานของผู้บริหาร ครู อาจารย์ผู้เรียนและคุณภาพของปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก กระบวนการบริหารภายในโรงเรียน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ ทำให้คุณภาพการศึกษาแตกต่างกันออกไปในแต่ละโรงเรียน ไม่ได้มาตรฐานตามสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษาที่กำหนดไว้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554: 8)

จากสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญและสามารถช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งในหลายโรงเรียนผู้บริหารไม่ค่อยให้ความสำคัญมากนัก ซึ่งมักจะถูกมองว่า การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนยังไม่มี ความจำเป็น และหากจะทำได้ต้องใช้งบประมาณการดำเนินการมาก หรือเมื่อจัดทำแล้วการดูแลรักษาก็ต้องใช้งบประมาณที่ต่อเนื่อง จึงทำให้โรงเรียนบางแห่งไม่ค่อยจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มีสภาพที่ดี และมักเน้นเฉพาะด้านวิชาการที่อยู่ใน

ห้องเรียนหรือการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การสอนของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ที่เป็นงานหลักในการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น จึงทำให้สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของโรงเรียนยังอยู่ในเกณฑ์ที่ยังไม่ได้มาตรฐานและยังไม่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีของนักเรียน (สมนึก สุระกุล, 2549: 3)

ดังนั้น การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจึงเป็นมิติใหม่ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัดและเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการดูแลสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพอนามัยของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร การพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้มีมาตรฐานและมีหลักการการบริหารโดยเน้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม มีความเหมาะสมกับกิจกรรมภายในสถานศึกษาด้วยการบริหารจัดการในสถานศึกษาทางด้านกายภาพที่บูรณาการเข้ากับพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยสัปปายะ 7 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2558: 209-210) อาจจะทำให้ปัญหาที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียนลดน้อยลงและประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการตามหลักขององค์การยุคใหม่ได้

เนื้อเรื่อง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

การบริหารจัดการสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย 2 คำ คือ การบริหารกับสภาพแวดล้อม โดยที่การบริหาร (Management) หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (กฤติยา จินตเศรษฐี, 2557: 8) การบริหารจะเป็นกิจกรรมหรือวิธีการที่บุคคลหนึ่งกระทำต่อบุคคลหนึ่งหรือหลายบุคคล เพื่อให้งานนั้นสำเร็จ ลักษณะของการบริหารจึงต้องประกอบด้วยผู้ที่ทำหน้าที่บริหารเรียกชื่อต่างกัน เช่น เจ้านาย ผู้บังคับบัญชา หัวหน้า ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ ส่วนผู้ถูกบริหารเรียกชื่อว่า ผู้ใต้บังคับบัญชา ลูกน้อง เจ้าหน้าที่ เป็นต้น บุคคลทั้งสองกลุ่มจะมีความสัมพันธ์กัน ลักษณะความสัมพันธ์เหล่านี้มีผลต่อประสิทธิภาพของหน่วยงานหรือองค์การ ถ้ามีความสัมพันธ์ในทางที่ดี แนวโน้มของการดำเนินขององค์การก็เป็นไปได้ด้วยดี แต่ถ้ามีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีแล้ว ความสำเร็จจะเป็นไปด้วยความยากลำบาก

ส่วนคำว่า สภาพแวดล้อม (Environment) หมายถึง องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมภายในของสถานศึกษาที่อยู่ในสภาพการเรียนรู้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาในทุกด้าน ซึ่งได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กับเพื่อน รวมทั้งความเป็นระเบียบความสะอาดของอาคารสถานที่ การจัดอำนวยความสะดวกและความปลอดภัย สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในสถานศึกษาที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งด้านกายภาพและด้านสังคม โดยให้ความหมายของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา เป็นสิ่งที่เอื้อประโยชน์ต่อการ เรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อเป็นสถานที่มีความสวยงาม มีความสงบ ร่มรื่น สะอาดและปลอดภัย เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพระพุทธศาสนา และเป็นสถานที่เพื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทางด้านกาย จิตใจ อารมณ์และสติปัญญาสำหรับพระภิกษุและสามเณรตามหลักสัปปายะ 7 ตลอดจนเป็นพื้นที่ที่เกื้อกูลต่อสังคมและประเทศชาติทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี สถาปัตยกรรม เป็นต้น

ดังนั้น การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม ให้มีความเหมาะสมสำหรับพระภิกษุและสามเณรตามหลักสัปปายะ 7 โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความปลอดภัยด้วยการบริหารจัดการในสถานศึกษาที่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนเป็นการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนทางด้านวิชาการต่าง ๆ อย่างเต็มศักยภาพ ตลอดจนการดูแลรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาดของอาคารสถานที่ การจัดบริการ

สิ่งอำนวยความสะดวกสบายต่าง ๆ และความปลอดภัยในสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนและบุคลากรในสถานศึกษา เกิดความรัก ความสามัคคีและมีความภาคภูมิใจในสถานศึกษาของตนเอง

ความสำคัญของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

จากการศึกษาความสำคัญของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาจากนักวิชาการ ซึ่งได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไว้หลายประการ ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมที่ดีในสถานศึกษา ช่วยยกระดับคุณภาพการดำรงชีวิตประจำวันในสถานศึกษาได้ ทั้งผู้เรียนและครูสอนให้มีสภาพจิตใจที่ดีและมีสมาธิต่อการเรียนการสอนไปด้วย สถานศึกษาจึงควรจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการศึกษา เช่น บรรยากาศในห้องเรียนที่มีอากาศถ่ายเทสะดวก บรรยากาศนอกห้องเรียนมีความร่มรื่นและมีที่นั่งสำหรับคันทักหรือพักผ่อน

2. สภาพแวดล้อมที่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม จะช่วยพัฒนาคนในสถานศึกษาได้อย่างรอบด้าน และปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาอย่างสอดคล้องและเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ เพราะสิ่งแวดล้อมช่วยทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงไปได้ดีหรือไม่ดีนั้น สิ่งแวดล้อมมีส่วนในการกำหนดด้วย ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ให้เหมาะสมทำให้ทุกคนที่อยู่ในสถานศึกษามีคุณภาพชีวิตที่ดี

3. สถานศึกษาที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีจะเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชน เนื่องจากสถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้และบ่มเพาะผู้เรียนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในองค์ความรู้ต่าง ๆ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เกิดเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิตแก่ผู้อื่นได้ (นรา สมประสงค์ และเสรี ลาซโรจน์, 2546: 60)

4. ความสำคัญของสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการภายในโรงเรียน เพราะจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเรียนได้อย่างมีความสุขและช่วยส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพราะนักเรียนได้รับการจัดการเรียนการสอนตามธรรมชาติและได้ฝึกปฏิบัติจริง ดังนั้น สภาพแวดล้อมในโรงเรียนจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อผู้เรียน และช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความคิดและบุคลิกภาพ มีความรับผิดชอบและประสบผลสำเร็จในการศึกษา (ฉัตรชัย ชนมณี, 2555: 12)

5. สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเปลี่ยนแปลงจนเป็นการเรียนรู้ตามหลักทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ศึกษาถึงเรื่องพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมนั้นช่วยทำให้ทราบว่า นอกเหนือจากลักษณะต่าง ๆ ที่ทำให้คนได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรมทำให้คนแตกต่างกันแล้วยังมีอิทธิพลอื่น ๆ โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู การคบเพื่อนสังคม การศึกษา ประเพณี วัฒนธรรม ที่อยู่อาศัย อาหาร น้ำ สื่อมวลชน โรคภัยไข้เจ็บและอุบัติเหตุ ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ว่า สภาพแวดล้อมที่ทำให้พฤติกรรมของคนมีความเป็นไปในทางที่ดีหรือทางที่ร้าย ในปัจจุบันสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการฝึกอบรมเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี เพราะสถานศึกษามีอิทธิพลต่อเยาวชนมากกว่าสถาบันอื่น เนื่องจากสถานศึกษาที่มีโครงสร้างการฝึกอบรมแล้ว มีวัตถุประสงค์เฉพาะในการสอน คือการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองทั้งเก่งและดีในสังคม ถ้าหากการบริหารการศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมว่า มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนแล้วก็ควรจะได้หาวิธีการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น (วนิดา หมั่นผดุง, 2555: 16)

6. สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษามีความสำคัญต่อการกำหนดกระบวนการวางแผนส่งเสริม สนับสนุน นิเทศ ควบคุม แก้ไขและปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาอย่างสอดคล้องและ

เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ เพราะสิ่งแวดล้อมช่วยทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงไปได้ดีหรือไม่นั้น สิ่งแวดล้อมมีส่วนในการกำหนดด้วย ผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้เหมาะสม ทำให้ทุกคนในสถานศึกษามีคุณภาพชีวิตที่ดี (พิชญ์สินี จิตต์ว่องไว, 2557: 24)

ประเภทของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

จากการศึกษาประเภทของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา นักวิชาการได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไว้หลายประการ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ ดังนี้

1. การแบ่งลักษณะของสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษามี 3 ประเภท ดังนี้

1) สิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ หมายถึง การกำหนดนโยบายการวางแผน การนิเทศ การประเมินผลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา

2) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียน

3) สิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมการพัฒนาและการรายงานผลการดำเนินงาน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม (ธงชัย แสงโพลง, 2546: 15)

2. การจำแนกแนวปฏิบัติและตัวชี้วัดการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมี 3 ด้าน ดังนี้

1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุ เช่น บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ ครุภัณฑ์และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ นำเสนอกิจกรรมและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

2) สภาพแวดล้อมทางวิชาการ ได้แก่ การจัดบรรยากาศการเรียนการสอนภายในและภายนอกเรียน ตลอดจนการจัดบริการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ ที่จะทำให้นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ให้มากที่สุดและได้บรรยากาศที่มีชีวิตชีวา เรียนสนุก สอนสนุก ครูรักเด็ก เด็กรักครู รักเพื่อน ไม่มีบรรยากาศแห่งความกลัว ความหวาดผวา จิตวิตกกังวล ทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “อยากมาโรงเรียน” เพื่อให้เห็นชัดเจนขึ้น จึงขอนำเครื่องชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อมทางวิชาการ

3) สภาพแวดล้อมทางการบริหารจัดการ ได้แก่ ระบบการบริหารจัดการภายในโรงเรียนที่ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานสำเร็จลงด้วยความร่วมมือร่วมใจกันเพื่อให้ชัดเจนขึ้น จึงขอนำเครื่องชี้วัดและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อมทางการบริหารจัดการ มีกิจกรรมและแนวปฏิบัติในการจัดสภาพแวดล้อมทางการบริหารจัดการ (นพรัตน์ สายลุน, 2546: 60-61)

3. การจำแนกสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ บริเวณสถานศึกษา อาคารเรียน อาคาร ประกอบและห้องปฏิบัติการที่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ในสถานศึกษาแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) การจัดสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ หมายถึง บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมภายในสถานศึกษา ที่สามารถมองเห็นได้โดยทั่วไป ได้แก่ บริเวณสถานศึกษาบริเวณที่ตั้งอาคารบริเวณที่พักผ่อน ซึ่งสถานศึกษาในปัจจุบันจะให้ความสนใจในด้านภูมิศาสตร์ปัตยกรรม อาคาร บริเวณที่พักผ่อน ซึ่งสถานศึกษาในปัจจุบันจะให้ความสนใจในด้านภูมิสถาปัตยกรรม (Landscape Design) เป็นอย่างมาก เพราะจะช่วยดึงดูดความสนใจและสร้างบรรยากาศที่ดีต่อผู้พบเห็นและผู้ใช้บริการอีกครั้ง จะช่วยปลูกฝังรสนิยมและค่านิยมของนักเรียนนักศึกษาที่มีต่อธรรมชาติ สภาพแวดล้อม ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาอาจต้องยอมลงทุนจ้างหรือขอคำปรึกษาแนะนำจากสถาปนิก (Landscape Architect) เพื่อออกแบบตกแต่ง ปรับปรุงบริเวณ

สถานที่และองค์ประกอบคนอื่น อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ เพื่อจะช่วยให้การบริหารสภาพแวดล้อมด้านภูมิทัศน์ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรพิจารณาและคำนึง

2) การจัดสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หมายถึง บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมภายในสถานศึกษา ได้แก่ สิ่งปลูกสร้างที่เป็นอาคารเรียน อาคารประกอบ และห้องปฏิบัติการต่าง ๆ เนื่องจากแต่ละสถานศึกษาต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและพัฒนาอาคารสถานที่ให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน นักศึกษา การบริหารอาคารสถานที่ จึงจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี เพื่อจะช่วยอำนวยความสะดวกแก่นักเรียนนักศึกษา ครูอาจารย์และผู้เข้ามาใช้อาคารสถานที่ ห้องหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารอาคารสถานที่ที่ผู้บริหารสถานศึกษาหรือคณะทำงานหรือผู้รับผิดชอบด้านอาคารสถานที่ควรจัดทำหรือจัดให้มีขึ้น

3) การจัดสภาพแวดล้อมด้านความปลอดภัย หมายถึง มาตรการและแนวปฏิบัติที่กระตุ้นจิตสำนึกของบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่อย่างปลอดภัย เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่บุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องดูแลรับผิดชอบและบริหารจัดการอีกด้านหนึ่งคือ ความปลอดภัย เพราะเป็นที่คาดหวังว่า ตลอดเวลาที่นักเรียนนักศึกษาอยู่ในสถานศึกษา ควรมีความปลอดภัยในทุกอย่าง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรจัดระบบและมาตรการต่าง ๆ ในด้านความปลอดภัย เช่น การให้ความรู้ในการรักษาความปลอดภัย จัดมาตรการป้องกันอันตราย จัดวิธีป้องกันอุบัติเหตุจรรยาจร การป้องกันเพลิงไหม้ เป็นต้น (นรา สมประสงค์ และเสรี ลาซโรจน์, 2546: 68-70)

วิเคราะห์การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสู่ความสำเร็จขององค์การยุคใหม่

สำหรับการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมโรงเรียนพระปริยัติธรรม ฝ่ายบริหารต้องมีกลยุทธ์การบริหารให้ได้ผลสัมฤทธิ์ที่ดีที่สุดประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดกลยุทธ์ด้านกลไกการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา เป็นระบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา โดยใช้วงจรคุณภาพเดมมิ่งหรือวัฏจักรเดมมิ่ง PDCA (Deming Cycle) เป็นแนวคิดและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการงานที่มุ่งเน้นการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพในการบริหารงานเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริหารโดยตรง เพื่อให้องค์กรมีการพัฒนา กระบวนการและระบบการทำงานที่ดีขึ้น สามารถทำให้เกิดการวางแผนที่ดี ช่วยลดความสับสนในการทำงาน รวมถึงลดการใช้ทรัพยากรและลดความสูญเสียในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังทำให้มีการตรวจสอบการทำงานเป็นระยะ เพื่อให้การปฏิบัติงานมีความรัดกุม สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่เกิดซ้ำอีก เมื่อต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคก็สามารถนำมาวางแผนเพื่อปรับปรุงวิธีการให้ดีกว่าเดิม เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมีทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการวางแผน (Plan) ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน (Do) ขั้นตอนการตรวจสอบ (Check) ขั้นตอนการแก้ไขปรับปรุง (Action) ดังนั้น วงจรควบคุมคุณภาพหรือวงจรคุณภาพเดมมิ่งดังกล่าวมีความเหมาะสมและสามารถนำมาใช้เป็นกลไกการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดังนี้

1) การวางแผน (Plan) คือ เป็นจุดเริ่มต้นของวงจรคุณภาพ โดยการวางแผนจะอธิบายความจำเป็นและสร้างความเข้าใจในการแก้ไขปัญหา ซึ่งอาศัยการร่วมแรงร่วมใจจากทุกหน่วยงานในการปรับปรุงแก้ไขอุปสรรคและข้อบกพร่องต่าง ๆ ขององค์กรให้หมดไปอย่างเป็นขั้นตอน มีความตระหนักและกำหนด

ปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น ผ่านการระดมความคิดและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของบุคลากรเพื่อตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไข ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการดำเนินงานให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การปฏิบัติตามแผน (Do) คือ การนำทางเลือกที่ตัดสินใจเพื่อไปวางแผนปฏิบัติงาน (Action Plan) แล้วลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างเป็นระบบ ถ้าปัญหานั้นเป็นงานที่สามารถแก้ไขได้ภายในกลุ่มก็สามารถปฏิบัติได้ทันที หากปัญหาที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหรือกลุ่มอื่นต้องแจ้งให้ผู้บริหารสั่งการให้หน่วยงานประสานงานและให้ความร่วมมือช่วยกันแก้ไขปัญหาให้สำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

3) การตรวจสอบ (Check) คือ การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลงานที่ปฏิบัติ โดยการเปรียบเทียบผลการทำงานก่อนการปฏิบัติงานและหลังปฏิบัติงาน ให้พิจารณาว่า มีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ถ้าผลลัพธ์ออกมาตามเป้าหมายที่กำหนด อาจจะสูงหรือต่ำกว่าที่ต้องการให้ผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องต้องศึกษาและวิเคราะห์ถึงสาเหตุเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

4) การแก้ไขปรับปรุง (Act) คือ การกำหนดมาตรฐานจากผลการดำเนินงานใหม่เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในอนาคตหรือแก้ไขปัญหาดัง ๆ ทั้งที่เกิดจากความไม่สอดคล้องกับความต้องการปัญหาที่ไม่ได้คาดหวังและปัญหาเฉพาะหน้าที่ในการดำเนินงานจนได้ผลลัพธ์เป็นที่พอใจและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายแล้วจึงจัดทำเป็นมาตรฐานการปฏิบัติงานในอนาคต และจัดทำรายงานต่อ ผู้บริหารและกลุ่มอื่นได้ทราบผลของการปฏิบัติงาน

ขั้นที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์ด้านใช้หลักสัปปายะ 7 หมายถึง สถานที่ วัตถุ สิ่งของหรือสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อความตั้งมั่นในการทำความดี เช่น การบำเพ็ญเพียร การศึกษาพระธรรมคำสอนหรือสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนเพื่อเกื้อกูลต่อการประพฤติและปฏิบัติอันเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของพระภิกษุสามเณรให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา อันประกอบด้วย 7 ประการ ดังนี้

1) อาวาสสัปปายะ (Suitable Abode) หมายถึง ที่อยู่อาศัย สบาย สะอาด ตั้งอยู่บนสภาพแวดล้อมที่ดีและมีความปลอดภัยในสถานศึกษา สามารถใช้ทำคุณประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ได้ดี เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมและการจัดการเรียนการสอนเพื่อก่อให้เกิดความรู้ความสามารถโดยมีครูอาจารย์ที่มีความรู้เฉพาะด้านที่เหมาะสม เช่น ไม้พุ่มกล้วยไม้ ไม้จอบแจ

2) โคจรสัปปายะ (Suitable Resort) หมายถึง การมีแหล่งอาหาร ที่หาอาหารและเป็นแหล่งปัจจัย 4 ที่บริบูรณ์ในสถานศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและต้องมีความสะดวกสบาย เพราะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดี มีการประสานงานหรือปฏิสัมพันธ์กันด้วยดี อันประกอบด้วยบ้าน วัด โรงเรียน หมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์ การคมนาคมที่ดี สะดวกสบาย อยู่ไม่ใกล้หรือไกลเกินไป

3) ภัตสัปปายะ (Suitable Speech) หมายถึง การพูดคุย การฟังเรื่องราวที่ดี มีคุณประโยชน์จากนักปราชญ์หรือบัณฑิตเพื่อก่อให้เกิดความรู้ ความดีงาม ความเป็นธรรม และพูดแต่พอประมาณ เป็นการส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นนักเรียนที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จในการศึกษา

4) บุคคลสัปปายะ (Suitable Person) หมายถึง บุคคลที่อยู่ในฐานะเป็นกัลยาณมิตร มีความรู้ความสามารถในการแนะนำ ให้คำปรึกษาและถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างลึกซึ้ง หากอยู่ใกล้กับบุคคลที่มีการคิด การพูดและการกระทำที่ดีอันเป็นมงคล รวมถึงการมีวินัยในการเฝ้าหาความเจริญก้าวหน้า จะช่วยทำให้จิตใจผ่องใส สงบและมั่นคง

5) โภชนาสบาย (Suitable Food) หมายถึง อาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ บริโภคไม่ยากหรือมีอาหารเพียงพอและพอดีสำหรับตนเอง ถูกสุขลักษณะตามโภชนาการ ครบทั้ง 5 หมู่ ซึ่งเกื้อกูลต่อสุขภาพร่างกาย ดังนั้น การได้อาหารที่ถูกจริตนิสัยของผู้เรียนก็ถือเป็นอาหารสบายเช่นกัน

6) อุตสบาย (Suitable Climate) หมายถึง สภาพดินฟ้าอากาศและธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวและไม่ร้อนเกินไป หรือกาลเวลา สภาพแวดล้อม บรรยากาศ อุณหภูมิ ระดับความร้อน และความเย็นที่เหมาะสมแก่การเรียน บางครั้งอาจสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้ดีอยู่เสมอ มีความสะดวกสบายในขณะที่กำลังเรียนอยู่เพื่อให้มีจิตใจที่สดชื่น แจ่มใส เป็นสมาธิในการเรียน

7) อิริยาบถสบาย (Suitable Posture) หมายถึง การเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น การนั่ง นอน ยืนและเดินอย่างสมดุลและถูกวิธี การปฏิบัติในอิริยาบถใด จิตใจเป็นสมาธิง่ายและตั้งมั่นอยู่ได้นาน อิริยาบถจึงเป็นผลสะท้อนของการแสดงออกของจิตที่เหมาะสม โดยมีสถานที่และการจัดมุมให้มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้หรือการเคลื่อนไหวที่พอดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558; 209-210)

ขั้นที่ 3 การกำหนดกลยุทธ์ด้านปัจจัยแวดล้อมในการบริหารสถานศึกษา การบริหารจัดการในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยนำปัจจัยแวดล้อมในการบริหารสถานศึกษาที่มีทั้งปัจจัยแวดล้อมภายในและปัจจัยแวดล้อมภายนอก ซึ่งนำมาพิจารณาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

1) ด้านโครงสร้างของสถานศึกษา (Structure) หมายถึง แผนภูมิขององค์กร (Organization Chart) แสดงถึงตำแหน่งในองค์กร เป็นการบริหารจัดการตามสายงานบังคับบัญชา มีการกำหนดรูปแบบและกิจกรรมตามพันธกิจ อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบหรือแสดงถึงความสัมพันธ์ของแต่ละหน่วยงานหรือตำแหน่งที่มีความเชื่อมโยงกันทั้งแนวตั้งและแนวนอนเพื่อความสะดวกต่อการติดต่อสื่อสารและประสานงานกันภายในองค์กร โดยมีการแสดงรายละเอียดของการทำงานในแต่ละตำแหน่งภายใต้กฎ ระเบียบและข้อบังคับของการปฏิบัติงานภายในองค์กร ดังนั้น โครงสร้างของสถานศึกษาจึงมีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบของอำนาจหน้าที่และการติดต่อสื่อสารเพื่อให้การทำงานภายในองค์กรสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะสิ่งที่สะท้อนออกมาทางแผนภูมิโครงสร้างขององค์กรเป็นการแสดงออกถึงการบริหารจัดการด้านความสัมพันธ์ของบุคลากรและทรัพยากรภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ

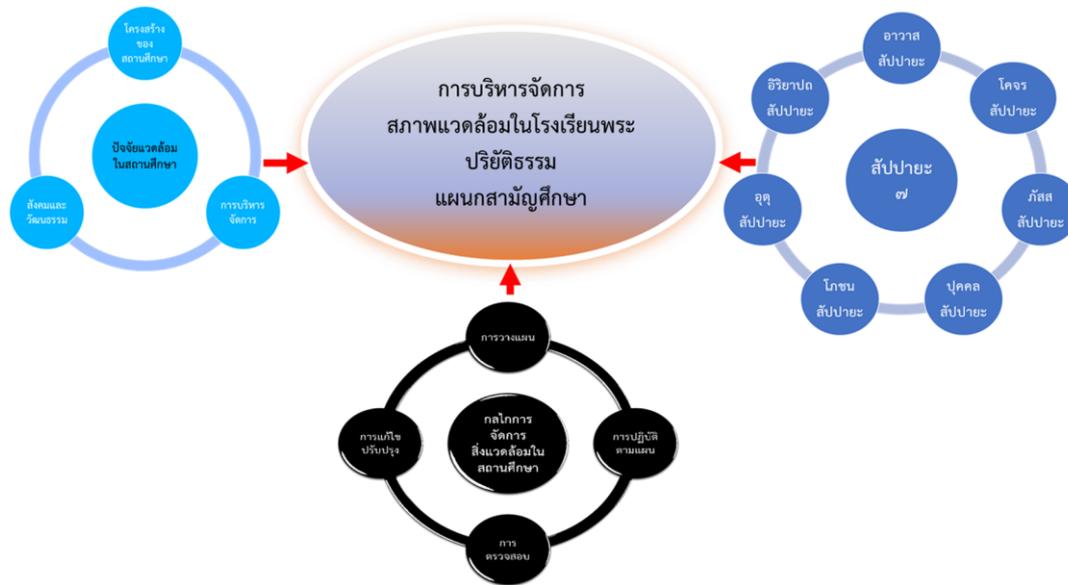
2) ด้านการบริหารจัดการ (Management) หมายถึง การบริหารจัดการสิ่งต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ การวางแผน การพัฒนางาน การบังคับบัญชา บรรยากาศขององค์กรและความสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กรหรือการดำเนินการใด ๆ ภายในองค์กรเพื่อให้การปฏิบัติงานสำเร็จลงด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากร สังเกตได้จากการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่การบริหารจัดการจึงเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงานในสถานศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของบุคลากร ทุกคนในโรงเรียนยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นมิตรต่อกัน รักใคร่กลมเกลียวสามัคคีกัน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา โดยเริ่มจากที่ตัวผู้บริหารจะต้องเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีงามให้เกิดขึ้นระหว่างครูผู้สอนด้วยกันและระหว่างครูผู้สอนกับผู้บริหารให้ได้รับความไว้วางใจจากคณะครูผู้สอนด้วยกัน รวมถึงการปฏิบัติต่อครูผู้สอนเหมือนกัน เป็นเพื่อนร่วมงานที่ดีและคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่คณะครูผู้สอน โดยยึดหลักการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) ภายในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม (Social-cultural) หมายถึง ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม หรือแม้แต่สภาพดินฟ้าอากาศ ความเป็นระเบียบแบบแผน วัฒนธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม การแต่งกาย ภาษา ศาสนาและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทางด้านสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นตัวกำหนดความต้องการและลักษณะของสังคมนั้น ๆ มีผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายขององค์กร หากปัจจัยสภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นด้านใดด้านหนึ่ง จะมีผลกระทบอย่างรุนแรง นโยบายอาจไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะปัจจัยสภาพแวดล้อมทุกประเภทมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายทั้งสิ้น ดังนั้น ปัจจัยสภาพแวดล้อมด้านสังคมและวัฒนธรรมถือเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ ลักษณะความเป็นอยู่ของบุคลากร ความแตกต่างของบุคลากรและความสามัคคีของบุคลากร ถ้าหากบุคลากรทุกคนในองค์กรมีความสามัคคีปรองดองกัน การกำหนดนโยบายย่อมมีความสำเร็จและเป็นไปได้โดยง่าย เพราะการปฏิบัติงานตามนโยบายที่กำหนดนั้นจะสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการได้โดยไม่ยาก

องค์ความรู้ใหม่

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่า การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสู่ความสำเร็จขององค์กรยุคใหม่ โดยฝ่ายบริหารต้องมีกลยุทธ์การบริหารให้ได้ผลสัมฤทธิ์ที่ดี อันประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสู่ความสำเร็จขององค์กรยุคใหม่

จากภาพนี้อธิบายได้ว่า ขั้นที่ 1 การกำหนดกลยุทธ์ด้านกลไกการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นระบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา โดยใช้วงจรคุณภาพเดมมิ่ง อันเป็นแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการงานที่มุ่งเน้นการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพภายในและภายนอกสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพทั้ง 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน (Plan) 2) การปฏิบัติตามแผน (Do) 3) การตรวจสอบ (Check) 4) การแก้ไขปรับปรุง (Action) วงจรควบคุมคุณภาพเดมมิ่งดังกล่าวมีความเหมาะสมและสามารถนำมาใช้เป็นกลไกการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ขั้นที่ 2 การกำหนดกล

ยุทธ์ด้านใช้หลักสัปปายะในการบริหารภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียว การจัดการอาคารสถานที่ให้น่าอยู่ สภาพแวดล้อมให้มีสุขอนามัยและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย ซึ่งจะช่วยให้นักเรียน ครูผู้สอนและบุคลากรภายในโรงเรียนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขั้นที่ 3 การกำหนดกลยุทธ์ด้านปัจจัยแวดล้อมในการบริหารสถานศึกษา โดยนำปัจจัยแวดล้อมในการบริหารสถานศึกษาทั้งปัจจัยภายในและภายนอกมาพิจารณา 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างของสถานศึกษาที่บริหารจัดการตามสายงานบังคับบัญชา การกำหนดรูปแบบและกิจกรรมตามพันธกิจ 2) ด้านการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ 3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา เช่น การคำนึงถึงลักษณะความเป็นอยู่ของบุคลากร ความแตกต่างของบุคลากรและความสามัคคีของบุคลากร เป็นต้น

บทสรุป

การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นมิติใหม่ของผู้บริหารขององค์การยุคใหม่ที่ต้องตัดสินใจในกำหนดและเลือกกลยุทธ์ที่ดีเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน อันเป็นการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้มีมาตรฐานและมีหลักการการบริหาร โดยเน้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุประสงค์ให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมภายในสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความปลอดภัย ซึ่งหากนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม คือ สัปปายะ 7 มาประยุกต์ใช้ ปัญหาที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียนก็จะหมดไปหรือลดน้อยลงและนำไปสู่ความสำเร็จขององค์การยุคใหม่ได้ นอกจากนี้ ยังเพิ่มบรรยากาศการเรียนที่ดีและมีคุณภาพ อันจะช่วยสนับสนุนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น พร้อมทั้งมีความสามารถในการแก้ไขปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เจตคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น อันก่อให้เกิดความภาคภูมิใจต่อสถาบันการศึกษาของตนเองด้วยเช่นกัน รวมถึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการดูแลสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพอนามัยของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ดังนั้นจึงควรกำหนดพื้นที่ของวัดให้เป็นสัดส่วน ทั้งเขตพุทธาวาสและสังฆาวาสให้มีการดูแล รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมดุลทั้งกายภาพภายนอกและภายในจิตใจ

เอกสารอ้างอิง

- กฤติยา จินตเศรษฐี. (2557). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ของสายสนับสนุนวิชาการเพื่อรองรับการเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยของมหาวิทยาลัยบูรพา*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558). *แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ฉัตรชัย ชนมณี. (2555). *การศึกษาการบริหารงานสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ธงชัย แสงโพลง. (2546). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นพรัตน์ สายลุน. (2546). *การดำเนินงานเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านกราม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ*. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- นรา สมประสงค์ และเสรี ลาซโรจน์. (2546). *การบริหารสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ประมวลสาระชุดวิชาการจัดการศึกษา หน่วยที่ 9 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์*. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ 31. กรุงเทพมหานคร: ผลิธัมม์.
- พิชญ์สินี จิตต์ว่องไว. (2557). *การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐมเขต 1*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- วนิดา หมั่นผดุง. (2555). *สภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมนึก สุระกุล. (2549). *ศึกษากิจการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- สุภากร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง. (2542). *การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์*. รายงานการวิจัย. กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา. (2554). *คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์

วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์เป็นวารสารวิชาการมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาลัยกาญจนบุรี ศรีโพบูลย์ เปิดสอนและมีความสัมพันธ์ ได้แก่ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) วิปัสสนาภาวนา (3) รัฐประศาสนศาสตร์ และรัฐศาสตร์ รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดถึงการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีโพบูลย์ และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความและไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น การตั้งสมมติฐานหรือการกำหนดปัญหาที่สมเหตุผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุวัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจารณ์ หรือเสนอแนวคิดใหม่ จากพื้นฐานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้ที่มีประโยชน์แก่คนทั่วไป

2.3 บทความปริทรรศน์ (Review Article) งานวิชาการที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการ (State of the Art) เฉพาะทางที่มีการศึกษาค้นคว้า มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งทางกว้างและทางลึกอย่างทันสมัย โดยให้ข้อวิพากษ์ที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ควรศึกษาและพัฒนาต่อไป

2.4 บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) บทความที่วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระให้เห็นคุณค่าของหนังสือ โดยบทวิจารณ์หนังสือจะต้องกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสืออันประกอบด้วยชื่อผู้เขียน จำนวนหน้า ปีที่พิมพ์ ครั้งที่พิมพ์และสถานที่พิมพ์ให้ชัดเจน

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับบทความ ต้องมีความยาว 8-15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า โดยระบุหมายเลขหน้าไว้ด้านบนขวา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและขอบด้านขวา 0.5 นิ้ว การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวธรรมดา ขนาด 14 pt. เช่น ตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

3.2 ชื่อเรื่อง ต้องมีภาษาไทย (TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตัวหนา) และภาษาอังกฤษ (TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตัวหนา) พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3.3 ชื่อผู้เขียน หน่วยงานสังกัดและอีเมล โดยชื่อผู้เขียนต้องระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษตัวหนา ด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ส่วนหน่วยงานสังกัดระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวธรรมดาด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. และอีเมลของผู้เขียนหลักสำหรับติดต่อให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ทั้งหมดให้จัดชิดขอบด้านขวา ในกรณีที่มีผู้เขียนมากกว่า 1 ราย ให้ใส่ตัวเลขเป็นตัวยก ท้ายชื่อผู้เขียนและชื่อหน่วยงานสังกัดให้ตรงกัน และในกรณีที่บทความเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หรือหลักสูตรการศึกษา โปรดระบุชื่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน

กรณีผู้เขียนสังกัดเดียวกัน ไม่ต้องใส่เลขยกที่หน่วยงานสังกัด เช่น

นเรศ ชมพูนุท¹, อุไร ธานี²

Naret Chomphunut¹, Urai Thani²

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Corresponding Author, E-mail: naret_chomphunut@gmail.com

กรณีผู้เขียนสังกัดต่างกัน ให้ใส่เลขยกแต่ละคนให้ชัดเจน เช่น

นเรศ ชมพูนุท¹, อุไร ธานี²

Naret Chomphunut¹, Urai Thani²

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹, โรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์²

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹,

Kanchananukroh School²

Corresponding Author, E-mail: naret_chomphunut@gmail.com

หมายเหตุ: หากบทความเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาให้ใช้คำว่า “หลักสูตร... สาขาวิชา... คณะ... มหาวิทยาลัย..” ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แทนหน่วยงานสังกัดที่ระบุข้างต้น เช่น

นเรศ ชมพูนุท¹, อุไร ธานี²

Naret Chomphunut¹, Urai Thani²

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies, Graduate School,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: naret_chomphunut@gmail.com

3.4 บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อภาษาไทยไม่เกิน 350 คำ

3.5 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ

3.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุดให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. หัวข้อรองเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 0.5 นิ้ว (เริ่มพิมพ์ตัวที่ 6) พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. และหัวข้อย่อยใช้ตัวธรรมดา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ทั้งหัวข้อรองและหัวข้อย่อยควรพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้นระยะพิมพ์ระหว่างบรรทัด แบบ Before 6 pt. และ After 6 pt.

3.7 การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) สำหรับการวงเล็บภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำควรเป็นตัวใหญ่ เช่น Student-centered Learning

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับ ดังนี้ (รวมผู้เขียนทั้งหมด ไม่เกิน 5 คน)

1. บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและองค์ความรู้จากการวิจัย โดยสรุปให้สั้นและกระชับความ

2. บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย กรอบแนวคิด

3. วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับข้อ

4. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแผนการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

5. ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปแบบตารางหรือแผนภูมิก็ได้

6. อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด พร้อมระบุงค์ความรู้จากการวิจัย

7. บทสรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงในเนื้อหาบทความเท่านั้น โดยใช้การอ้างอิงระบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับ ดังนี้ (รวมผู้เขียนทั้งหมด ไม่เกิน 3 คน)

1. บทคัดย่อ (Abstract)

2. บทนำ (Introduction)

3. เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับและระบุงค์ความรู้ใหม่

4. บทสรุป (Conclusion)

5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

บทความปริทรรศน์ (Review Article) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทคัดย่อ (Abstract)
2. บทนำ (Introduction)
3. เนื้อเรื่อง (Content)
4. บทวิจารณ์ (Discussion)
5. บทสรุป (Conclusion)
6. เอกสารอ้างอิง (References)

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทนำ (Introduction)
2. เนื้อหา (Content)
3. บทวิจารณ์ (Discussion)
4. บทสรุป (Conclusion)
5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) หรือระบบนาม-ปี โดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้แต่ง ปีที่จัดพิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เอกสารที่นำมาอ้างอิงในเนื้อหาบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1. พระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ เล่ม ชื่อ เครื่องหมายทวิภาค (:.) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 16: 282-283)	(พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 16: 256-320)
---	--

2. ผู้แต่ง 1 ราย (ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ วิทยานิพนธ์ สัมภาษณ์ สื่อออนไลน์ เป็นต้น) ให้อ้างอิงชื่อผู้แต่ง แล้วใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:.) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง (ถ้ามี) เช่น

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2554: 44)

3. ผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งทั้งสอง เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระมหาสุทิตย์ อาภากร และเขมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, 2553: 44)

หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;) คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548: 8; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554: 44)

4. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งคนแรก เว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่มคำว่า “และคณะ” เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548: 55)

ทั้งนี้ หากเป็นการอ้างอิงด้วยการสรุปความหรือเอกสารที่ไม่มีเลขหน้า ไม่ต้องใส่เลขหน้า เช่น

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2554)

(พระมหาสุทิตย์ อาภากร และเขมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, 2553)

(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548)

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1. ถ้ามีผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Keown, 2003: 4)

2. ถ้ามีผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง 2 ราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Hersey & Blanchard, 2000: 3)

และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 เอกสาร เช่น

(Keown, 2003: 4; Hersey & Blanchard, 2000: 3)

3. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วย et al. ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น

(Kaiser, et al., 2008: 55)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นบริษัทหรือสำนักพิมพ์ให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ให้ใช้ “21 เซ็นจูรี”
2. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ใช้ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”
3. กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4.2 เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka Vol. 1*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

กรณีผู้แต่ง 1 ราย (หากเป็นภาคภาษาอังกฤษให้เขียนนามสกุลไว้หน้า ตามด้วยชื่อ) เช่น
พระมหาสุทิตย อาภากรโ. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.
Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*, 3rd ed. New York: Harper and Row Publication.

กรณีผู้แต่ง 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และ” หรือ “and” เป็นคำเชื่อม) เช่น

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม Participatory Democracy*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

กรณีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และคณะ” หรือ “et al.” ต่อท้ายชื่อผู้แต่งคนแรก) เช่น
สุขุม นวลสกุล และคณะ. (2550). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.

กรณีมีทั้งผู้แต่งและผู้แปลหรือบรรณาธิการ (ให้เขียนชื่อผู้แต่งไว้หน้า ชื่อผู้แปลหรือบรรณาธิการเขียนไว้หลัง ชื่อเรื่อง ตามด้วยวงเล็บว่า (ผู้แปล) หรือ (บรรณาธิการ) สำหรับภาษาไทย และ (tran.) หรือ (ed.) สำหรับภาษาอังกฤษกรณี 1 คน หรือ (trans.) หรือ (eds.) กรณี 2 คนขึ้นไป) เช่น
เจมส์ แอล เครย์ตัน. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (ผู้แปล). ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.
Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
Lyotard, J. F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Bennington, G. and Massumi, B. (trans.). Minneapolis: The University of Minnesota Press.
Wittgenstein, L. (1967). *Philosophical Investigations*, 3rd ed. Anscombe, G. E. M. (tran.). Oxford: Basil Blackwell Ltd.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)./ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์ สตัน และอัมพร หมาดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่/(ฉบับที่),/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์. (บทความที่มี DOI ให้ใส่ DOI ไว้ตอนท้าย)

ตัวอย่าง

ประยงค์ จันทร์แดง. (2563). พระภิกษุสามเณรควรเรียนวิชาทางโลกหรือไม่. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 5 (1), 123-137.

Piaget, J. (1972). Intellectual Evolution for Adolescence to Adulthood. *Human Development*. 15, 1-12. DOI:10.1159/000271225

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อสารานุกรม./ เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

สนิท อาจพันธ์. (2537). หม้อคอกวาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science Fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า. (กรณีภาษาอังกฤษที่มีหลายหน้า ให้ใช้คำว่า pp. แทน p.)

ตัวอย่าง

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

Chetchotiros, N. and Yonpiam, Ch. (16 May 2019). PPRP Faces Major Coalition Sang. *Bangkok Post*, p. 1.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อวิทยานิพนธ์./ ระดับวิทยานิพนธ์/ สารนิพนธ์/ หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

Tyrone, R. (2007). *Effects of Upland Timber Harvest and Road Construction on Headwater Stream Fish Assemblages in a Southeastern Forest*. (Master's Thesis). Texas State University. San Marcos, Texas.

Lim, H. L. (2018). *Contemporary Buddhism: Introduction into Thich Nhat Hanh's Teaching*. (Doctoral Dissertation). Mahidol University. Nakhon Pathom.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์)./ ตำแหน่ง./ สัมภาษณ์./ วันที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *สัมภาษณ์*. 18 เมษายน.

Interviewee A. (2019). Student at Faculty of Buddhism, MCU. *Interview*. 1 March.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)/ ชื่อบทความ./ สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./ จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

(10) การสัมมนา/ประชุมวิชาการ

ผู้เขียน./ (ปีที่เผยแพร่)/ ชื่อบทความ./ การสัมมนาหรือประชุม./ หน่วยงานที่จัด./ วันที่เดือนที่จัด./ หน้าที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระครูวรธรรมวิฑูรย์ และคณะ. (2561). เปรียบเทียบหลักอุเบกขาธรรมในพระพุทธศาสนาและหฺวู่-เว่ยในเต๋า. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2561 เรื่อง “การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” (The Research on Buddhism for Sustainable Development)*. วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ 20 มีนาคม. หน้า 119-129.

การให้เรียงลำดับเอกสารอ้างอิงให้ปฏิบัติ ดังนี้ 1) เรียงตามลำดับพยัญชนะ ก-ฮ หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระตัว 2) หากซ้ำชื่อผู้แต่งให้เรียงตามลำดับ พ.ศ. โดยเรียง พ.ศ. ที่น้อยสุดไว้หน้า ส่วนเอกสารอ้างอิงที่ซ้ำซึ่งเรียงไว้หลัง ให้เขียนเส้นประแทน โดยมีความยาวเท่าย่อหน้า 3) เรียงลำดับเอกสารภาคภาษาไทยก่อน จากนั้นจึงเป็นภาคภาษาอังกฤษ ซึ่งเรียงตามอักษร A-Z หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระ และหากชื่อผู้แต่งที่ซ้ำกันให้เรียงตามลำดับ ค.ศ. จากนั้นน้อยไปหามากเหมือนภาคภาษาไทย

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิงท้ายเรื่อง

โกนิญฐ์ ศรีทอง. (2558). *การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน*. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จรูญ รัตนกาล. (2556). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลสามัคคี อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. รายงานการวิจัย. กองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเขต. (2538). *ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ปกเกล้า.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). *โลกทัศน์ชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500 เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก*. หน้า 1-90.
- Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls, Vol. 1 and 2*. Washington, D.C.: World Wildlife Fund.
- _____. (1991). Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management. In *Nature Tourism Managing for the Environment*. Washington, D.C.: Island Press.
- Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Keown, D. (1995). *Are There "Human Right" in Buddhism*. London: University of London.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*. 6 (5), 25-28.
- Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

5. การส่งบทความต้นฉบับ

5.1 การเตรียมเอกสารต้นฉบับประกอบด้วย

1. ต้นฉบับที่เป็นไฟล์ *.doc ของ Microsoft Word โปรดดูรายละเอียดที่ระบุในรูปแบบข้างต้น
2. กรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ให้ถูกต้องและชัดเจน

5.2 การจัดส่งต้นฉบับ

ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ “วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์” ตามลิงก์ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Kanchana-editor/index> หากผู้เขียนยังไม่มีบัญชีของระบบ ThaiJO ต้องลงทะเบียน (Register) ในระบบวารสารก่อน จากนั้นเข้าสู่ระบบ (Login) เพื่อส่งบทความต้นฉบับและแนบไฟล์แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์มาให้เรียบร้อย (หรือกรอกใบสมัครทาง Google Form)

6. การพิจารณาบทความเบื้องต้นของกองบรรณาธิการ

บทความต้นฉบับต้องจัดในรูปแบบไฟล์ *.doc ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 8-15 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้นใน 2 ด้าน คือ 1) ความถูกต้องตามรูปแบบของวารสาร 2) ขอบข่ายเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาเบื้องต้นจะส่งกลับไปให้ผู้เขียนแก้ไข ถ้าผ่าน จะเข้าสู่การพิจารณากลั่นกรองของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลอย่างไร จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบต่อไป

7. สิทธิของกองบรรณาธิการ

ในกรณีกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้พิจารณากลั่นกรองบทความมีความเห็นว่า ควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นหลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ตีพิมพ์ในกรณีที่บทความไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และรูปแบบของวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ หากบทความใดได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิให้ตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์จากวารสาร (เฉพาะผู้แจ้งความประสงค์เท่านั้น)

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์
วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....

ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งทางวิชาการ.....

ประเภทบทความ

บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทรรศน์ บทความหนังสือ

ชื่อบทความ

(ภาษาไทย
.....
.....

(English)
.....
.....

ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) *บทความวิจัย ไม่เกิน 4 ท่าน, บทความประเภทอื่น ไม่เกิน 2 ท่าน*

1.

2.

3.

4.

หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก
.....
.....

โทรศัพท์ E-mail LINE ID.....

“ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมานี้ ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์และไม่ได้อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมยอมรับหลักเกณฑ์การพิจารณาต้นฉบับ โดยยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิ์พิจารณา ตรวจสอบต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร และขอมอบลิขสิทธิ์บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบุลย์ ในกรณีมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ กราฟ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และ/หรือข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความนี้ ถือเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมแต่เพียงฝ่ายเดียว”

ลงชื่อ.....ผู้เขียน

(.....)

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 16 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 16 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (14 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³
ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³
อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)
เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(บทคัดย่อไม่เกิน 350 คำ).....
..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....
.....

คำสำคัญ (16 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

Abstract (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

Keywords (16 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

บทนำ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

วัตถุประสงค์การวิจัย (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

- 1..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
- 2.....
- 3.....

ระเบียบวิธีวิจัย (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

ผลการวิจัย (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

อภิปรายผล (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

องค์ความรู้จากการวิจัย (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

บทสรุป (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เอกสารอ้างอิง (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 16 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 16 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (14 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³
ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³
อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)
เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(บทคัดย่อไม่เกิน 350 คำ).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....
.....

คำสำคัญ (16 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

Abstract (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....
.....
.....

Keywords (16 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

บทนำ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....
.....
.....
.....

ชื่อบทความ (TH SarabunPSK 16 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 16 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (14 pt. ตัวหนา)

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวหนา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(บทคัดย่อไม่เกิน 350 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

คำสำคัญ (16 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ) (การจัด

ระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

Abstract (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (16 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ) (การจัด

ระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

บทนำ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

บทวิจารณ์ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

บทสรุป (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....
.....
.....

ชื่อเรื่อง (TH SarabunPSK 16 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 16 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (14 pt. ตัวหนา)

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวหนา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่oได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียน:

จำนวนหน้า:

ปีที่พิมพ์:

ครั้งที่พิมพ์:

สถานที่พิมพ์:

ภาพหน้าปกหนังสือ

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....
.....
.....
.....

เนื้อหา (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

การที่จะเป็น นักเขียนทั่วไปนั้น

แค่มีหัวใจนักปราชญ์
ฟัง คิด ถาม เขียน แล้วถ่ายทอด
ในสิ่งที่ตนรู้ออกมา
ก็สามารถเป็นนักเขียนที่ดีได้แล้ว
แต่การเขียนบทความทางวิชาการนั้น
แค่หัวใจนักปราชญ์ยังไม่เพียงพอ
เราต้องสรุปในสิ่งที่ ฟัง คิด
ถาม เขียน แล้วสังเคราะห์
ออกมาเป็นองค์ความรู้ที่ชัดเจน
โดยไม่ใส่ความคิดเห็นส่วนตัวลงไป
อีกทั้งยังต้องเขียนออกมาให้
ถูกต้องตามรูปแบบของ
สาขานิยามอีกด้วย

พระครูวิลาศกาญจนธรรม, ดร.

